Pierre
Daninos
Un oarecare domn Blot
Pierre Daninos
Un oarecare domn Blot în româneşte de F. BRUNEA-FOX
Bucureşti 1966
Pierre Daninos
Un certam Monsieur Blot
© 1960, Librairie Hachette

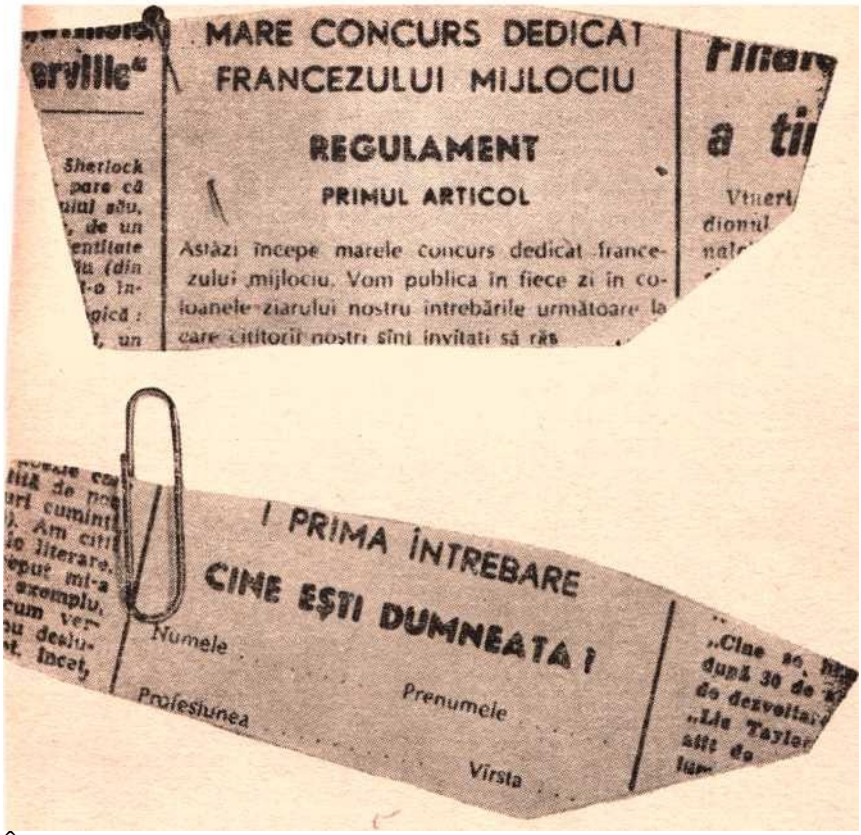
MARE CONCURS DEDICAT
FRANCEZULUI MIJLOCIU
REGULAMENT
PRIMUL ARTICOL
Astăzi începe marele concurs dedicat francezului mijlociu. Vom publica în fiece zi în coloanele ziarului nostru întrebările următoare la care cititorii noştri sînt invitaţi să răs
I PRIMA ÎNTREBARE
CINE EŞTI DUMNEATA ?
Numele
Prenumele
Profesiunea
Vîrsta

Încă un concurs... *Mare*, fireşte, având în vedere că în ţara asta a măreţiei nici că s-ar putea ca un ziar sau un post de radio să patroneze un concurs fără să-l califice drept *mare*. Hm! şi întrebările pe care le pun! *„Cine eşti dumneata*?*”* Şi dacă am să răspund: *„Blot Paul... 45 ani...*

căsătorit, doi copii… actuar1…” au să fie mulţumiţi? Poate că da. Eu însă nu.

Să luăm mai întâi numele meu. Deşi de numai o silabă, el necesită un spaţiu mai mare decât un rând. Atâtea se pot spune despre dânsul!… E un nume ce mai mult se expecto

1 Specialist în probleme de statistică generală (mortalitate, accidente etc.) şi în matematica financiară cu aplicaţie, îndeosebi, la asigurări pe viaţă.

S

reză decât se rosteşte. Patru litere pe care le sufli şi se sting ¡ mediat, firavă licărire ştearsă de vânt, modest menţionată de Larousse sub formă de substantiv comun: Blot: *„Lot de mărfuri cumpărate avantajos”*.

Există, desigur, Bloţi puternici şi respectaţi, Bloţi iluştri, Bloţi mari ofiţeri ai Legiunii de Onoare. Preşedinţi-directori generali, administratori de societăţi, proprietari de uzine siderurgice – pe scurt, o seamă de Bloţi care au răzbit… Să nu mi-o ia în nume de rău şi le cer iertare tuturor Bloţilor din lume, celor din Bottin1 şi celor din micile periferii, celor din provincie şi celor de la *jockey-Club*, pentru lucrul pe care trebuie să li-l mărturisesc: că partea volatilă, anodină, efemeră a acestui nume care-ţi alunecă dintre buze m-a obsedat multă vreme şi mă mai obsedează încă.2

Dacă Napoleon s-ar fi născut cu un nume ca ăsta, niciodată n-ar fi durat un imperiu. Nu cucereşti Prusia, nu cotropeşti Europa când te numeşti Blot. Poţi împărţi Franţa în bonapartişti şi antibonapartişti, în gaulişti şi antigaulişti… Dar blotişti şi antiblotişti? E de conceput aşa ceva? Chiar fără a apela la Napoleon sau la Vercingétorix – strivitoare silabe încărcate de glorie şi de tragedii – invidiez acele nume simple – Buffet, La Fontaine, Chevalier, Lamoureux – nume ce despică gloatele şi a căror semnificaţie originară o uiţi, pentru a nu te mai gândi decât la persoanele care le poartă. Privindu-le de aproape, câtă zgură descoperi sub aparenţa numelor! Telefonul este, fără îndoială, cel mai bun barometru al nemuririi.

Pentru câteva patronime care nu se lasă confiscate de P.T.T. şi care îşi prestează funcţiunea lor la serviciul centralei automate fără ca prin aceasta să-şi piardă din prestigiu – R/Chelieu, VOL – tăiere, B/Uzac, GUT – enberg – câţi MOL –itor, LEC – ourbe, TRU – daine şi alţi alde BOT – zaris n-au devenit astăzi, pentru toată lumea (cu excepţia prietenilor familiei respective) simple indicative telefonice de trei litere! 3

Anuarul telefonic parizian al industriei şi comerţului. (N.T.)

2 Deşi numele în chestiune mi se pare volatil, el nu a împiedicat pe numeroşi omonimi ai mei să reuşească admirabil în viaţă.

La Paris, centralele telefonice de cartier poartă fiecare un nume: Daninos indică aici unele din ele. Când faci apelul, formezi primele trei litere ale numelui respectiv, care sunt înscrise pe discul aparatului împreună cu cifrele (N.T.).

Să fi suferit oare chipul meu influenţa acestui nume? îmi pun, uneori, întrebarea când văd privirile derapând pe el şi pironindu-se aiurea. Niciun relief, nicio proeminenţă care să agaţe ochiul. Sunt plămădit din acel aluat anonim ale cărui curbe banale şi trăsături plate sunt menţionate în paşapoarte cu epitetul: *potrivit*. *Fruntea*: potrivită. *Cura*: potrivită. *Semne particulare*: n-are. Mi s-a spus că la naştere aveam ochi frumoşi, albaştri. Toţi oamenii vin pe lume aşa. Unii şi-i păstrează. Ai mei au devenit cenuşii. Ca şi toată făptura mea. Am impresia că m-am topit în plumburiul anonimatului, că trec prin viaţă nu în carne şi oase, ci ca o belinogramă, în puncte şi liniuţe, asemenea acelor siluete publicitare a cărqr fizionomie realizată numai din dunguliţe sau desenate în *pointillé* poate fi chipul oricui şi nu e al nimănui.

De câte ori, la dineuri sau dejunuri, n-am avut impresia că sunt un ghişeu prin orificiul căruia vecinul meu din dreapta conversează cu cel din stânga? Dacă, întâmplător, cei doi încetează să mă mai utilizeze ca membrană transmiţătoare, atunci, nişte forţe misterioase,

după ce îi fac să oscileze o clipă între stânga şi dreapta, îi apleacă spre comesenii cei mai apropiaţi – niciodată spre mine. Mai să-mi vină a crede că nu exist, sau că, pur şi simplu, nu impresionez retinele.

Ce să mă mai mire că intrarea mea într-un magazin o incită pe singura vânzătoare liberă să telefoneze taman atunci celei mai bune prietene sau să se retragă în fundul prăvăliei? Aşijderea la restaurant, unde m-am obişnuit de mult să-l văd pe chelner fugind la bucătărie de îndată ce schiţez gestul de a-l chema. Mă subţiază cumva foamea cât o aţă, într-atât ca personalul să mă confunde cu un scaun neocupat? Tot ce se poate, numai că, după ce am mâncat, tot nu devin mai plinuţ în ochii anumitor persoane şi, în speţă, al domnişoarelor de la poştă. E de ajuns să-mi arăt capul la ghişeu, pentru ca funcţionara să se care cu un registru sub braţ la şeful de secţie şi să înceapă cu el un lung conciliabul. De ce? Şi de ce, mă rog, dacă îi întind garderobierei paltonul braţul meu e totdeauna ultimul pe care-i alege dintre alte zece braţe identice? 1

Mai sunt, oare, pe lume, fiinţe care suferă, ca şi mine, de transparenţă, şi cărora medicii ar trebui să le prescrie un tratament de opacitate? Nădăjduiesc… Parcă îţi scade durerea ştiind că mai sunt şi alţii ca tine, tot aşa de puţin favorizaţi. Dacă rândurile acestea vor vedea lumina zilei, atunci dedicate să fie tuturor acelora care trec prin viaţă în filigrană, acelora care pot sta treizeci de ani sub un măr fără a se gândi o singură clipă la vreo lege a gravitaţiei universale, tuturor şterşilor din lume care, la vârsta de şaizeci şi cinci de ani, după ce au primit cele mai bune îngrijiri de la medici de seamă, o iau din ioc în vârful picioarelor.

Fenomenul de transparenţă de care vă vorbesc s-a manifestat la mine încă din liceu. Nu trece lună să nu apară o nouă biografie a unui om celebru. Oricare ar fi originea acestei celebrităţi, primele rânduri ale opurilor în chestiune sunt identice: eroul lor poartă totdeauna pecetea unei geniale precocităţi. Ni se prezintă, de pildă, un (mare) chirurg: *„Încă din copilărie* a *vădit gust pentru disecţie*,

într-un asemenea grad, încât profita de cel mai mic răgaz ca să deschidă pântecele insectelor şi al reptilelor”. Sau un (mare) general: „*Încă din adolescenţă, ştiinţa strategiei îl pasiona într-atât, încât reconstituia, în fiece seară, folosind pioni de şah şi drapele, una din marile bătălii ale istoriei*”.

Ceea ce mă face să turbez e faptul că această însuşire de transparenţă încetează de îndată ce mi-ar putea fi de folos. Invizibil privirilor funcţionarilor, ale şoferilor de taxi şi vânzătoarelor din magazine (sunt invizibil când îi caut eu, dar îi văd roind în jurul meu de cum nu mai am nevoie de ei), devin fosforescent în ochii oamenilor pe care aş vrea să-i evit: bunăoară junele vânzător al revistei studenţeşti, care mă agaţă pe stradă provocându-mi complexe: „*Doar nu sunteţi contra tineretului, domnule*!”, sau chefliul ultimului metro, adevărată bilă vie de ruletă, care, declamând: Se… *bri*… e… tate… să… nă… *ta*… *te*… *Se*… *cu*…

Îi… *ta*… *te*… (În vagoanele metrourilor pariziene se află atârnate aceste recomandări pentru combaterea alcoolismului. N. T.) se clatină de la un călător la altul, ca să se oprească, în sfârşit, pe numărul ales: oricât m-aş feri să-i întâlnesc privirile, numărul acesta sunt eu. Şi oricât m-aş face de mititel în scaunul meu, vara, în vreun cazinou, sunt sigur că prestidigitatorul, care caută zadarnic voluntari pentru broscăria lui, are să mă nimerească pe mine până la urmă, obligându-mă să mă urc pe scenă ca să-mi extragă un ou din nas.

Ei bine, eu, din cea mai fragedă vârstă şcolară, nu m-am evidenţiat cu nimic. N-am fost nici măcar, după modelul atâtor oameni celebri, un copil teribil, organizator de trăsnăi, despre care profesorii prorocesc că n-o să iasă niciodată nimic bun din el. Profesorii mei nu-mi adresau asemenea profeţii. Dar nici că voi ajunge ceva. Trebuie să mărturisesc că n-am avut niciodată note foarte bune; dar nici foarte proaste. La jumătatea distanţei dintre grupul din frunte şi codaşi, ocupam acea zonă neutră, mediocră şi ştearsă – încă de pe atunci plumburiul anonimatului – acel no *man’s land1* al abonaţilor la situaţii mijlocii, de care

profesorii nu se interesează niciodată. Aşa cum ziarele nu se ocupă decât de vedete şi de criminali, profesorii nu manifestă pasiune – tandră sau violentă – decât pentru fruntaşi şi chiulangii.

Nici fiziceşte nu le reţineam atenţia. De câte ori, îndeosebi la ora de istorie, nu l-am văzut pe domnul Nizard ţinându-şi lecţia numai pentru doi sau trei elevi? Putea fi auzit de toată clasa, dar aveam impresia că istorisea (bunăoară întâlnirea de la Câmpia de Aur[1] sau Ziua păcălelilor[23]) numai pentru Delpic, Gurovici sau Klotz. O oră întreagă nu-şi desprindea ochii de pe câte unul din cele trei capete, exciuzându-le pe toate celelalte. Deseori am încercat – ca şi unii colegi de-ai mei tot aşa de puţin agreaţi – să captez atenţia domnului Nizard printr-un gest, încrucişând sau desfăcând braţele, alteori cu o oglinjoară, dar privirile lui săreau peste mine, ca şi cum aş fi fost dat absent, şi după ce înconjura cu privirile clasa ca prin vis, îi lua din nou ca punct de reper pe Klotz, pe Gurovici sau pe Delpic. Eu nu-l interesam. Nu era singurul. Unii profesori, atât de zoriţi să aplice etichete definitive: *ăştia-s calul lor de bătaie*, *ăia-s alintaţii* – lăsau câteodată să treacă săptămâni în şir fără a plasa un nume pe figura mea. Într-a şasea, la finele primului trimestru, domnul Chabal îşi dădu seama că nu mă ascultase niciodată. Când, ca să răspundă unei întrebări, îl indica pe unul din colegii care ridica două degete în sus: „Dumneata!” – braţul domnului Chabal, proiectat în aer, se apleca ba la dreapta, ba la stânga mea, niciodată spre mine. Într-o după-amiază de decembrie, consultând lista numelor pe care şi le notase în carneţel, constată că mă uitase.

— Aminteşte-mi numele dumitale. Dumneata, de

---

1 Ţară a nimănui (în Ib. engl.). (N.T.)

2 Între 7 şi 24 iunie 1520, întîlnirea dintre Francisc I al Franţei şi Henric al VIII-lea al Angliei, în vederea încheierii unei alianţe împotriva regelui Spaniei, Carol Quintul. Numele de Câmp du drap d’or se trage de la

3 Denumire dată zilei de 11 noiembrie 1630, cînd Louis XIII a dejucat intriga politică urzită de reginele Maria de Medicis şi Anna de Austria în vederea înlăturării cardinalului Richelieu. (N.T.).

colo…

— Blot, domnule profesor…

— Şi totuşi numele dumitale e destul de uşor de reţinut! Probabil că mult prea uşor. Îl înghiţise.

«fi *

„Stăruie printre mijlociii clasei sale… Ar putea stărui la mai mult…” Aşa erau observaţiile (tincturate cu acel umor nu de primă calitate, dar apreciat de educatori) pe care profesorii le aşterneau în carnetul meu de note.

Calificarea se menţine şi în viaţă. Contractul meu cu „mijlociul” n-a fost niciodată reziliat. Totul e mijlociu la mine: statura, inteligenţa, chiria, categoria socială… La prima vedere, s-ar părea că sunt croit, curat pe măsură, pentru acest concurs. Dacă mă decid să particip totuşi, o fac fără convingere. De ce n-aş mărturisi-o? Ei da, în materie de procopseală niciodată n-am avut noroc. Niciodată nu m-am prenumărat printre câştigătorii la loterie, niciodată o tragere la sorţi nu mi-a fost favorabilă, niciodată nu figurez printre cei 38.750 de cetăţeni „sondaţi” de anchetatorii Institutului de Opinie Publică pe tema situaţiei internaţionale. Adesea contemplu în ziar fotografia necunoscuţilor pe care reporterii îi denumesc „omul de pe stradă”, chestionându-i asupra multor subiecte din actualitate: ce gândescdespre guvern, despre costul vieţii, despre televiziune sau despre votul femeilor. Luaţi la nimereală din mulţime, ei mă reprezintă pe mine, spun lucruri pe care le-aş putea spune eu însumi, ei sunt eu-însumi. Însă niciodată nu se brodeşte să fiu eu acela.

Dar despre ce e vorba în fond? Nu numai, bineînţeles, de întocmirea listei cu cele zece calităţi şi zece metehne principale ale francezului. (De ce zece? Pentru că, fără îndoială, nici nouă, nici unsprezece nu sunt cifre-limită, cifre rotunde care fac impresie serioasă. Atlasele clasează cele mai importante zece oraşe ale globului, experţii tenisologi pe cei mai buni zece jucători din lume. Cinci, zece, cincisprezece, douăzeci – aferim! Patru, opt, unsprezece, şaisprezece – scârţ! Ciudat!) Nu-i suficient.

Abia după ce ai dat referinţe despre tine, despre particularităţile caracterului tău, despre modul tău de viaţă, despre cât cheltuieşti pe mâncare – trebuie să te laşi la voia sorţii şi a cifrelor, de a hotărî dacă eşti sau ba francezul mijlociu.

De multe ori m-am întrebat dacă există pe undeva în Franţa – ca bunăoară metrul-etalon de la Pavilionul din Sèvres – un cetăţean-prototip care să întrunească în persoana lui toate caracteristicile a ceea ce am convenit să denumim „francezul mijlociu”. Sau dacă acel Dupont ideal, la care ne referim într-una calculându-i cu tot atâta matematică exactitate capacitatea lui în vinuri de Beaujolais, ca şi credinţa în democraţie, nu este cumva un mit pur şi simplu, pe care ziarele îl dichisesc cu o panoplie de cifre şi îl umflă cu opinii?

Tare m-aş mira ca acest concurs să mă dumirească. Deşi n-am devenit – ca atâţia din concetăţenii mei – papagalul-minune al concursurilor, în stare să indice sub reflectoarele televiziunii numele celui de-al treilea prepelicar al lui George Sand sau data penultimei reprezentaţii a *Bolnavului închipuit*, jocul îmi surâde. Totdeauna mi-au plăcut cifrele şi statisticile. De ani de zile, în funcţia mea de ac-tuar al unei Societăţi de asigurări, m-am familiarizat cu calculul probabilităţilor şi cu curbele care merg în jos. Atunci, de ce să nu-mi pun măcar o singură dată aptitudinile la încercare, pentru un scop mai puţin grav decât acela al longevităţii? De ce nu?

Din această competiţie ar mai putea rezulta ceva: însăşi natura chestionarului, cu frecvente întrebări intime – caracter, viaţa conjugală, copii – te îndeamnă la o revizuire a eului tău şi, totodată, la un examen al fiinţelor familiale din jurul tău. Oare faptul că mă apropii de cincizeci de ani mă împinge să scriu, cum au făcut-o şi atâţia alţii, din nevoia de a se confesa şi din dorinţa de „a lăsa ceva în urma lor”? Nu cred. Cifra şi statistica, aceste două mamele ale actuariatului, nu te îmbie la proză şi, admiţând că aş da curs proiectului în chestiune, se va găsi un cititor care să-mi descopere foarte repede patima

înnăscută pentru clasamente şi coordonate. Vedeţi, dacă sunt absolut gata să demonstrez că amorul e supus unor legi tot atât de riguroase ca necunoscutele de gradul doi, nu se poate să nu recunosc că analiza pasiunilor nu se împacă de loc cu graficele şi abscisele algebrice. Adevărul e că, de vreme ce tot a venit vacanţa, vreau pur şi simplu să profit de răgazul acesta ca să mă reculeg un pic şi, mulţumită chestionarului, să trag niscai concluzii despre lumea în care am fost adus să trăiesc, lată, deci, originea acestor reflecţii scrise la întâmplare şi, într-o măsură, pe marginea răspunsurilor mai seci cerute de concurs.

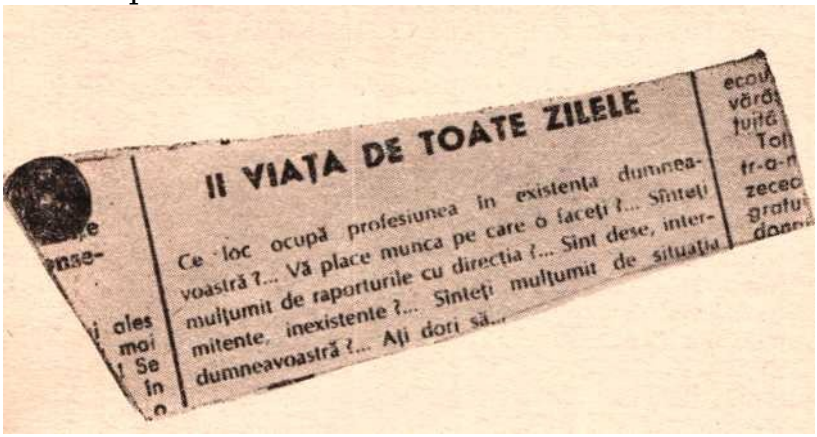

II VIAŢA DE TOATE ZILELE

Ce loc ocupă profesiunea în existenţa dumneavoastră ?... Vă place munca pe care o faceţi ?... Sînteţi mulţumit de raporturile cu direcţia ?... Sînt dese, intermitente, inexistente ?... Sînteţi mulţumit de situaţia dumneavoastră ?... Aţi dori să...

D

acă sunt mulţumit de situaţia mea?

Un bărbat se cheamă că a izbit-o din plin în viaţa civilă numai dacă a ajuns general. La noi, la Asigurări, titlul de general şi mocheta de grosime dublă pe parchet – semnul distinctiv al categoriei a şasea de salarizare şi al treptei douăzeci şi cinci, vârful piramidei ierarhice – constituie simbolurile atotputerniciei. Avem, aşadar, un Preşedinte-director general, doi directori generali, un co-director general, patru directori generali adjuncţi, un secretar general, doi secretari generali adjuncţi etc.

Central e un cuvânt magic: îţi dai seama de lucrul acesta după efectul instantaneu pe care-l produce când e alăturat umilului grad de secretar. Curată minune să vezi

cum umflă această denumire subalternă, cum proiectează asupră-i sclipirea stelelor sale nevăzute. *General* înseamnă putere, strălucire, noţiunea de şef, de *super*: presupune totalitatea, orizontul nelimitat şi conferă la tot ceea ce îl precede sau îl urmează un caracter de gravitate: *instrucţiuni generale*, *note generale de serviciu*, *direcţie generală*, *conferinţa generală* a *direcţiei* (*a nu se confunda cu conferinţa direcţiei generale*, care e şi mai înaltă).

Personaj, am prea puţin de-a face cu Preşedintele-director general, afară de cazuri excepţionale. Nu mă plâng; în mod gen-eral – dacă pot îndrăzni să calific astfel acest mod – nu am niciodată noroc cu persoanele sus-puse. O constat ori de câte ori necesităţile profesionale mă determină să consult pe vreunul din aceşti mari şefi de întreprindere, în legătură cu revizuirea sau stabilirea vreunui nou sistem de pensionări sau de asigurări pe viaţă. Când vreau să vorbesc la telefon cu dumnealor, sunt *în şedinţă* sau au un vizitator, şi când, în sfârşit, catadicsesc să mă primească, îşi fac tot timpul de lucru cu receptorul. Cred că ce! mai bine – dacă ţii cu tot dinadinsul să intri în comunicaţie cu ei – este să le telefonezi din Passy sau Auteuil, spunând centralistei că vorbeşti din Buenos Aires sau New York. Chiar când sunt într-o şedinţă din cele mai importante, dumnealor nu pot rezista tentaţiei de a ridica receptorul când vocea secretarei îi anunţă: *„Aveţi México pe linia două*!” sau: *„Aveţi* New York/c-ul pe *firul doi*!” Când ai şansa să obţii New York-ul atât de uşor (n-ai zice că zgârie-norii fac temenele?) n-o laşi să-ţi scape.

Am avut marele noroc, în destul de lunga mea carieră, să fiu martor la nenumărate conversaţii de felul ăsta, taxate cu o mie sau o mie cinci sute de franci minutul. Ceea ce m-a impresionat totdeauna e însemnătatea capitală a frazelor transmise: „Ce face *Betty*? … *Dar aia mică*?… *Pe ăia i-aţi văzut*?… *Am să vin şi eu acolo*… *dar nu înainte de octombrie* (un personaj important e totdeauna pe punctul de a pleca la New York dacă nu cumva tocmai s-a întors de acolo) … *Apropo*, *Filip tot se înapoiază săptămâna viitoare*, *n-ai vrea să-l rogi să se ducă*

la Brett and Brett – ia seama, nu ăla de pe Strada 42. La ăla de pe Fifth, la 57... exact, ăla din colţ... roagă-/ *să-mi cumpere două perii pentru câini, foarte aspre... La noi nu-s în stare să facă aşa ceva... Dacă îi e greu să mi le aducă, să le dea curierului*[4]*. Cum e vremea la noi?... Aici ne topim de căldură... etc „*2

Dacă admir la personajele sus-puse sângele rece cu care-s în stare să ceară la New York, prin telefon, două perii pentru

Diplomatic, bineînţeles.

J Acest soi de conversaţie are loc în birourile marilor întreprinderi şi sunt înregistrate la cheltuieli generale. La domiciliu suntem mai laconici.

câini, ca şi cum ar fi vorba de un mesaj extrem de important ce nu poate fi transmis decât printr-un cablu scufundat în fundul oceanului, este pentru că, în ce mă priveşte, n-aş îndrăzni niciodată să procedez la fel de faţă fiind şase sau opt persoane. Asta nu dovedeşte altceva decât că nu posed anvergura unui mare personaj şi nici acea sublimă indiferenţă care, o oră după o conversaţie de genul pomenit, îi permite să dicteze o circulară destinată reprimării abuzului ce se face în instituţie cu telefoanele particulare.

* * *

Cu actualul nostru Preşedinte-director general, domnul Stumpf-Quichelier*, niciodată n-am prilejul – afară de împrejurări excepţionale – să mă întâlnesc în altă parte decât pe culoar. Frazele pe care le schimbăm sunt mai totdeauna aceleaşi. Zic: *„Am onoarea, domnule Preşedinte*!” iar el îmi răspunde din mers, pe un ton jumătate protector, jumătate autoritar: *„Bună ziua, Blot*!” (uneori uită cum mă cheamă) *„Merge*? *Merge*?... *Să ştii că mă bazez pe dumneata*!” Aceasta, împreună cu *„Aştept să-mi faci lucruri mari*” – e una din formulele de predilecţie ale directorului. O foloseşte ori de câte ori se întâlneşte întâmplător cu un şef de serviciu ssu cu un şef de secţie pe

4 Numai iniţialele S.Q. cînd nu-i de faţă şi pentru salariaţii instituţiei.

care, altminteri, nu are cum să-i vadă. Cunoscut în întreaga întreprindere, acest „*Merge*?... *Merge*?... *Să ştii că mă bazez pe dumneata*...” se descompune în doi timpi şi comportă două intonaţii, devenite tradiţionale. „*Merge*? *Merge*?” sau „*Cum mai merge 1*” sunt rostite pe un ton ascuţit şi fonfăit, care nu admite nicio replică, precum, bunăoară: „*Ei, aşa că-i bună ciorba*?” al unui general de armată. E de la sine înţeles că Preşedintele-director general, cu tot „mă/”-ul, n-are nici timpul, nici dorinţa să ştie că treaba nu merge. De altfel acest „*Merge*?... *Merge*? ...” e însoţit de o mişcare înainte a bărbiei şi de o strâmbătură a buzelor, răsfrânte până la nări, care-l fac pe şeful de serviciu să înţeleagă cum nu se poate mai precis că directorul poartă 1 povara tuturor micilor necazuri ale celorlalţi: „Da, da, ştiu că aveţi grijile voastre, dar le am şi eu pe ale mele, în care-s cuprinse şi toate ale voastre – ştiu tot”.1 Urmează o mică pauză (pauza strâmbăturii) după care, clătinând afirmativ din cap, domnul de Stumpf-Quichelier lansează cunoscutul: „Să *ştii că mă bazez* pe *dumneata*!” pe un ton mai grav, dar cu o clipire din ochi complice: ştie el că nu se bazează degeaba. Dar abia a rostit: „Mă *bazez pe dumneata*”, că s-a şi depărtat pe culoar.

Asupra unora (cei recent avansaţi, sau funcţionarii mai puţin obişnuiţi să-l întâlnească pe director) acest „Mă *bazez pe dumneata*” – cu toate că-şi dau seama că e pronunţat maşinal (directorul ar putea spune tot atât de bine „Sănătate!” sau „Felicitările mele!”) are un efect colosal, încât colegii se întorc în birourile lor hipergalvanizaţi, de parcă S.Q. le-ar fi transmis lor împuternicirile sale prezidenţiale. Asupra altora însă, formula consacrată nu mai are niciun efect, sau provoacă o reacţie ciudată. Ei nu pot uita păţania lui Parrichet, rămasă de pomină. Cum să nu fi fost uluit, Parrichet, auzindu-l în ziua aceea pe director zicându-i: „Să *ştii că mă bazez pe dumneata*!” când, chiar în aceeaşi dimineaţă, primise scrisoarea recomandată de concediere? Ce să faci? Poţi să-i reproşezi directorului unei întreprinderi atât de

mari ca a noastră că nu-şi mai aminteşte toate scrisorile care i s-au dat la semnat?

*

* * *

„Directorul dumneavoastră…”

Şeful meu direct e Barnage, co-director general cu mochetă dublă, cu perdele duble, ferestre duble şi dublă secretară externă… Socot însă că e momentul să mă explic asupra ierarhiei mobilierului: la Societatea noastră importanţa unui funcţionar se măsoară după cea a biroului său. Întâi sunt cei ce lucrează în imense cuşti de sticlă, puzderie, şi ale căror

Atât de des i se spune directorului: „N-o să vă pierdeţi tocmai dumneavoastră vremea cu problema asta, domnule Preşedinte, cutare se va ocupa!” Sau: „Aveţi prea multe pe cap, domnule Director, lăsaţi… X va rezolva totul”, încât mă întreb ce-i mai rămâne de făcut.

mişcări nu pot scăpa ochiului vigilent al şefului de serviciu, izolat în găoacea lui transparentă. Această lipsă absolută de intimitate, comparabilă cu cea a peştişorului roşu dintr-un borcan, cu a tinerelor remaieze de ciorapi trebăluind într-o vitrină sub privirile trecătorilor (te întrebi cărui sadic satrap i-a trecut prin cap o asemenea idee), este una din găselniţele lumii moderne. Stupul străveziu e supliciul simbriaşilor mărunţi care nu mai îndrăznesc să-şi scarpine nasul sau să scoată o bucăţică de ciocolată din sertar fără să aibă senzaţia că sunt pândiţi din toate părţile. Nu eşti *cineva* în instituţia noastră decât din momentul când, scăpând din cuşca de sticlă şi apoi din toate combinaţiile nenumăratelor birouri fără fotoliu, fără lampă individuală, fără fereastră, fără secretară, fără mochetă – devii invizibil şi singur într-un birou de mahon, cu fotolii de piele roşie şi unde secretara n-are acces decât când e chemată.

Nu mă refer la ştabul ăl mare care, alături de postul lui de comandă, şi-a amenajat un fel de budoar Empire, în care florile sunt schimbate la fiece două zile. Ambiţia supremă e să fii posesorul unui birou care să semene a

orice, numai a birou nu. Florile nu sunt privilegiul exclusiv al lui Stumpf-Quichelier, dar ca să ai dreptul la flori, trebuie să aştepţi un cuvânt din parte-i. Luchard a aşteptat doi ani, Pignate! trei, într-o bună zi, patronul zice: „Văd că-mi admiri florile... Dumneata, care primeşti vizitatori mulţi, de ce nu pui?" încuviinţarea fiind acordată, spui să ţi se pună flori – mai puţin frumoase ca ale ştabului – şi nu le schimbi decât o dată pe săptămână. După informaţiile mele, în instituţia noastră numai patru funcţionari au dreptul să aibă flori „ca directorul".

Câte nu s-ar putea face după chipul şi asemănarea lui S.Q? în întreprinderea noastră există un soi de mimetism destul de ciudat. Faptul că domnişoara Farjeau, secretara Preşedintelui, de optsprezece ani în serviciul lui, i-a împrumutat în cele din urmă trăsăturile feţei, prezentând o fizionomie de bătrân buldog scofâlcit, nu-i ceva extraordinar (acelaşi fenomen de osmoză se observă în destule menajuri vârstnice). Ceea ce mă uimeşte mai mult e să constat în ce grad colaboratorii cei mai apropiaţi ai domnului Stump. f-Quichelier, prin efectul trăirii în contact cu el şi sub autoritatea lui, i-au copiat gesturile, tonul, ticurile: de pildă felul de a muşca braţele ochelarilor răsturnându-se în fotoliu; de a-şi ţine pe frunte pomeniţii ochelari ca sportsmenii automobilişti la standul de ravitaliere; mania de a-şi termina întrebările cu un *nu-i aşa*? şi până şi un anumit pliciuit salivar, iscat de apăsarea limbii pe cerul gurii. N-aş putea garanta că mimetismul acesta a fost, la origine, inconştient. Un control al raţiunii îi pune frâu în anumite împrejurări particulare: nu-i de conceput, bunăoară, ca Barnage să-şi ridice ochelarii pe frunte în faţa lui S.Q., sau ca Lucot, într-o situaţie similară, să facă acelaşi zgomot cu limba ca dânsul. Realitatea e că, după o şedinţă a direcţiei, cei cinci sau şase auxiliari, îndată ce au revenit în birourile lor, reproduc cu spontaneitate faţă de zece oameni gesturile lui S.Q., cuvintele, grimasele, jocul ochelarilor săi. Vor nu vor, au păstrat o amprentă pe care de altfel nici n-o mai remarcă.

*

* 4

În afară de mocheta dublă şi de perdelele duble, identifici numaidecât la Barnage şi alte semne distinctive ale puterii. Pe birou: fotografia doamnei Barnage (sub cristalul ce acoperă masa de lucru – privilegiu al funcţiilor înalte – sunt expuşi mai cu osebire copiii: de format mare dacă sunt mici, de format mic dacă sunt mari; soţia, considerată prea matură, nu are drept decât la formatul redus, dacă nu ia eclipsa totală; doamna Barnage fiind însă foarte frumoasă, figurează în plan mare); un multifon, un megafon şi euforimetru ale cărui ace, ultrasensibile la căldură şi la umezeală, arată, la punctul lor de intersecţie, temperatura la care trebuie păstrată încăperea pentru a avea o senzaţie de bună dispoziţie ideală.

Barnage mă cheamă destul de des la el în birou. Fie direct: *„Alo, Blot? Vino pentru o clipă la mine!”* fie printr-o secretară: *„Domnul Blot la domnul Barnage. Şedinţă!”* Această armă a puterii, Barnage o utilizează la maximum: latitudinea de a convoca de urgenţă subalternii la el în birou. Caracteristica atotputerniciei fiind imposibilitatea de a fi convocat de cineva, dar de a putea convoca pe toată lumea, domnul de Stumpf-Quichelier se înrudeşte sub acest aspect cu Preşedintele Republicii. Între atotputernici se dau, prin intermediul auxiliarilor, lupte subtile de întâietate. Odinioară, oamenii de fală duceau război din căleşti sau din litiere şi însărcinau o armie întreagă de lachei să le croiască drumul. Astăzi, îl duc prin telefon. Sau mai curând pun secretarele să-l ducă. *„Dă-mi legătura cu domnul de Stumpf-Quichelier”* – spune domnul Ragondeaux, care, nici în ruptul capului nu admite să aştepte. Întrucât domnul de Stumpf-Quichelier e şi el iritabil la aşteptări, a dat dispoziţiuni similare secretarei sale. Până la urmă între ele secretarele dialoghează: *„Dă-mi-l, te rog, pe domnul de Stumpf-Quichelier... Ţi-l dau pe domnul Ragondeaux”*. Cum dialogul acesta egalitar menajează susceptibilităţile, domnul de Stumpf-Quichelier şi domnul Ragondeaux pot lua contact verbal.

Deunăzi Barnage m-a convocat la el în birou

împreună cu Michaud şi Goguet. Nu era vorba nici de vreun comitet, nici de vreo şedinţă. Nu era vorba de fapt de nimic, căci Barnage nu a scos un cuvânt care să motiveze prezenţa noastră. Avea însă nevoie de o galerie obedientă, pentru a dicta o circulară secretarei sale. Barnage adoră să-şi manifeste autoritatea prin circulare: e un fel de eliberare din cine ştie ce complexe. Nu se simte în largul lui decât dacă cinci sau şase oameni stau să-l asculte. (Se întâmplă să mă cheme chiar când se află la el vreun vizitator. Mă prefac că vreau să mă retrag, scuzându-mă. „*Nu, Blot, nu pleca*! *Poţi rămâne*! *Domnule X… vi-l prezint pe domnul Blot*, actuarul meu. *Are să vă dea cifrele pe care eu nu le mai am în cap*”. Prezenţa mea îl face pe Barnage să se simtă în largul său. Mă răsuceşte ca pe o maşinărie căreia el îi dirijează funcţionarea. Am ajuns obiectul lui.) Părerea mea e că Barnage trebuia să se facă actor: viaţa lui e o alcătuire de roluri pe care le joacă pentru a-i epata pe ceilalţi şi a se epata pe sine-însuşi. E mereu alt personaj. Poate că dimineaţa, la trezire, e pentru câteva secunde el însuşi. Dar fuge de el imediat. Pentru soţia lui, frumoasa doamnă Barnage, interpretează primul său rol matinal, la telefon (telefonul şi secretarele fiind principalele accesorii de recuzită ale acestui actor): rolul omului de afaceri internaţional, care, înainte de a lua o hotărâre importantă, pipăie pulsul bancar al marilor oraşe. Cheamă serviciul financiar: „Ce *mai e nou la Londra*?… *New York-ul tot calm*?… *Fiţi cu ochii în patru asupra Irakului, s-ar putea să iasă ceva interesant… Pe cine avem acolo*? (Ştie pe cine, dar preferă să arate că n-are habar) … *F. un fleţ*… (Dacă te-ai lua după Barnage, lumea e populată numai cu fleţi…) *Ţine-mă la curent, dacă se impute situaţia, expediaţi-l acolo pe Rameille sau Valguet… Dă-mi-l pe Blot*!” Nu mi-e greu să-mi imaginez că, după acest rol iniţial, Barnage să-l joace pe al doilea, cu copiii: omul supraocupat care găseşte timp să repare trenuleţul electric al fiului său. Nu-i displace, dacă e chemat la telefon de la Societate în momentul acela, să trimită răspuns că odraslele sale au precăderea asupra Irakului.

Terminând şi cu al treilea rol, cu şoferul (bonomie, familiaritate protectoare), Barnage, bine rodat, îşi face intrarea pe scena teatrului său principal: Societatea de asigurări.

Convocându-ne, aşadar, în ziua aceea, la el în birou, Barnage începu prin a ne spune: „*Am motive* să *ştiu* (e una din formulele lui favorite) *că anumite servicii neglijează să răspundă, sau răspund cu mare întârziere cererilor de informaţii ale clienţilor*). «*4 venit timpul ca această situaţie să se schimbe* (*Ia megafon*: *Jeanine*!).

Jeanine, eşti drăguţă să notezi circulara pe care ţi-o dictez pentru toţi şefii de serviciu? *Am spus*: *pentru* toţi, s-a *înţeles*? *Cu copie, pentru domnii directori generali*.

(în ce ne priveşte, trimiterea circularei e perfect inutilă, de vreme ce ne aflăm acolo – dar prin aceasta Barnage ţine să marcheze o preocupare de condescendentă politeţe faţă de subalternii săi.)

Mi s-a adus la cunoştinţă din diverse părţi *nu, şterge asta… ba nu, lasă aşa…* Mi s-a adus la cunoştinţă din diverse părţi că… (aici, o mică spirală aeriană cu un creion de argint) unele din serviciile noastre neglijează să răspundă la scrisorile clienţilor virgulă sau ale eventualilor clienţi fie cu toată promptitudinea virgulă fie cu toată exactitatea necesare punct de la capăt Aceste neglijenţe le voi considera de neiertat virgulă chiar dacă sunt uneori involuntare virgulă şi aduc grave prejudicii firmei noastre punct începând de azi ţin să răspundeţi la orice scrisoare în termen de patruzeci şi opt de ore de la primire şi ca toţi vizitatorii oricare ar fi *subliniază oricare ar fi* să fie *nu, şterge asta, nu-i bine ar fi să fie* şi ca toţi *subliniază toţi* vizitatorii să fie primiţi cu maximum de atenţie punct Şefii de serviciu sunt direct răspunzători de orice abatere de la aceste elementare reguli pe politeţe”.

După asta, Barnage s-a întors spre noi, cu surâsul pe buze:

— Aşa or să înţeleagă, nu?

Primul care-l aprobă, slugarnic, fu Goguet:

— Niţel… E fainâ circulara dumneavoastră, domnule

Barnage!

— Găsiţi că am exagerat?

— Vai de mine!

— Nu sunt prea aspru?

— Da’ de unde, domnule Barnage, o să le prindă bine!

Pe urmă, adresându-se secretarei, şi parcă îmbărbătat de acest succes:

— Te rog să baţi un exemplar separat pentru domnul Preşedinte. Şi acum, domnilor, sunteţi liberi… jeanine, să-mi aminteşti diseară că trebuie să iau masa la Lamoriciere. Ce corvoadă! în fine… poate că o să-mi servească la ceva… Cere-mi-l pe Wepler la Londra, vreau să-i spun două cuvinte înainte de şedinţa-fulger.

Bamage n-a pierdut prilejul să spună faţă de noi că trebuie să ia masa la ministrul Finanţelor. Auzindu-l cum îi zice pe nume: „Lamoriciere”, ai putea crede că e intim cu ministrul, când de fapt se ducea pentru prima dată la el. A avut grijă să ceară secretarei să-i amintească de un lucru pe care-l are perfect în memorie, cu condiţia să fie un lucru care să-i măgulească vanitatea. Pe biroul său, foarte ordonat, se află totdeauna puse în evidenţă câteva cărţi de vizită simandicoase: *„Ambasadorul Marii Britanii şi Lady Huttington roagă pe domnul şi doamna Barnage să le facă onoarea de a asista la recepţia dată cu ocazia vizitei Majestăţii-sale Regina”* (*frac*, *decoraţii*). Dacă luna curentă n-a fost prea îmbelşugată în atare cartonaşe, le lasă omul la vedere pe cele din luna precedentă.

După acest clasic intermezzo, am ieşit lăsându-l singur eu secretara. Departe de a se opri din dictat, e momentul pe care-l alege de preferinţă – serviciul meu de informaţii funcţionează perfect – pentru a-şi dovedi sieşi puterea: se apucă să dicteze proiecte de scrisori adresate unor personaje mai tari ca dânsul, scrisori ce nu vor ajunge niciodată la destinatari, decât poate într-o formă mult îndulcită. Redactate în stil de ultimatum, aceste scrisori îi procură lui Barnage o senzaţie efemeră, dar destul de plăcută, de omnipotenţă. Cu metoda aceasta,

oare câte victorii o fi repurtând; n fiecare zi Barnage asupra secretarei, pe care o ameninţă cu fulgerele sale epistolare (ca şi cum ea ar fi Preşedinteledirector general, sau ministrul Afacerilor externe), în timp ce mâna ei docilă, supusă, transcrie cu nervozitate gândirea dictatorială? Câte? Cine mai ştie! în schimb, ceea ce se ştie e sintaxa folosită în corespondenţa aceasta autocratică, în care abundă imperfectul subjonctiv. Ori de câte ori poate plasa unul, Barnage nu lasă să-i scape ocazia şi, ca toţi oamenii care nu-l folosesc rar, îl introduce des.

„Ferm hotărât întrucât mă priveşte să nu modific cu un atom *nu şterge*... cu o iotă linia mea de conduită virgulă şi cea a Societăţii virgulă aş dori ca pe viitor să fie bine înţeles că orice presiune exetcitată asupra serviciilor noastre virgulă de ori unde ar veni virgulă *Intră*, *da INTRA*!!... *nu*, *rămâi*, *RĂMÂI*!... se va fi lovit de o simplă fine de neprimire punct Nu aş putea concepe ca raporturile noastre să se menţină altminteri decât pe aceste baze virgulă şi numai pe aceste baze punct de la capăt E necesar să precizez că în cazul că nu voi fi fost primit niciun răspuns asigurător până într-o săptămână virgulă mă voi fi găsit în penibila virgulă dar imperioasa virgulă obligaţie de a revedea chestiunea liniuţă chiar dacă ar fi s-o facem – *zic ar fi s-o facem*, *nu-i aşa* – atunci cu un ochi mai puţin binevoitor (clipire de ochi complice Jeaninei) *Sper că vor înţelege*... *Citeşte-mi te rog*!..."

*

* * *

La jumătatea drumului între mocheta dublă a ştabilor şi cuşca de sticlă a negradaţilor, departe de flori, dar destul de aproape de lampadarul cu lumină indirectă, mă menţin la acelaşi nivel mijlociu care mi-a fost ursit încă din naştere. Mă gândesc uneori la gluma burghezului ăluia binişor chivernisit, care visa să ajungă suficient de bogat sau suficient de... sărac, pentru a-şi putea îngădui să facă o sumedenie de lucruri ce îi erau interzise în onorabila lui situaţie... Despre profesiunea mea de actuar s-ar putea spune ceea ce spun ziariştii despre a lor: că îţi deschide

toate drumurile practice, cu condiţia să evadezi din ea. Menţionez că există două feluri de actuari: cei care rămân în îndeletnicirea asta toată viaţa şi cei care au părăsit-o pentru că meritau ceva mai bun. Eu aparţin primei categorii. Nu-mi lipsesc ideile, idei care depăşesc cadrul actuariatului, dar mi le fură alţii. Prin „alţii” îl înţeleg îndeosebi pe Gaslin, încă unul din şefii mei, director-general adjunct, care se interpune cât mai des posibil între Barnage şi mine. Gaslin e un mare mâncător de idei.

Nu zic că n-ar avea şi el idei, dar o bună parte a reuşitei şi-o datorează felului cum le rumegă pe ale altora.

Când îi duc câte o idee lui Găsim, n-are niciodată aerul că-i place. Cel puţin în momentul acela. Tot ce propun pare apă de ploaie, nu prezintă niciun interes; s-ar zice că e cu mintea aiurea. Imediat abordează alt subiect. Moartă ideea mea, îngropată. Peste câteva zile, într-o şedinţă, Gaslin ia cuvântul: „*M-am gândit* că *poate n-ar fi rău…*” (a se subînţelege: „*m-am gândit că ar fi excelent*”…) Şi ce credeţi că-l văd scoţând din pălărie? Ideea mea… opt-sute-optul… o nouă formă de asigurare pe viaţă integrală, cu opţiuni multiple şi rambursarea tuturor primelor achitate.

La Gaslin, obiceiul acesta de a şterpeli ideile altora, de a le mistui timp de aproape o săptămână şi de a le scoate la iveală ca pe nişte creaţii proprii s-a înrădăcinat într-atâta, încât a devenit a doua sa natură. Nu zic că nu e de bună-credinţă când îşi lansează în public ideea „sa”: a uitat cu desăvârşire a cui era. Ceea ce dovedeşte că Gaslin şi-a însuşit unul din atuurile majore ale potentaţilor: inconştienţa *l*.

Şi iaca, vrând-nevrând, mă întorc la oile mele (capitolul mortalităţii), îmi văd de treabă la locul meu şi abia dacă, din când în când, încerc să mă scutur, fără vlagă, de jugul legii lui Makeham şi de curbele în jos. De câte ori n-am văzut irupând la noi în întreprindere lupi tineri, ahtiaţi să schimbe totul, cu creierii clocotind de idei noi! Revoluţia asta nu ţine mai mult decât un an-doi… exact cât timp le trebuie ca să se schimbe şi ei. Splendid

tineret, secerat pe câmpurile de bătălie ale pomenitelor Societăţi, cărora li se dăruie un suflet de luptător şi-ţi restituie un trup de simbriaş! Cândva, şi eu am venit aici numai foc şi pară. Mai târziu, am priceput cum stau lucrurile. Astăzi, la orele douăsprezece fără zece şi

Această inconştienţă se poate manifesta în o mie de feluri. Acum câteva luni, domnul de Stumpf-Quichelier invitase, cu ocazia unei festivităţi de fine de an, câţiva modeşti şefi de serviciu. Conversaţia, datorită nu ştiu cărui viraj, o luase spre problema nivelului de trai. Şi iată-i pe toţi plângându-se, poate şi niţel premeditat, de creşterea, din ce în ce mai urcată, a preţurilor. Ca să abordeze un subiect mai puţin spinos, cineva, ştiind că directorul e mare vânător, îl întrebă dacă a împuşcat mulţi fazani. „A mers binişor – răspunse el – dar vorbeai înainte despre nivelul de trai… Să vă spun ceva în legătură cu asta. Tatăl meu avea două mii de hectare, cu cinci guarzi de vânătoare. Eu n-am decât două sute mari şi late, cu un singur nenorocit de pădurar… Nivel de viaţă, ce mai încoace încolo!” la şase fără un sfert mă uit la ceas. Şi ştiu că atunci când într-un birou slujbaşul începe să se uite la ceas, e la etapa unde au ajuns soţul şi soţia care se gândesc să se bage în pat numai pentru a citi gazeta.

„Vă *place munca pe care o faceţi*?”

Ei da, mărturisesc că sunt dimineţi când mi-e silă de tot şi de toate, dimineţi când n-am nici cea mai mică poftă să repet aidoma ziua de ieri. (Pentru milioane de oameni viaţa se înfăţişează astfel: vreme de şase zile n-au niciun chef să trăiască ziua ce vine, iar a şaptea – scumpa duminică pe care o aşteaptă nu atât ca s-o trăiască, cât ca s-o omoare – e şi mai afurisită decât celelalte V

În atare dimineţi mă gândesc la îmi M-am săturat de îmi Aş da orice să nu-l mai aud pe Barnage ordonând: „*Ar trebui să te gândeşti să* îmi *recalculezi tarifele*!” Când Barnage, c’nemându-mă la el în birou („*Să vină Blot la mine*!”) îmi spune: „*Trebuie* să-mi *pregăteşti lucrarea până diseară*!” sau „*Câte sinistre*[5] îmi *prevezi dumneata până la*

5 Trebuie să existe în expresiile consacrate un adevăr mult mai adînc

anul?" am impresia – dureroasa impresie – că nu-ţi mai aparţii nici ţie, nici omenirii, ci domnului Barnage. Acel „îmi termini *lucrarea până mâine, negreşit*!" implică o stare de supunere disciplinară, de subordonare, care aminteşte pe „îmi *transcrii asta din nou, pe curat*" a belferilor şi pe „îmi *freci arma la iuţeală*!" a majurilor. Ce mai încolo-încoace, asta e soarta unui nesfârşit şir de cetăţeni: cazarma pe viaţă. Asemănarea cu o cazarmă apare şi mai evidentă la întreprinderea noastră, unde, lăsând pe generali la o parte, tu „îţi faci stagiul" în următoarea gradaţie progresivă: angajat, subşef de secţie, şef de secţie, şef-adjunct de serviciu, şef de serviciu, subşef de divizie, pentru a fi avansat, în sfârşit, şef de divizie.

Îmi nu e, de altminteri, privilegiul exclusiv al directorului sau al şefului de serviciu. *Îmi* e molipsitor. Se întinde ca o pecingine, din creştet până la talpa întreprinderii, adică de la Preşedintele-director genera"!: *„Văd că batem pasul în loc, domnilor I... Aştept* să-mi *faceţi lucruri mari*!", şi până la uşierul de la parter, care porunceşte curierului: „Îmi *duci plicul ăsta la Economia Naţională... Urgent, ai înţeles*? *Şi nu care cumva* să-mi *trândăveşti prin cârciumi*!"

În acest *îmi* al căprarului zvâcneşte aceeaşi poftă de putere ca şi în *îmi*-ul vreunui ştab. Saral, directorul financiar, declară: *„Am adus beneficii de douăsprezece milioane*" – ca şi cum ar fi banii lui personali – iar pe Gillet, uşierul-şef, l-am auzit cu urechile mele spunând unui client: *„Serviciul clădirilor*? *Păi nu mai funcţionează aici /... ia te uită, n-aţi ştiut*? *Asta-i bună... Ştiţi clădirea aia mare de pe bulevardul Haussmann, unde stătea Americanii de la N.A.T.O. 1 Am cumpărat-o noi... am dat*

---

decît ni-l închipuim. De pildă : „S-a sculat ciufut" ; sau : „Il strînge pielea" (sau antipodul : „Nu-şi încape în piele de bucurie".) Trebuie că există o relaţie de la cauză la efect între starea sufletească şi păr. Primul om care a zis : „M-am sculat ciufut" — probabil că a spus-o pe cînd îşi trecea pieptenele prin ciuf. Niciodată nu-mi stă părul mai zbîrlit decît atunci cînd mă scol prost dispus. Şi am băgat de seamă la ras că mi-e pielea obrazului întinsă cînd mă trezesc bine dispus.

450 de milioane… Acolo s-a instalatără…”

Gillet a debitat toate astea cu tonul cel mai firesc din lume. Îi face plăcere să spună: „*Am dat 450 de milioane*!” (nu traduce suma în franci noi, căci n-ar produce acelaşi efect). Îţi procuri plăcerea de ori unde se nimereşte, chiar punându-i pe vizitatori să aştepte, ei care sunt singurii, sau aproape singurii martori ai acestei fărâme de autoritate: „Du-mi *repede asta sus la domnul Lebrun*!”

…Mi s-a urât cu reuniunile astea frăţeşti, unde „marea noastră familie” îşi sărbătoreşte solidaritatea – banchete, cocteiluri, pom de Crăciun, în special, cu caterinca frazelor rituale: „*La mulţi ani, domnule Blotl… Şi multă sănătate, că-i mai bună decât toate*!”… „*Şi prichindeii dumitale cresc, cresc mereu*? *Aşa-i viaţa*!”

Prichindeii dumitale, plozii dumitale, puştanii dumitale, mormolocii dumitale… S-ar spune, zău aşa, că spre a găsi denumiri pentru tot ce-i, zice-se, mai frumos pe lume – copiii – jupânii s-au dus să le caute în tot ce-i mai urât. „*Mormolocii*”, în special, mă îngreţoşează: miroase a baltă miloasă, stătută, a ceva hibrid care nu-i nici peşte, nici broască, ceva monstruos şi gelatinos. Epoca 1900 a sluţit arhitectura, epoca noastră a reuşit să pocească limba. „O *să caftim curcanii…*” „*A lins o tărie*”… „*A pupat portiţa*”. Aşa se vorbeşte în ţara lui Pascal şi a lui Voltaire, atât de susceptibilă totuşi la capitolul limbii. *Mormoloc*… mda! *Mormoloc*! Aţi măsurat cât drum a trebuit să parcurgem de la facerea lumii până să apucăm ziua când pruncul divin să fie botezat *mormoloc*? Uite unde am ajuns!

Când auzi răsunând lugubru, în vreun lavoar public, seara: „*A mierlit şi aia*” şi grosolana expresie: „*Da’ madam Cutare ce mai face*?”, cum să nu se ţină scai de tine amintirea milităriei? Dacă n-ar fi decât să mi-l aducă în memorie pe majurul acela, mult timp stăpânul destinului meu şi în bunele graţii ale căruia încercasem să intru în vederea unei eventuale permisii. Aflând că nevastă-sa suferea de-o păcătoasă de gripă, i-am dat nişte pilule, de eficacitatea cărora aveam cunoştinţă. „*O să vedeţi*,

domnule plutonier major, i-am spus, în douăzeci şi patru de ore nevasta dumneavoastră va fi din nou pe picioare!”

Majurul mârâi un mulţumesc. Au trecut două, trei, şase zile. Majurul nu-mi comunica nimic despre soţia lui. După o săptămână, luându-mi inima în dinţi, mă apropii la o distanţă respectuoasă, de şase paşi, şi-l întreb:

— Ce se aude, dom plutonier major? Nevasta dumneavoastră se simte mai bine?

— Da, da, mormăi el… da’ ţi s-ar răsuci gâtiţa dacă ai spune „madam plutonier”?

Nimic nu s-a schimbat: în contactul cu anumite niveluri sociale, e prudent să-ţi învârteşti de câteva ori limba în gură înainte de a spune: „*nevasta dumneavoastră*” dacă nu vrei să ţi se înfunde pentru o formulă de politeţe care, în altă parte, e de bonton.

*

Pe scurt, sunt dimineţi când aş da orice să nu fiu obligat s-o iau de la capăt la fel ca şi ieri, să fac din nou aceleaşi gesturi, să aud aceleaşi fraze, să respir aceleaşi mirosuri şi, mai ales, vai, mai ales, să văd aceleaşi obrazuri. Problema asta mă obsedează în permanenţă. Îmi strică până şi vacanţele. Vara, în hoteluri, ceea ce mă plictiseşte cel mai mult este să regăsesc în fiece zi, timp de o lună, aceleaşi obrazuri la aceleaşi mese (nu mă îndoiesc că şi ceilalţi resimt o plictiseală similară văzându-l pe al meu). Sunt zile când doresc să nu mai aud niciun glas, să nu mai întâlnesc niciun locatar din imobil. Pentru a nu fi obligat să luăm împreună ascensorul, încetinesc sau grăbesc pasul ca să urc singur. Ascensorul nostru suferă de acele încetineli hidraulice care te silesc să găseşti un subiect de conversaţie: cum e vremea; cum stăm cu încălzitul, cu scara, cu chiria… Penibil! Şi pentru ce, mă rog? Pentru simplul motiv că nu ştiu ce, sau cine, îmi şopteşte că trebuie să-i vorbesc persoanei care se suie cu mine. Nu numai că mă irită faptul că tac, dar mă irit şi pentru locatarul care nu găseşte ceva de spus.

În ascensoare, ca şi în saloane, mă plictisesc tot atât

pentru mine cât şi pentru ceilalţi. Vara ne salvează cu căldura ei; iarna cu frigul şi gripa; în perioadele în care situaţia meteorologică nu ne inspiră nicio reflecţie, ne rămâne, în orice caz, varza: imobilul nostru duhneşte a varză. De cincisprezece ani, de trei ori pe săptămână, în meniul familiei Butard (apartamentul doi, stânga) figurează această legumă, al cărei miros cotropeşte continuu întregul imobil, şi mai dihai lunea, miercurea, vinerea. Cred, sincer, că m-aş întoarce mult mai vesel acasă dacă nu m-ar întâmpina mirosul de varză. Încă din prag mă asediază molatecele ei efluvii şi nu-i de mirare că energia mea se topeşte la căldura fadă a verzei Butarzilor. Aha! iată subiecte de conversaţie posibile în ascensor: „ar trebui să facem o reclamaţie”; „măcar dacă ar pune niscai odoricale”; „nu-i permis aşa ceva”; „e inadmisibil ca un imobil întreg să fie condamnat la varză pe viaţă, pentru că unui locatar îi place mâncarea asta” etc. Pentru asemenea pălăvrăgeli e de dorit să nu pici tocmai peste Butard în persoană, sau e de dorit să nimereşti interlocutori accesibili (s-ar părea că există locatari lipsiţi de simţul olfactiv, iar alţii de timpan, de vreme ce nu sunt stingheriţi de zgomotele care pe tine te scot din sărite). Nu ştiu de unde mi-a venit într-o zi cutezanţa să-i spun lui Butard: „Da’ *ştiu că-ţi place varza*, *domnule Butard*!” – sperând, ca prin aluzia asta indirectă să ajungem la un aranjament amical. „*Flecare cu gusturile lui*, *fiecare cu verzele lui*!” – mi-a răspuns cu un surâs echivoc, lăsându-mă cu mirosul lui de varză în ascensor.

Când nu mai am ce vorbi nici despre timp, nici despre imobil, nici despre varză, mă joc cu cheile, fredonez, pufăi, fac orice, ca şi cum stând totalmente pasiv l-aş putea face pe companionul meu din lift să mă creadă duşmănos sau idiot. Firesc, aşa ar trebui să se petreacă lucrurile, dar aşa-i făcut omul: într-un fel se comportă când e singur în ascensor şi în alt fel când e cu cineva. Aşijderea şi la restaurant, dacă acesta e plin sau gol.

Şi încă n-ar fi nimic. Fizionomiile vecinilor, fizionomia portarului – toate fizionomiile acestea – până la urmă

dispar. Le laşi la parter sau la etajul al treilea. Altele, însă, nu dispar niciodată.

A te însoţi cu o fizionomie de care să te loveşti în fiece dimineaţă şi-n fiece seară, vreme de cincizeci sau şaizeci de ani, e un lucru considerabil. Dar a te însoţi cu trei sute de mutre pe care eşti condamnat să le vezi opt ore pe zi, vreme de o jumătate de veac, e prea din cale-afară pentru un simplu om. Ori, biroul nu-i altceva decât o monstruoasă căsătorie cu două sute sau trei sute de mutre. A şti dinainte ce va spune o femeie, ce reacţii va avea, ce o va face să râdă, ce o va enerva, pentru ce pricină se bosumflă… e, fără îndoială, o perspectivă insuportabilă. Dar a şti dinainte mutra cu care te vor întâmpina trei sute de persoane, cuvintele pe care le vor rosti, gesturile pe care le vor face, mirosurile pe care le vor emana – toate acestea mi se par, uneori, peste puterile mele.

Pentru a lupta contra acestui flagel al fizionomiilor, ştabii cei mari au o armă: mâna – sau mai precis aşa numita lor *„mină dreaptă”*. E vorba de acei factotum care, la trei-patru ani sunt înlocuiţi cu alţii, şi care au găsit un plasament sub eticheta de consilieri tehnici, sau de directori-adjuncţi. Meteorii aceştia, smulşi cu filodorme fabuloase de la vreo firmă concurentă, sau „paraşutaţi” din înalte sfere politice, diletanţi de mare clasă, copleşiţi de relaţii mondene, buni de gură, înotători emeriţi, iconoclaşti ai moralei, devoratori de bugete, fabricanţi de fum, furnizori de idei, inventatori de cheltuieli fastuoase – sunt bufonii regilor moderni, Feţii lor Frumoşi, Machiavellii lor.

„Daţi-mi voie să vid prezint pe Hubert de Fitz-Arnold, mâna mea dreaptă…”

Hubert de Fitz-Arnold, cu care a purces la noi domnia automatizării şi căruia Societatea îi datorează cumpărarea unui robot electric de un miliard, capabil să efectueze 600.000 adunări în şaizeci de secunde şi să citească Biblia în 8 minute şi jumătate, este cea de a patra mână dreaptă din câte s-au perindat în cabinetul domnului de Stumpf-Quichelier. Marea idee a lui Hubert e „asigurarea personalizată” sau, ca să folosesc o expresie ce flutură pe

toate buzele, *funcţională*. La pod cu… poliţele anonime, care nu ţineau seama de particularităţile clientului şi se aplicau aidoma garagistului din Dunkerque ca şi podgoreanului din Perpignan. Şi apoi nu se mai spune *poliţă* ci *program*: un program de garanţii care permite să i se confecţioneze asiguratului, potrivit cu nevoile şi resursele sale, haina de protecţie ce-i convine cel mai bine.

Sub influenţa lui Fitz-Arnold nu numai că s-a introdus un vocabular nou, dar s-a modificat şi metodologia agenţilor. *Apropierea de prospect* – traduceţi: hărţuirea eventualului client – se operează după le-ai riguroase, consemnate în circulara intitulată „*luarea de contact telefonic*”. Trebuie să te pricepi să vinzi asigurări pe viaţă, cum ai vinde blănuri sau parfumuri şi să ştii a vorbi despre moarte la modul cel mai însufleţit. Regula Nr. 1: este cu desăvârşire interzis a spune *prospectului*: „dacă mâine aţi muri…” căci, această presupunere cu totul gratuită are ceva neplăcut. În schimb spunându-i: „Dacă mureaţi ieri…” formulezi o ipoteză care, dezminţită în mod categoric de realitate, procură *prospectului* o plăcută senzaţie de securitate.

Nuanţa aceasta, despre care domnul de Stumpf-Quichelier spune: „*E nimic… şi* e *totul*!” a contribuit, şi nu cu puţin, la favoarea de care se bucură Hubert de Fitz-Arnold din partea directorului. Deocamdată trăim în plină lună de miere. Nimic nu se face, nimic nu se desface în întreprindere, fără avizul lui Hubert. Directorul nu se mai poate li-psi de el. Îl scoală noaptea pentru un da sau pentru un nu. E umbra lui, ecoul lui, conştiinţa lui. Când e de luat o hotărâre şi Hubert nu-i acolo, se întâmplă cam aşa:

— Unde e Hubert? întreabă domnul de Stumpf-Quichelier – ca şi cum i s-ar fi luat jucăria. Să mi-l aduceţi imediat pe Hubert! Ah, iată-l în sfârşit şi pe Hubert! Spune-mi, dragă Hubert…

— Da, domnule Preşedinte…

— Ce părere ai, Fitzulică (diminutivul cu care-l alintă Preşedintele, când e în toane bune) despre proiectul acesta

de seminar câmpenesc pentru agenţii noştri?

Fitzulică strâmbă din nas.

— Ce? Cum? Mda… mormăie directorul.

Ajunge atâta: proiectul e condamnat. În faza aceasta a lunii de miere, cea mai mică reticenţă a lui Fitzulică are mai mult efect decât orice detailat raport al celui mai vechi funcţionar din întreprindere. Planul financiar cel mai temeinic întocmit, programul de publicitate pregătit cu cea mai mare competenţă pot fi într-o clipă date peste cap, condamnate, ridiculizate de un singur cuvânt al favoritului.

De unde deţine Hubert puterea asta? Fără îndoială, din însăşi forţa de seducţie pe care o exercită asupra celor mari. Datorită lui, zice-se, domnul de Stumpf-Quichelier a fost în sfârşit decorat cu Legiunea de Onoare în gradul de comandor. „Mâna dreaptă” aparţine unei categorii ce-şi trage forţa iniţială din abilitatea de a se impune celor din jur. În ce priveşte pregătirea lor profesională, puţine informaţii există. Mulţi – ca de pildă Hubert – sunt foşti politehnicieni care, părăsind slujbele publice, îşi pun la bătaie gureşia în Asigurări. Dar marea Şcoală nu e indispensabilă carierei lor. Ei aparţin unei rase privilegiate, pe care viaţa o scuteşte de scările de serviciu, de slujbaşii mărunţi, de tabelul de avansări. Un anumit mister pluteşte deasupra reuşitei lor, învăluie treburile şi chiar viaţa particulară a acestor eminenţe cenuşii. Sunt Prinţii Vântului. Vântul îi aduce („paraşutaj” nu e un cuvânt deşert), vântul ideilor înnoitoare, pe care îl pun să sufle în dârdâinda zidărie a vechilor întreprinderi, şi tot vântul îi duce cu el. Şi, după ce au dispărut, în urma lor nu rămâne decât ceea ce au adus: vânt I

Cum se poate reuşi mulţumită vântului? Cum te face puternic, respectat şi temut, vântul? Fie în industrie, fie în sectorul bancar, sau în Asigurări, Prinţii Vântului folosesc într-o oarecare măsură aceeaşi metodă:

1. A răsturna ordinea stabilită, proastă din principiu… Fitz-Arnold e un maestru al genului. E suficient să-i prezinţi un plan eşalonat pe zece etape, ca să-ţi demonstreze cu o claritate de vizionar că tocmai cea de-a

zecea trebuia să fie prima. Din această pricină, unii funcţionari, ca să li se accepte propunerile, au luat obiceiul să i le prezinte într-o ordine exact opusă celei concepute iniţial;

2. A se crea, cu galantomie, noi conturi contabile de cheltuieli. E de necrezut cu câtă uşurinţă ştabii, care se precuoeţesc nevoie mare când e să sporească cu două sute de franci noi salariul unui funcţionar, aprobă două milioane pentru experimentarea unei „idei" a favoritului, care – mai e nevoie să menţionăm? e deprins să calculeze numai în sute de mii. Aşa s-a întâmplat şi cu Fitz-Arnold. Pentru a-şi răsplăti agenţii din provincie, Societatea luase obiceiul să-i invite pe zece zile la un hotel de pe Coasta de Azur, special închiriat în acest scop („seminarul câmpenesc"). Fitz-Arnold a găsit proiectul banal. De ce nu s-ar închiria un pachebot? Aşa se face că directorul, mai mult ca oricând în apele lui Hubert, hotărî să-i îmbarce pe toţi agenţii noştri într-o croazieră la Neapole. *Vedi Napoli e poi*... şi să vinzi asigurări pe viaţă, nu e o idee grozavă? Costă ochii din cap, dar, eşalonată în timp, rentează;

3. A găsi ideile directorului *admirabile*, având în vedere că autorii lor sunt ei înşişi.

Şi va veni totuşi o zi când şeful se va plictisi de mutra asta: atunci o va înlocui cu alta.

Toată întreprinderea a crezut că domnia lui Hubert de Fitz-Arnold se apropie de sfârşit, atunci când calculatorul electronic însărcinat cu punerea la zi a portofoliului „a *scuipat un zero în plus*" – după expresia lui Goguet, încântat de incident – eroare tradusă printr-un sold creditor de opt miliarde în loc de opt sute milioane. După anchetă şi verificările executate de chirurgii în electronică, s-a constatat că eroarea provenea de la o bandă magnetică inoportunată de *flash*-ul unui reporter venit să fotografieze minunăţia. Zguduitura a fost destul de serioasă, dar Fitz-Arnold se ţine tare. Cât? Până în ziua când, mazilit, se va retrage în vreun paşalâc îndepărtat, pe care i l-a rezervat directorul, pentru a nu-i mai vedea mutra, fără de care până mai adineauri nu putea trăi.

P.S. Şi când te gândeşti că toate lucrurile astea trebuie rezumate şi exprimate printr-un *da* sau un *nu*, prin: „*cu întrerupere*”, prin „*în medie*” şi prin „62, 5%”, pe un formular de cincizeci de centimetri pătraţi! încă una din maniile epocii noastre e să vrei să înghiţi o sumedenie de lucruri sub formă de *digest I*

C

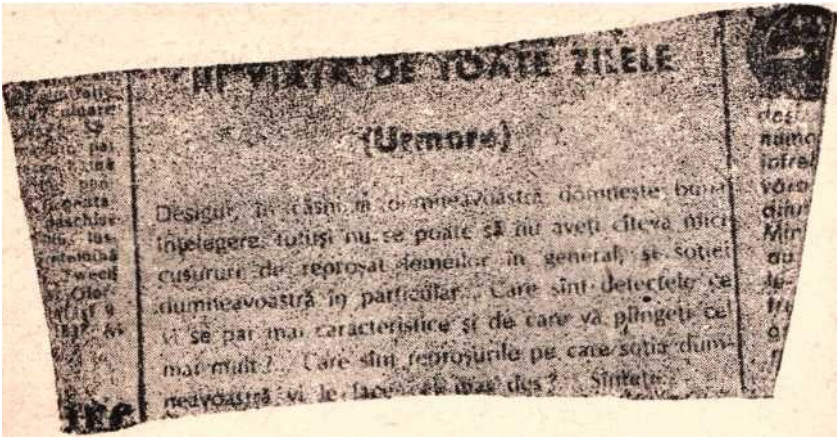

cea ce soţia mea îmi reproşează cel mai des e că sunt ceea ce sunt: un burghez. Fie că e vorba de educaţia copiilor, de felul cum mă îmbrac, sau de modul cum reacţionez la intrigile din birou, aud totdeauna aceeaşi exclamaţie: „*Vai, dragă Paule, ce burghez eşti*!”

Nu văd ce are cuvântul burghez atât de pejorativ încât mulţi burghezi să aibă oroare când li se spune aşa. Continua-vor oamenii să se simtă veşnic jigniţi că sunt luaţi exact drept ceea ce sunt? Dacă ar fi să dau crezare snobului pe care l-am auzit zicând pe plajă despre vecinul lui: „*Îl* găsesc *niţel snob*...”, s-ar chema că toată lumea e snoabă afară de el.

Treptat-treptat am ajuns la convingerea că nimic nu e mai detestat de un mare număr de oameni decât să li se spună pe nume: burghezilor le repugnă să li se spună burghezi, capitaliştilor capitalişti, ţăranilor ţărani, evreilor evrei, salahorilor salahori, militarilor militari, rentierilor rentieri, dentiştilor dentişti, leneşilor leneşi, existenţialiştilor existenţialişti, politicienilor politicieni,

şansonetiştilor şansonetişti, aristocraţilor aristocraţi, portarilor portari. Văzutu – s-a vreodată francez mijlociu fălindu-se că e un francez mijlociu? Francez mijlociu e tot omul, afară de el. Mic, mijlociu sau mare, nimeni nu vrea dintru început să fie nici mic, nici mijlociu, nici mare.

Poştarii, apelpisiţi că li se zice poştari, au reuşit să îi se zică „petetişti”. Hamalii, care s-ar simţi ofensaţi dacă s-ar întâmpla să nu-i „atingi la manşetă”, au obţinut ca injuriosul termen „bacşiş” să fie eliminat din vocabularul profesional. Pentru o arhiducesă e un punct de onoare să treacă drept „o femeie simplă”, pentru un porcar să treacă drept „o persoană distinsă”. De îndată ce un domn comersant „a izbit-o” din plin în brânzărie sau în vinărie, atunci nu are astâmpăr până nu-şi comandă la un academician o plachetă elegantă, pe care o tipăreşte pe cont propriu la Draeger, sub titlul: *Hrisoavele de nobleţe ale Roquefort*-ului sau *Grandioase Butelii*. Când vezi un muştargiu (un fabricant de muştar, adicătelea), prins într-un asemenea hal de ambiţia înnobilării, încât să aplice coroane domneşti pe camioanele sale („Regele muştargiilor”, „Muştargiu! regilor” x) ajungi la concluzia că mezelăria dă complexe, cel puţin tot atâta cât regalitatea, în timp ce muştargiu! se afişează în Rege (cu R mare), un rege veritabil joacă tenis într-o competiţie, sub pseudonimul „domnul G”; turistul care s-a înscris în registrele hotelului din Saint-Moritz sub numele de domnul Dupin, s-a aflat că se numeşte în realitate arhiducele Rudolf de Habsburg (ceea ce între noi fie vorba, e încă un mod de a te face… remarcat); se pot vedea prinţi în salopetă, monarhi pe bicicletă, regine în *blue jeans*. Faţă de asemenea anomalii, eşti îndrituit să te întrebi dacă n-ar trebui să se purceadă la o uriaşă reclasificare a lumii, de vreme ce lumea, aşa cum se înfăţişează, ţine să treacă drept alta.

Un ziarist de geniu, înfricoşat la ideea că va fi înmormântat ca simplu ziarist, se va strădui să dovedească, bietul de el, că e un prost scriitor. Unui mare romancier îi place ca, într-un târziu, să fie salutat cu

dulcele nume de poet. Un comic, la sfârşitul carierei sale, anevoie rezistă la tentaţia de a arăta că e în stare să facă şi ceva serios. La fel actorul care şi-a cucerit celebritatea cu roluri de brută, se va sili să se convingă că poate excela şi în roluri duioase. Cutare istoric

Coroana împodobeşte, de asemenea, frigiderele, cămăşile bărbăteşti, automobilele şi ţesăturile.

care şi-a închinat viaţa originilor evului mediu s-ar socoti diminuat dacă prietenii lui intimi n-ar chezăşui că posedă un simţ nemaipomenit al umorului. Un general care s-a ilustrat la tancuri visează să ocupe un jilţ la Academie. Sub denumirea de intelectuali sunt categorisiţi oameni care vor muri fără a fi rostit o singură dată: „sunt un intelectual”. Se merge până acolo încât anumiţi francezi, aflându-se în străinătate, de teama că s-ar putea să fie luaţi drept francezi, exclamă când zăresc un grup de compatrioţi: *Poftim*, *iarăşi francezi*!”, preferând să lege conversaţie cu cehi, cu turci, cu indiferent cine, numai cu de-ai lor nu. Chiar la Paris, nici n-ai apucat bine să te aşezi la o masă de restaurant, că-l şi auzi pe un francez spunând: „*Francezii adoră asta*!” sau: „*Niciodată n-o să puteţi obliga un francez să admită aşa ceva*!” – ca şi cum el ar fi în afara cadrului. Bineînţeles, e şi el francez şi ar fi primul care să se prevaleze de calitatea asta, dacă i s-ar contesta obârşia: „*Eu sunt francez*, *dom’le*!” Dar de aici şi până la a-l confunda cu francezii în genere, cu gallul sadea – să avem iertare!

Şi lumea se învârteşte, amuzându-se să-şi smulgă de pe spate eticheta ce cândva i s-a pus, pentru a o lipi pe spinarea vecinului.

*

* * *

Eticheta mea o păstrez. Nu mă fălesc cu ea, n-o reneg. Dar în definitiv, dintre mine şi Thérèse, nu este ea mai burgheză? Staţi să judecăm.

Eu care toată ziulica, la birou sunt sclavul previziunilor matematice, care îmi petrec timpul meu cel mai preţios hăituind hazardul cu atâta înverşunare încât îi

retez orice şansă de a-şi face jocul – nu mi-ar fi displăcut să găsesc seara, acasă, altceva, o brumă de neglijenţă, un fior al neprevăzutului şi chiar un pic de dezordine boemă. Ar fi fost, prin contrast, o savuroasă destindere. Foarte repede a trebuit să-mi iau gândul de la o asemenea fericire. Thérèse e o maniacă a ordinii şi a dereticatului. În apartamentul nostru toate trebuie să stea la locul lor. Las un moment ziarul pe pat. Mă întorc: ziarul e pe etajera de ziare din salon. Îmi pun la repezeală cheile pe măsuţa din coridor, ia-le de unde nu-s: au dispărut într-un sertar. Cu mare greu reuşesc să-mi scutur ţigara într-o scrumieră: niciodată n-o nimeresc pe aia în care „am voie”. Să lepăd scrumul pe covor, risc să fiu tratat de sălbatic şi să mă pomenesc cu aspiratorul de care mi-e scârbă. Gândeam că e un caz aparte. Un compozitor de muzică uşoară mi-a relevat că există cel puţin încă una ca ea. Nu-mi mai amintesc unde l-am auzit, dar am aflat atunci că şi el a îndurat un infern aidoma cu al meu. Încaltea el îl poate situa în trecut. Avea şi compozitorul o nevastă care, pentru un firicel de scrum îşi urnea aspiratorul. Nici el nu putea avea o cât de mică pată pe haină fără ca soaţa să nu apară imediat, cu o sticluţă de detergent, cu o cârpuliţă fină şi cu o perie – *„Ridică-te… ce aştepţi? nu e bine aşa… dacă stai cu spatele la lumină nu mai văd nimic… întoarce-te… stai drept”* etc. Nici el nu găsea niciodată ziarul acolo unde-l lăsase. Mi-a povestit şi ceva mai cu moţ: *„Odată*, pe *la* vreo *patru dimineaţa*, *având o migrenă îngrozitoare*, *mă scol din pat şi mă duc în baie să iau o aspirină*. *Când m-am întors să mă culc*, *am găsit patul strâns*!”

„… defectele cele mai caracteristice ale soţiei dumneavoastră?”

Grija Thérèsei pentru ordine şi curăţenie dispare de îndată ce nu mai e vorba de lucrurile din casă. Nu cred că poate exista o mai mare incertitudine lexicografică ca şi o mai mare harababură în ţinerea de minte ca la ea. Pentru exemplificare, mă voi limita la problema numelor proprii.

Mă refer pentru început la confuziile de natură etimologică: de îndată ce o femeie pomeneşte de Rio de

Janeiro, poţi pune rămăşag că e vorba de Buenos Aires. Thérèse e la fel. Nimeni mai tare ca ea în năzdrăvănia de a confunda aztecii cu incaşii. *Olympia* cu *Alhambra1*, Mauriac cu Maurois, un dinam cu o baterie, Hawaii cu Haiti, Rimsky Korsakov cu Rahmaninov, paralelele cu meridianele, stalactitele cu stalagmitele, Condé cu Turenne, Auteuil cu Longchamps2, Verlaine cu Rimbaud, Siria cu Libanul, scoţienii cu

Două mari *music-hall-uri* pariziene.

2 Cele două mari terenuri de curse ale Parisului.

Irlandezii, opalul cu topazul, Renoir cu Degas, conjunctură cu conjectură, Bucureşti cu Budapesta, dolmenei cu menhirele. Mă opresc aci. Că zice totdeauna *infarct*, *areoport*, *ginecolog*, *predecesor*, *dilemnă* – mă rog, nu-s atât de hotentot ca să nu înţeleg o asemenea franţuzească.

Dar pune-o să noteze un nume, pe care i-l dictezi desluşit la telefon, un singur nume, simplu de tot, şi ca ea din numele acesta să fabrice douăzeci, fără să izbutească a-l reconstitui vreodată pe cel exact, e ceva care-mi ia piuitul. Să zicem, de pildă, că e vorba de domnul Delestraing. Domnul Delestraing telefonează în lipsa mea şi-şi dă numele, având grija să-l spună literă cu literă. Când mă întorc acasă, găsesc o însemnare ca să-l chem pe domnul Delestraint, Delestrin, Delestrain – niciodată Delestraing.

Bineînţeles că pe oamenii pe care îi cunoaştem îi ţine minte. Singurul lucru pe care-l uită e numele lor. Creierul Thérèsei găzduieşte un număr considerabil de nume şi capete – dar dacă îşi aminteşte un cap îi rătăceşte numele, iar dacă îşi aduce aminte de un nume pierde capul care îl poartă. O dată pe zi sau, mai precis, o dată pe seară – căci memoria Thérèsei se eclipsează cu osebire seara, de la orele douăzeci în sus – soţia mea – sub pretextul că sunt statistician, mă răsfoieşte ca pe o carte de telefon: îi trebuie un nume, numele unei persoane pe care amândoi o cunoaştem foarte bine.

— Ei drăcia dracului, că doar nu cunosc pe altul cu

numele ăsta!

Numele îi umblă prin cap, îl are pe limbă, dar nu reuşeşte să-l identifice. Trebuie s-o ajut eu. De douăzeci de ani atâtea nume am căutat pentru ea, încât deseori am visat să locuiesc pe o planetă unde să nu existe decât chipuri fără nume.

— Apropo…[6] mă întreabă Thérèse, cu cine crezi că m-am întâlnit azi dimineaţă?

— Cu Dessair!

— Cu Dessair? Credeam că e în Belgia!

— Atunci nu era cel… Vai ce proastă sunt I[7] Ştii care… Tipul ăla de la Chamonix… începe tot cu D… Haide, adu-ţi aminte…

— Nu văd cine…

— Ţţţ… ce Dumnezeu, te-ai prostit de tot! îţi spun că-l cunoşti foarte bine… Ne-a invitat la plimbare cu maşina…

— Nu cumva era Desclaux?

— Da’ de unde… e stupid cum nu-I… şi îl am în cap… Dacă ai vrea să mă ajuţi un pic…

— Aş fi încântat, să-mi pot aduce aminte, draga mea, dar zău că nu văd la cine te gândeşti.

— A, nu vezi?… E totuşi clar, nu? *Tipul de la Chamonix, care ne-a invitat la o plimbare cu maşina*!…

— Cred că tot Desclaux era…

— Mai bine ai tăcea. Stai… am să caut să-mi amintesc singură. Nu-i nici Dessouches, nici Dessais, nici Duchesne, nici Dutertre… ceva care aduce cu Dicter…

— Delvert?…

— Nu mă zăpăci! Ţi-am spus doar că Dicter… Din cauza ta le bălmăjesc pe toate. Nemaipomenit cum nu eşti

---

6 Cînd Thérèse spune „apropo", asta nu înseamnă de loc că există un cît de mic raport între ceea ce va spune şi ceea ce s-a spus cu cîteva minute înainte.

7 Tot auzind o femeie : „Vai ce proastă sînt !" termini prin a o crede că-i aşa cum spune ea mereu ; în realitate cînd o femeie exclamă : „Vai ce proastă sînt !" asta nu se cheamă altceva decît că inteligenţa ei a avut un moment de absenţă.

în stare să mă ajuţi să regăsesc un nume! Stai că ştiu! Nevastă-sa purta o coadă de cal cu o fundă roşie!

— Trebuia să-mi spui de la început. Tiégler.

— Aşa dragă, Tiégler.

— Parcă spuneai că începe cu D… Puteam să caut mult şi bine.

— Am spus eu aşa ceva? Aiurezi, dragul meu! Niciun moment n-am vorbit de un D. De un „T” ţi-am spus.

— Totuşi, parcă…

— Niciun parcă… las că ţin eu minte ce ţi-am spus acum două minute, auzi tu? Chiar atât de ramolită încă n-am ajuns. Nu cumva vrei să spui că-s nebună? Ba da! Ba da!

— Thérèse, n-o lua razna! Uite, pun pariu pe o mie de franci că…

— Veşnica ta manie de a paria!… Până una alta, observ că e suficient să vorbesc de o femeie cu o coadă de cal pentru ca dumnealui să-şi amintească imediat de numele…

— …Numele. Fără *de*.

— Cum adică?

— Se spune numele, nu *de* numele. *„Să-mi amintesc numele”*. Nu *de numele*…

— Aşaaa? Acum vrei să-mi dai lecţii de franceză?!… Ai şi găsit ocazia!…

— Pentru numele lui Dumnezeu, Thérèse, fii şi tu mai rezonabilă. De ce să te enervezi? La urma urmei, de unde am pornit? Te-ai întâlnit azi dimineaţă cu Tiégler. Buuun… De vreme ce îmi spui că l-ai întâlnit, se cheamă că vrei să-mi spui ce ţi-a spus să-mi spui. Hai, povesteşte-mi, draga mea.

— Bine… dacă ţii… deşi, sincer vorbind, nu meriţi. Mi-a spus aşa: *„Nu uita să-i spui soţului dumitale să te ducă neapărat s-o vezi pe Ingrid Bergman în… în…* „Ei, drăcie, iar am uitat!… M-ai enervat şi nu mai sunt în stare să-mi amintesc de numele filmului. În orice caz, e un film englezesc, care se dă pe Champs-Élysées…

— Ciudat… Nu văd despre ce film poate fi vorba… Nu

cumva e *Vrăjitoarea din nordul îndepărtat*?

— Nu!

— Atunci *întâlnire la miezul nopţii*?

— Ăsta-i!

Nu mai insist. Cu osebire asupra faptului că e vorba de un film suedez realizat de regizorul Ingmar Bergman, în care actriţa Ingrid Bergman nu apare. Ar fi să-mi creez complicaţii noi. Mai bine tac.

Ceea ce nu înseamnă că nu mă gândesc să fac un bilanţ al uriaşei cantităţi de timp pe care am fost capabil să-l pierd căutând numele uitate de Thérèse. Acest accident mnemonic se întâmplă aproape ori de câte ori se apucă să povestească „mujdele" prietenilor. În ce mă priveşte, aş putea foarte bine să mă lipsesc de numele din relatarea ei: anecdota tot atâta interes are şi fără el. Ei însă îi trebuie şi pace. Altminteri ameninţă că nu mai continuă mujdeaua. Am observat că tocmai oamenii cărora le scapă obişnuit vreun nume sunt cei mai înverşunaţi să-l găsească. Aşadar, sunt obligat să-i sar în ajutor, îmi frământ şi îmi răsfrământ memoria, prietenii noştri din politeţe fac la fel, şi iată-i pe meseni, toţi în păr, la hăituiala de nume; de-a surda însă, căci numele ce i se găsesc nu sunt niciodată acelea pe care Thérèse le caută. După zece minute de investigaţii infructuoase, ne spune pe tonul cel mai firesc din lume:

— Lăsaţi, nu-i nimic… lăsaţi, o să-mi vină acuşi în minte…

Răstimp de acalmie. Vorbim de altele. Trece o jumătate de oră, o oră. La sfârşit, pe la miezul nopţii, tocmai când cineva explică unui auditoriu atent dedesubturile inedite ale semnării pactului germano-sovietic din 1939, Thérèse exclamă hodoronc-tronc:

— Am găsit. E Marylin Monroe!

Ceea ce, înţelegeţi, face asistenţei o deosebită plăcere şi mai cu seamă domnului cu dedesubturile pactului.

Marea năstruşnicie e că Thérèse de îndată ce-i istorisesc un episod în care menţionez nume de locuri sau

date calendaristice, are o memorie perfectă. Dacă mă încumet să-i zic: *„Cele mai mari midii pe care le-am văzut în viaţa mea le-am mâncat la Boulogne, în 1953”*, Thérèse, regăsindu-şi întreaga facultate a preciziei, mă întrerupe rectificând: *„Nu-i adevărat, Paul! Era la Crotoy, în 56.*

În afară de numele proprii, nimic n-o obsedează mai mult pe Thérèse decât asemănările.

În fiece an aceeaşi scenă se repetă în timpul concediului: un vilegiaturist, aşteptând în holul hotelului îi aminteşte (*„E nemaipomenit ce mult seamănă cu...”*) de cineva pe care îl cunoscusem vara trecută în Bretania.

— E izbitor ce asemănare... îl ştii şi tu: avea o nevastă roşcată... vorbea cu accent englezesc...

— Watrou? elveţianul?

— Aş! Un francez, cu o nevastă roşcată şi un şoricar...

— Luriez?

— Eşti nebun? Cum naiba nu-ţi aduci aminte? Că doar îţi sare în ochi asemănarea.

(încă un lucru care sare în ochi şi pe care, bineînţeles, eu nu-l văd.)

Încep să defileze numele tuturor cunoscuţilor din vara trecută. Capul mi-e un calendar uriaş pe care-l parcurg pagină cu pagină. Deodată Thérèse dă un ţipăt:

— Ah, ce tâmpenie!... aceiaşi ochi... aceeaşi gură... aceeaşi voce... De când sunt n-am văzut asemănare mai mare! Numai la ochi nu prea... Ei, ştii că-i bună! parcă ochii n-ar fi la fel...

Până la urmă n-am încotro, trebuie să admit: e într-adevăr nemaipomenit. Nici că se poate închipui asemănare mai izbitoare. Şi după ce m-a pus pe jăratec douăzeci de minute ca să descopăr cu cine seamănă individul, hopa! Thérèse are o revelaţie subită: insul seamănă cu el însuşi. Domnul acesta, care atât de bine îi amintea de un alt domn, era unul şi acelaşi domn.1

La începutul căsniciei, astfel de lucruri sunt amuzante. După un ari te plictisesc. Mai târziu devin odioase.

P.S. Cum să redau toate acestea numai printr-un *da* sau un nu? Stau în faţa acestor însemnări însăilate pe marginea concursului, perplex că nu găsesc formula cea mai bună pentru a răspunde scurt şi sec la punctele chestionarului. Răspunsurile mele vor fi desigur: *condiţia mea mic-burgheză*, *mania ei de ordine*, *absenţă totală de precizie la numele proprii*; *spiritul de contradicţie* etc. – dar laconismele astea pot constitui o serioasă lămurire pentru anchetatori?

Mai e nevoie să precizez că respectivul domn nu are nici nevastă roşcată, nici şoricar, nici accent englezesc?

IV VIAȚA CONJUGALĂ

per că n-o să-ţi pierzi vremea participând la concursul ăsta! – îmi spune Thérèse văzându-mă cufundat în lectura ziarului. Nu-ţi mai ajung cursele? Ai face mai bine să…

Cu Thérèse există totdeauna un ceva, un nu ştiu ce lucru *„pe care aş face mai bine să-l…”* Zadarnic fac cincizeci de mii de lucruri sub ochii ei, niciodată n-are să fie cel mai bun. Nu ţin minte ca în douăzeci de ani de căsnicie să-mi fi spus o dată măcar că am făcut tot ce există mai bun. Se frământă degeaba. Întâi, chiar dacă acest concurs îmi sugerează anumite reflecţii, încă nu sunt sigur că voi participa. Şi pe urmă răspunsurile mele nu

redau nici pe departe câte aş avea de spus.

Căsnicia noastră e o copie a milioane de căsnicii care o duc când bine, când rău. Mă gândesc la cei despre care rubrica faptelor-diverse spune*: „Îi auzeai nu* o *dată certându-se...”* în realitate, căsnicia noastră n-a fost zguduită, în douăzeci de ani, decât de câteva mici furtuni, în afară de una singură, puternică. Da... în viaţa mea a existat o femeie şi, ca la toţi bărbaţii despre care se spune: *„există în viaţa lw o femeie”* – nu era cea legitimă.

„Credeţi în «Marele Amor»

Dacă întrebarea de mai sus o nelinişteşte pe Thérèse este pentru că încă n-a uitat împrejurările dramei care, într-o zi – în mai multe zile chiar – a zgâlţâit căsnicia noastră. Eu, un bărbat în aparenţă atât de la locul lui, atât de burghez, atât de transparent!... Cred că nici până azi nu şi-a revenit din uluirea că şi altcineva decât ea a putut să se uite la mine. (între noi fie zis, nici eu nu mi-am revenit încă.) Adevărat, era o fiinţă foarte ştearsă – o secretară. Se numea Myriam. Avea douăzeci şi şase de ani. Pentru mine, care împlinisem patruzeci, Myriam reprezenta o nouă primăvară. Marele miracol al dragostei, la vârsta aceasta, e că te întinereşte într-o clipă cu douăzeci de ani. O secundă a fost de ajuns, când mâna ei s-a aşezat pe a mea, într-o seară, la cinema, ca să simt unduindu-mi sub piele senzaţia aceea de fericire, de atâta timp adormită. O mână... nimic altceva decât atingerea unei mâini – şi se clatină pământul... Aveam impresia că am renăscut într-un univers nou. Universul în care trăia Myriam n-a mai fost cel de odinioară. Little Tich 1 şi nevazelina. *Le boeuf sur le toit*[8] şi apa de melisă, Roata lumii şi răvaşele albastre[9], Carpentier şi Dempsey[10], Suzanne Lenglen[1112], Fonck4,

8 Faimos clovn de music-hall. (N.T.).

9 Poşta pneumatică. (N.T.)

10 Boxeri celebri. (N.T.)

11! Vestită campioană de tenis. (N.T.)

12 Celebru aviator francez în timpul primului război mondial. (N.T.)

zepelinurile şi Bugatti-urile[13], chiar Leandru şi Zugraphos[14] – toate numele acestea care mi-au încântat copilăria, ei nu-i spuneau nimic.

Mă simţeam mai tânăr ca niciodată, cetăţean într-o nouă patrie denumită Myriam. Poate că şi în asta stă dragostea: în sentimentul că femeia iubită a devenit pentru tine o patrie. Departe de ea eram dezorientat. Aerul pe care-l respiram nu mai era aceiaşi, cerul albastru nu mai era albastru pentru mine. Chipul ei plutea tot timpul, în filigrană, pe dinaintea ochilor mei, se intercala între mine şi Thérèse, răsărea brusc pe biroul lui Barnage, îl regăseam când ieşeam din cabina calculatorului electronic. Mă însoţea până în stradă, în aşa fel încât, uneori, eram ispitit să-l suprapun pe alte gâturi. Tânjeam să-i găsesc vocea ca pe un izvor; tăcerile ei, ca pe o pajişte.

...Mă opresc aici. Un statistician... romantic s-ar putea să devină periculos. Şi-apoi, ce rost ar avea să descriu în amănunţime peripeţiile dramei? E atât de banală!... E drept că în dragoste totul e banal, până în ziua când te-a înhăţat şi pe tine... Atunci, devine un eveniment extraordinar. În definitiv, un caz din atâtea alte milioane de cazuri, veşnica poveste pe care o vedem pe scenă de câte ori ne ducem la teatru. Numai că... Pe de o parte e viaţa, aşa cum citesc despre ea femeile în romane, cum o aud în piese sau o văd în filme – de cealaltă, viaţa pur şi simplu. Nu pot să nu constat că, în viaţa de toate zilele, Thérèse nu admite nici a suta parte din câte admite – ce zic: aplaudă – la teatru.

Nevestele plâng de zbuciumul Annei Karenina, sunt gata să accepte – cel puţin pe scenă – ca un tată de familie fascinat de farmecul unei fete tinere să fie sfârtecat de chinurile pasiunii, tremură pentru Tristan, trădat de perla femeilor – nimic nu le trezeşte un sentiment mai tandru decât iubirea vinovată a lui Julien Sorel cu doamna de Rênal şi chiar dragostea unui fiu cu mama lui (cu condiţia ca incestul să poarte semnătura lui Sofocle). Iubirile astea

13 Automobile de fabricaţie italiană. (N.T.)

14 Faimos om de afaceri grec. (N.T.)

le umplu ochii de lacrimi.

Dar ca vreunui soţ să i se năzare într-o zi că e şi el mistuit de aceeaşi văpaie, posedat de aceleaşi sfârşeli, hărţuit de aceleaşi dorinţi, atunci ce-ar mai rămâne, mă rog dumneavoastră, din clasicile vijelii ale inimii, din focul care pustieşte, din pasiunile fulgerătoare, pe scurt din Amorul cu A mare? Nimic. Ba da, ceva tot rămâne. Căci *„irezistibila înclinaţie”*, *„tandre simpatii”*, *„delicii”*, *„arzătoare dorinţă”* etc., tot acest delirant vocabular, atât de sincer gustat când e vorba de ficţiune, toate expresiile astea duioase, cu înduioşare citite sau ascultate, în sfârşit, tot lirismul acesta verbal se rezumă în trei sau în şase cuvinte: *„a se culca, a se culca cu o fâşneaţă”*. Tristan e nemuritor, Tristan renaşte în fiece zi, milioane de Tristani sunt pe lume – tu însă n-ai voie să fii unul din ei. Oricât de pure ţi-ar fi sentimentele, oricât de violentă pasiunea, oricât de sfâşiat sufletul, tu, sărmane Tristan, pentru soţie nu eşti altceva decât *„un ticălos fără pereche”*. Faimosul act al posesiunii, cântat cu atâta nobleţe de poeţi, nu e decât o *„scârboşenie”*. Îngerul tău – o târfă. Dezmierdările ei? Nişte *„porcării”*. Iar cât priveşte Amorul, pur şi simplu *„te-a lovit strechea”*.

Am impresia că, pentru femeile măritate, nu există decât un singur gen de femeie cu care soţii lor le pot înşela: cocota. Prietena lor cea mai bună, cea pe care o dădeau ca exemplu, cea pe care o nimbau cu toate virtuţile, nimfa cea mai nevinovată sau tânăra abia înflorită la soarele dragostei, sau o prinţesă daneză în trecere prin Paris – toate devin *„cocota aia”*, *„târfa aia”*, *„stricata aia”* de îndată ce se ating de sacrosanctul lor soţ. În pofida a ceea ce se întâmplă în romane, pe scenă sau pe ecran, femeia de care te-ai îndrăgostit nu poate fi o femeie normală.

Şi mai întâi – zic ele, nici nu eşti îndrăgostit. *„Târâtura aia ţi-a sucit capul, te-a făcut să-ţi pierzi minţile!”* E un demon împieliţat. Dovada? *„Sunt destui burlaci pe lume ca să nu fi avut nevoie să se agaţe de un bărbat însurat”*. Te iubeşte? *„Ptiu!”*... E o maşinaţie

perfidă. Numai aşa, de-al dracului, afurisitele în loc să-şi facă mendrele cu nenumărata turmă behăitoare a bărbaţilor care numai asta vor – văduvii, divorţaţii – au preferat să strice o casă. (Niciodată n-o să-i vină în minte unei femei măritate că „*stricata aia*” ar fi avut mai puţine complicaţii dacă alegea un burlac. „Dinadins a făcut”.) „De ce să *mi se facă mie una ca asta*? *Şi de ce aia*? De ce *tocmai cu aia ţi-ai găsit*?”

În cazul meu, după cum am spus, era o secretară. Chiar să fi fost exploratoare, sau manechin, tot un drac. Femeia care ţi-a căzut cu tronc niciodată nu va fi una „*admisibilă la o adică*”. *Obiecţiunea*: „*Puteai alege pe alta*” *o* vei auzi indiferent cine e femeia „aleasă”. Încă ceva mă pune pe gânduri; lumea trăncăneşte că şefii se amorezează de secretară, soţii de cumnăţică, nevestele de cel mai bun prieten al soţului… Dar cum să te amorezezi de oameni pe care nu-i vezi niciodată?

Aşa sau altminteri, unde vezi dumneata Amor în toate astea?

Nu-I căuta, nici nu există.

Ceea ce şi reiese cât se poate de clar din interogatoriultip 1 conjugal, care începe cu tradiţionala întrebare:

„Ce vârstă are respectiva?”

Categorii:

a) De la 20 la 26 ani:

„*Ştii tu* că *poţi fi acuzat de ademenire de minore*? *A dat* amocul *peste tine*! *Mâine-poimâine ai să te duci să le cauţi pe la licee I Nu-ţi dai seama cât eşti de caraghios*? *Aş înţelege la o adică, să te îndrăgosteşti de o* femeie, *de una în toată firea… dar de o copiliţă ca asta*!… *Douăzeci de ani e admirabil… l-am avut şi eu… Dar să te văd pe unde ai să scoţi cămaşa peste zece ani… Te-ai gândit ce o să fie peste zece ani*?… *Ea abia o să aibă treizeci de ani… iar tu, cincizeci şi cinci… Şi o să-ţi dea frumuşel cu piciorul, aşa cum vrei să-mi dai tu mie acum*!”

b) De la 27 la 33 ani:

„*Li e frică să nu rămână cu buzele umflate, e clar ca*

lumina zilei I şi tu te laşi dus de nas! *De la douăzeci şi opt de ani în sus, toată lumea ştie că femeile-s zorite să se căpătuiască I Eşti de o naivitate I… Nu vezi mai departe de lungul nasului I Sare în ochi că nu urmăreşte decât să se mărite I Puţin se sinchiseşte de tine*!"

c) De la 34 la 40 de ani:

„Zău dacă te mai înţeleg I Aş înţelege, la o adică, să te îndrăgosteşti de o codană de douăzeci de ani!… Da' *de aici… Poţi să-mi spui ce-ai să te faci peste cinci ani*? *Aud*? *Şi toată parascovenia e, îmi închipui, pentru că are sânii un pic mai ridicaţi decât ai mei I* Te *cred, ea nu s-a istovit să crească doi copii, putoarea I Peste cinci ani… Ce spun cinci, stăm noi de vorbă peste doi ani… Femei la patruzeci de*

E de la sine înţeles că nu iau ca bază exemplul meu personal: ar fi insuficient. Mă sprijin pe numeroase cazuri, despre care am avut direct sau indirect cunoştinţă. Eu sunt convins că trebuie luate „ad literam" sau mai curând „ad numerum" statisticile efectuate de Institutul de sondaj al Opiniei Publice, potrivit cărora o căsnicie din trei „merge prost". Am propria mea documentare: Societatea de asigurare a vieţii e un confesional, care-ţi permite să afli, aproape tot atât de eficient ca un cabinet de avocat, sau de medic, diferitele aspecte ale fericirii, fără îndoială cea mai deficitară din toate năzuinţele omeneşti.

ani, mai găseşti tu una ca a ta printre ele? *Vrei să ştii ceva*? *Ieri seara, în autobuz, un domn mi-a spus*: «îmi daţi voie, domnişoară?»…'1

*

* * *

Nici urmă de iubire în toate astea, ci doar „*murdare socoteli de creaturi*" avide să prindă-n laţ un soţ rupându-l de femeia lui legitimă. Şi chiar dacă izbutesc s-o conving prin persuasiune şi sinceritate: („*îs amorezat… asta-i situaţia… ce să-i faci*?"…) Thérèse începe să ţipe:

„Da' pentru numele lui Dumnezeu, nu numai amorul există pe lume I (sau „*nu numai asta*!". „*Asta*" – adică instinctul animalic). *Toţi bărbaţii sunteţi la fel*! *Veşnic*

turmentaţi de fleacul ăla! (De notat că amorul, când ea se înfrupta din poamele lui, niciodată nu a fost calificat astfel.) *Asta vă preocupă*: *culcatul*! *E singurul lucru care vă interesează*! *Dar că nevasta se omoară să vă creeze un interior plăcut, să vă crească copiii, să aibă grijă de gospodărie, de bucătărie, de slugi, vă doare în e…*" *2*

Din câte cercuri vicioase există, iată-ne în cel mai vicios. Deposedaţi-o de dragoste pe o femeie şi vorbiţi-i în schimb de tandreţe, de afecţiune, de respect… („*Am pentru tine multă tandreţe*, *mult respect*…" aceste două substantive ies totdeauna din gură împreună). E limpede că vorbele astea n-au nicio valoare. În ziua sau în preziua căsătoriei ea ţi-a mărturisit totuşi (în cel mai gingaş chip atunci): „… *Şi pe urmă*, *mai e şi altceva decât dragostea… dragostea poate să treacă… Toate trec… Sunt însă lucruri care rămân*: *tandreţea*, *afecţiunea*, *gentileţea*, *respectul reciproc…*"

Nici prin gând nu-i trece că putea fi luată drept o fată bătrână.

— Când ne certăm, Thérèse nu pierde niciodată ocazia să mă pună ia plural. Pluralul acesta, care-i înfloreşte spontan pe buze, nu mi-l permite şi mie. Un cât de timid: „Voi, femeile…" îmi este interzis. Dacă, de pildă, spun: „Nu-s decât un bărbat ca oricare altul… Nu fac altceva decât ceea ce fac milioane de bărbaţi!", am brodit-o ca Ieremia. „Aha, acum începi să mi-i dai pe alţii ca exemplu! Cred şi eu, e comod… Ce-i tragi mereu cu bărbaţii?" Pe scurt, dacă m-a ales pe mine, e fiindcă i s-a părut că nu fac parte din aceeaşi specie cu dânşii. Crezuse că descoperă în mine pasărea rară, *bărbatul care nu seamănă cu ceilalţi*. Aceasta e părerea tuturor femeilor despre soţul ales, până în ziua când îl pun la plural.

S-a întors oare lumea pe dos? Mai sus pomenitele adevăruri devenit-au minciuni? Nimic din ele nu mai contează astăzi; singurul lucru care contează e amorul. Tandreţea pe care i-o arăţi? N-are ce face cu ea. Iar cât priveşte respectul… „*la ascultă*, *crezi că vorbeşti cu maică-ta*?"

În schimb, oferiţi femeii dragoste numai: imediat are să se vaite că în afară de *„chestia aia”*, în afară de plăcerile tale bestiale, nu te mai interesează nimic: *„nu-mi acorzi nici măcar una din acele gingăşii care înseamnă totul”*.

„Vezi şi tu că nu sunt prea pretenţioasă… Un pic de căldură, de afecţiune (şi aceste două cuvinte nu ies niciodată din gură unul fără celălalt) … Dar *chiar nimic… Nimic decât treaba* aia!”

Aşadar, putem formula o regulă generală:

— Ceea ce dai nu prezintă nicio valoare.

— Ceea ce iei e capital.

Minutele pe care i le-am luat cică prin tertipuri machiavelice erau tocmai cele mai preţioase ale ei: *„Nu ţi-am cerut mare lucru*: weekend-*ul acela*, *ştii care*? *să-l petrec cu tine”*. Weekend-*ul acela* – nu cel precedent nici cel următor. Acelaşi reproş şi în ce priveşte obiectivul excursiei, în douăzeci de ani de căsnicie o singură dată am fost fără ea pe Coasta de Azur; ei bine, tocmai acolo ar fi vrut să meargă. Iar cât priveşte elementul care ar putea să împace, după socoteala ta, şi capra şi varza, niciodată, vai, nu-l vei nimeri pe cel just. Să luăm, de exemplu, banii.

a) Dacă ai bani.

„Dar ştii – o asiguri – *că voi avea totdeauna grijă de tine… Nu vei duce niciodată lipsă de nimic…”* Spunând aceasta, te gândeşti la toate pramatiile din jurul tău care şi-au părăsit nevasta cu trei copii, dându-le o pensie alimentară de 350 de franci pe lună. Chibzuieşti că, soţia ta, oricât, îţi va aprecia generozitatea. Eroare! Eroare adâncă! „Asta ar *fi culmea*! *Refuz să te mai ascult! auzi-l cum vorbeşte*! *Ce*? *Ai vrea, te pomeneşti, să-ţi fiu şi recunoscătoare că nu te porţi ca o bestie*? *Aida* de *prea îţi vine uşor*!”

„Dar bine, draga mea, dar nu asta am vrut să spun „A (Totdeauna o întorci că *„nu aia ai vrut să spui”*, când de fapt ai spus exact ceea ce ai vrut.) *„Dar ce altceva*? *Banii*! *Numai cu banii tăi îmi împuiezi urechile*! *Fac ceva pe banii tăi, nu mă interesează*! *Numai banii îţi umblă prin gură*! *Fă ce vrei cu banii tăi… cu spurcăciunea ta de bani… Banii…*

Banii… Banii[15]…” (etc.) b) Dacă n-ai bani.

Problema e cum nu se poate mai simplă: singurul lucru care contează e banul: „*Şi crezi că* o să poţi *întreţine două temei, tu care nu eşti în stare să ţii măcar una*? *Domnu’ se consideră milionar*!…” (etc.)

* * *

Numai un dramaturg ştie să-şi scoată personajele din acest specimen de cerc vicios. Eu mă învârtesc în el ca o veveriţă şi nu găsesc ieşire. Vă spun drept, aş da tot ce am unui autor de piese care, în perioadele critice, ar reuşi să mă descurce, regizându-mi mie acasă episodul conjugal decisiv, aşa cum o face la teatru. Ştiu că e imposibil. După cum e imposibil ca o adevărată scenă de menaj să izbutească să „treacă rampa”, captivând interesul spectatorilor; ar fi o lamentabilă cădere. Într-o astfel de scenă redată după natură, se spun prea multe sau prea puţine. Singurii care cunosc doza exactă sunt autorii dramatici. Ei ştiu să concentreze întreaga acţiune în cadrul unui act. O frază imperativă aduce o replică tăioasă, provocând ruptura definitivă. Într-un sfert de oră, cel mult douăzeci de minute, totul s-a consumat. La mine, o scenă poate ţine şi optsprezece luni. Ori de câte ori s-a produs, am avut impresia că va fi scena decisivă, şi de fiecare dată reluam totul de la început.

Probabil că nu ştiu să folosesc cuvintele de circumstanţă. Ceea ce e admirabil în teatru e felul cum protagoniştii găsesc cuvintele necesare la momentul oportun. Să luăm, ca exemplu, două sau trei scene din piese celebre, care se termină cu o despărţire:

„Să *nu ne pierdem firea acuma amândoi*.
Mă zbuciumă clipita şi inima-mi mănâncă
Şi făr’ c-a *tale lacrimi să mă mai scurme încă*…”

Sau:

vAscultă… *În ziua când te-am luat am ¡urat să fiu tot atât de curat ca şi cel mai curat cristal. Ei bine… cristalul nu mai e limpede*…”

Evident, toate astea sunt foarte frumoase. „*Cel mai*

15 Mai totdeauna se repetă de trei ori.

curateristal I…” Pas de găseşte pe moment ceva asemănător. Desfid bărbatul care, având o explicaţie furtunoasă cu nevastă-sa, să se poată exprima în felul acesta. Niciodată în viaţa de toate zilele nu spui aşa ceva, şi încă dintr-o ţâşnire. Eu, în niciun caz. Cuvintele vin anevoie. N-ar strica un sufleor. Aşa cum soluţia propusă nu e niciodată cea bună, tot astfel cuvântul pe care l-ai folosit nu va fi niciodată cel nimerit lată pentru ce, mai totdeauna *leit-motivul* scenelor conjugale este următoarea frază ce-mi sună mereu în urechi: *„Ştii bine că n-am vrut să spun asta…”* Ce părere am avea despre un actor care ar ţine-o într-una cu: *„Ştii bine, draga mea, că n-am vrut să spun asta*!”? Şi plânsetele, ţipetele, crizele de nervi… Nu s-ar mai auzi nimic pe scenă. La teatru, chiar şi plânsetele sunt măsurate. Între două icnituri, eroina găseşte resursele necesare ca să spună ceva foarte logic, făcând astfel acţiunea să progreseze. Dimpotrivă, în viaţă totul e haotic, ridicol, tragicomic. Un cuvânt nefericit – cum sunt de altminteri toate – scoate la iveală, cu o nemaipomenită precizie, o întâmplare petrecută într-o după-amiază din 1946, în casa soacrei. Prilej de a fi puricaţi toţi membrii familiei tale, care, între noi fie vorba, nu-s mai breji. Ca să nu mai pomenim de fâţâielile încolo şi-ncoace ale persoanelor, faţă de care trebuie să schimbi repede discuţia. La teatru, când vine scena rupturii, respectivii sunt lăsaţi în pace: nu tu copil, nu tu inspector de la gaze, nu tu telefon care să smintească mecanismul acţiunii, să întrerupă ping-pongul dialogului, Ce-aţi spune dacă taman în momentul când unul din protagonişti exclamă: „Mă *zbuciumă clipita şi inima-mi mănâncă*!” – ar veni fata din casă cu teancul de rufe în braţe? în viaţa de toate zilele nu numai că se vine cu rufele, dar Thérèse, în chiar toiul disputei celei mai aprinse, nu se va codi o clipă: se va duce să le numere. *„E timp să vorbim despre divorţ şi după aceea*”. Ba rufele, ba una, ba alta, nu se mai isprăveşte. Ajunge să spui: *„Să stăm zece minute liniştiţi de vorbă*” – ca să dea cineva buzna peste noi.

Nimic nu mă oboseşte mai mult ca scenele astea, fie

că sunt hăcuite sau întregi. Trebuie să fii actor ca să rezişti fără zdruncin şi să nu resimţi efectele dizolvante ale harţei. Mie îmi provoacă o pierdere de energie mai mare ca două zile de marş, sau ca o săptămână de muncă intensă. Poate pentru că (în antiteză cu teatrul unde totul trebuie încheiat la miezul nopţii) – scena conjugală, adevărata, declanşată întâia oară după cină, pe la zece seara, izbucneşte din nou în tăria nopţii, când toate teatrele au lăsat de mult cortina. S-ar părea că un anumit gust al tragismului şi al efectelor de regie îndeamnă femeile să aleagă noaptea pentru a-şi vărsa năduful (ziua, ele manifestă predilecţie pentru locurile publice). Plânsul Theresei mă trezeşte din somn. Încerc s-o liniştesc, o întreb: *„De ce plângi?”* (ca şi cum n-aş şti) şi această întrebare, pe cât de stupidă pe atât de inutilă, dezlănţuie o nouă criză de nervi, al cărei sfârşit nu-i previzibil înainte de cinci dimineaţa şi fără ca, bineînţeles, problema să fi avansat cu un pas. Adevăr grăiesc, teatrul e singurul loc din lume unde scenele (conjugale) duc la o soluţionare rapidă a conflictului, în viaţa reală baţi pasul pe loc, ai impresia că cuvintele nu servesc la nimic: sau îţi depăşesc gândul, sau gândurile tale nu-şi găsesc cuvintele potrivite.

În definitiv, trebuie sau nu trebuie să vorbeşti? Părerile sunt împărţite. Cei pentru care adevărul e o regulă de conduită capitală vorbesc. Cei pentru care minciuna e ridicată la rangul de cult spun totul, minus adevărul. Mai sunt şi cei care vorbesc cu jumătăţi de vorbe şi ăia care nu vorbesc niciodată. (*„Timpul le aranjează pe toate*!”)

Eu n-am izbutit încă să am o linie de conduită bine determinată. O vreme, multă vreme, am ridicat şi eu minciuna la înălţimea unei obligaţii morale: minţeam ca să n-o fac să sufere.

Minţi, minţi, cu atât mai vârtos cu cât ţi se vorbeşte astfel: *„Orice ar fi, e mai bine să ştiu adevărul… Îndoiala mă omoară I şi pe urmă, nu vreau să mă las trasă pe sfoară…”* (Acest şi *„pe urmă”* ar trebui înlocuit cu *„şi mai cu seamă.”*)

Toate astea nu sunt, vai! decât prefăcătorie (cu excepţia trasului pe sfoară, căci amorul-propriu, frica de ridicol au precădere în psihologia feminină). Ele vor să ştie: *„să ştiu în ce ape mă scald…”* *„să nu bâjbâi în întuneric”*. Dar de cum ştiu, niciodată nu e ce voiau să ştie; îndoiala o macină; pe Thérèse, nu tăgăduiesc, dar dacă există un lucru care o macină mai tare, apoi acesta e adevărul.

Ştiu asta din ziua când m-am hotărât să vorbesc. A vorbi nu ajută la nimic, înainte de a fi luat hotărârea să rupi. Totul e de prisos înainte: sau vorbeşti prea mult, sau prea puţin. Cu mine, totdeauna se întâmplă aşa: de cum vorbesc, cum regret imediat ce am spus. Dacă nu vorbesc, regret că am, tăcut.

*

Câte roluri n-am jucat! Pe al soţului plictisit, al soţului deprimat, al soţului hărţuit, al soţului torturat, al soţului cu gândurile-aiurea, până şi pe cel al soţului obsedat, al monstrului sexual simulând treziri bruşte, în tăria nopţii şi urlând t „Ceafa ta, *vreau ceafa ta*!”. Într-o zi am găsit (tot din motive tactice) că e bine să mă autoacuz: „De *mult voiam* să *ţi-o spun*, *Thérèse*… *Trebuie să-ţi spun*… *Sunt un monstru*… *Te-ai măritat cu un monstru*. *Sunt un maniac sexual*… Mă *obsedează coadele*. *Codiţele*…”

Mi-am zis că gogoriţa cu coadele-codiţele e preferabilă cefei. Mă gândeam s-o sperii, să-i provoc dorinţa de a se smulge din ghearele monstrului… A izbucnit în râs. Suceli… fantasme… a diagnosticat. Toţi bărbaţii au trăsnăile lor masochiste: ciorapii negri, pielea pantofilor, mătasea, jupoanele spumoase.

— Mai ai dragoste pentru mine? Simţi respect pentru ceea ce am îndeplinit noi împreună?

— Ce întrebare!… Se poate să…

— Păi vezi… Şi o să te rabde inima să dărâmi totul pentru o puştoaică cu cosiţe?…”

Alt potop de lacrimi, altă criză de nervi. Rezultatul: nul.

O lună mai târziu schimb tactica… Mi-am propus să fac pe soţul necăjit – dar în aşa hal de necăjit încât să fie imposibil să nu se remarce şi să nu fie întrebat ce necaz îl copleşeşte.

Şi atunci o să vorbesc, drama va izbucni, o hotărâre va trebui musai luată.

Nimic comparabil cu emoţia ce mă năpădeşte când retrăiesc scena, când mă pun din nou în atmosfera acelei clipe.

Totul mi-a rămas intact în amintire: viaţa devenise brusc alta, totodată minunată şi înăbuşitoare. Ajunsesem să-i pizmuiesc pe bărbaţii care, seara, îşi freacă mâinile de bucurie înainte de a părăsi biroul şi se duc acasă bine dispuşi, cu un zâmbet de mulţumire pe buze când vâră cheia în uşa apartamentului lor. Am trecut şi eu odinioară prin asemenea înfrigurări… Cu femeia asta aşteptând îndărătul uşii pe care acum şovăi s-o deschid, mă văd jucându-ne ca nişte copii… făceam pe câinele de vânătoare… ea, căprioara pitită într-un ungher al coridorului… eram ditamai dulăul care adulmecă prada… Da, ne-am jucat de-a câinele şi căprioara, iar azi… Azi, cu groază strecor cheia, de parcă aş descuia poarta temniţei mele. Mă mai susţine un pic ideea că, în aceeaşi clipă, milioane de alţi bărbaţi deschizând uşa apartamentului lor ar prefera să facă orice decât să treacă pragul. Mă gândesc la toţi cei care, de plictiseală şi pentru a auzi un glas omenesc, telefonează ceasornicului vorbitor[16], la cei care se scoală dimineaţa fără nicio poftă de viaţă, la cei care trăiesc fiindcă n-au încotro, numai ca să le» *treacă timpul*”, cum spune Coquet, cum spune Pacton, cum spune toată lumea. Efectivul soţilor care nu se mai pot suferi e atât de mare încât, uneori, mă întreb dacă antipatia ia naştere din căsătorie, sau, dimpotrivă, căsătoria din antipatie. Ştim cu toţii că atracţia polilor opuşi e o lege fizică. Dar, la ce bun să mai discutăm despre căsătorie? S-a spus tot chiar, şi mai ales, de către umorişti – fie pentru a o

16 Orologiul cibernetic parizian, care răspunde automat indicînd verbal ora exactă. (N.Ti

compara cu o carte al cărei prin capitol e scris în versuri iar următoarele în proză, fie cu meniul unui ospăţ în care supa e mai bună decât desertul. Ce să mai îndrug vorbe de clacă, sunt plictisit de moarte. Mă uit la Thérèse cu obidă. Oftez gândindu-mă la copii („*Bieţii mei copii, dacă ar şti ce-i aşteaptă*!”). Mă hâţân ursuz pe scaun. Nu mi-e foame. Păcat: tocmai când mi s-a gătit tocăniţă de rinichi, felul meu preferat. N-am poftă de nimic. Nici chiar de tocăniţa de rinichi. Mi-e mintea la naiba; coace un plan. M-am văzut la amiază cu un prieten a cărui soţie a înţeles – nu ca a mea! – că el are nevoie de schimbare. Un artist.

Eu nu-s artist – dar, chiar şi în Asigurări poţi avea nevoie de o schimbare… în sfârşit, demarăm:

— Faci şi tu o mutră!… Amuzantă, n-am ce zice. Îmi şi lipsea! a ziua mea veselă de azi! în fine. Vorbeşte cel puţin! Ai cumva necazuri?… O să treacă!…

(Nu prevăzusem declanşarea scenei chiar în felul acesta, dar nu mai am încotro: dacă tot am intrat în horă…)

— Necazuri?… Da şi nu…

— Dacă începi cu bălmăjelile tale…

— Uite ce e, Thérèse… Cred că e mai bine să-ţi vorbesc deschis… (Ceea ce înseamnă că de ani de zile n-am mai vorbit deschis.) Sunt tare plictisit…

— Asta-i bună!… Plictisit! Da’ ce crezi, că eu mă distrez?

— Nu de tine e vorba.

— Fireşte. De tine!… Veşnic tu şi numai tu! Singurul lucru care te preocupă eşti tu! Numai ce faci tu te interesează! Nu te interesează nimic altceva decât propria ta persoană. Care va să zică, domnul se plictiseşte!

— Da. Şi aş avea nevoie să…

— Să iei aer, desigur? Hai să ieşim, dragul meu, să ieşim! Că de voiajat nu voiajăm niciodată. Eu atâta aştept! Uite, peste opt zile copiii pleacă cu şcoala la munte, în vacanţă. Să profităm şi noi: mi-ar surâde să vizitez Corsica.

— Nu asta voiam să spun… Simt nevoia unei schimbări.

— A unei schimbări? Ce-i aia? Aha, asta îl preocupă pe domnul! Să schimbe ce? Găsesc că e exagerat. Îmi eşti de ajuns şi într-un singur exemplar!

— Nu-i momentul de glumit…

— Asta-i culmea! Nu cumva eu am început?

— Nu, dar vreau să spun…

— Hotărăşte-te între ce vrei să spui şi ce nu mai vrei să spui…

— Vreau să spun că am nevoie să-mi aerisesc gândurile.

— Altminteri spus, vrei să pleci. Dumnealui vrea să plece?

(în scenele conjugale, soţul devine „domnul” sau „musiu”).

— Chiar aşa…

— Şi să pleci de unul singur, fireşte?

— Da.

— Lasă prostiile! Totdeauna mi-ai spus că ai oroare de singurătate.

— Mi-am schimbat părerea.

— Care va să zică, ai fi în stare să pleci cu oricine, numai cu mine nu!

— Nu asta am vrut să spun…

— Mă scoţi din sărite! Haide, spune odată ce vrei şi scuteşte-mă…

— Ei bine, am nevoie de o schimbare, să-mi aerisesc gândurile… Uite, Jacques a plecat singur şi nevasta lui…

— Mie să nu-mi vorbeşti de Jacques! Vorbeşte-mi de cine vrei, dar de el nu!

(Altă regulă: *omul pe care-l alegi ca argument e singurul de care n-ar trebui să pomeneşti*.)

— Toţi bărbaţii simt într-o zi nevoia să…

— Nevoia să ce?… Să facă harcea-parcea din tot? Hai, spune odată! Dacă asta e ce vrei, spune-o! Părăseşte-ne! ia-ţi lumea în cap de vreme ce asta e ce doreşti! De vreme ce tipesa aia a reuşit să ne distrugă căminul!… Am să găsesc eu ce să fac… orice… *Mă bag menajeră undeva*…

— Draga mea!

De ce *menajeră*? (Şi, mă rog dumneavoastră, de ce *draga mea*?) Thérèse, ca toate celelalte, ar putea să facă multe lucruri mai puţin grosolane, mai bănoase, mai demne chiar. Dar, ca şi toate celelalte, ţipă că va face *orice*: *se bagă menajeră undeva*, căci ştie ea că în evocarea asta a decăderii, în chiar cuvintele: *Mă bag menajeră undeva* – e ceva jalnic ce stârneşte înduioşare bărbaţilor, le biciuieşte amorul propriu. În o sută de mii de cămine risipite pe faţa globului, de la Vladivostok la Vancouver, aceleaşi cuvinte ¡rup, aceeaşi frază răsună: „Mă *bag menajeră undeva*!” „De *vreme ce tipesa aia a reuşit să ne distrugă căminul*!”

Ca şi substantivul *menajeră* (derivă din menaj, căsnicie, gospodărie) a *distruge un cămin* e evocator de imagini dramatice: afişele negre şi roşii ale războiului, bejenia (*„Subscrieţi la împrumutul naţional*!”), femeia cu şal împingând un cărucior hodorogit în care urlă un copil, fugind îngrozită din meleagurile pârjolite. Dacă femeile par atât de atrase de imaginea „căminului distrus”, se explică: în materie de iubire ele sunt ceea ce sunt bărbaţii în materie de afaceri: vor să *construiască*. Pe corabia asta mare care ne tot duce pe oceanul vieţii, fără oprire, şi din care numai morţii debarcă, prima preocupare obsesivă a călătorilor abia instalaţi pe punte e să construiască ceva durabil. Monumentul femeii e căminul. În faţa viziunii halucinante a căminului distrus, cum să nu se strângă inima, până şi acelui mai împietrit bărbat? La fel şi a femeii. Bărbatul plânge nervos, cu icneli, femeia varsă puhoaie lacrimale. Niciun cuvânt înţelept nu poate zăgăzui acest puhoi. În consecinţă, scena e amânată pentru douăzeci şi patru de ore, sau pe o săptămână. Viaţa, chiar corneliană, nu are o unitate de acţiune.

Iată pentru ce scenele conjugale sunt atât de diferite de ritmul în care evoluează cele din teatru. Se spune că teatrul e viaţa. Viaţa însă nu e teatru. Reprodusă pe o bandă de magnetofon, viaţa, aşa cum se exprimă, are un patetism incompatibil cu scena. Teatrul înseamnă viaţă revizuită şi corectată, condensată, laminată. Teatrul e un

imens proces de defulare, cum spun psihanaliştii: al autorului, care pune personajele sale să vorbească cum n-ar îndrăzni el niciodată să facă; al actorilor, care au, în sfârşit, prilejul să joace cu glas tare un rol pe care niciodată nu s-ar încumeta să şi-l atribuie în viaţă; al spectatorilor, care se duc să audă ceea ce nu vor şi nu pot spune la ei acasă şi să se regăsească sublimaţi în pielea altora. Şi toată lumea pleacă mulţumită, zicând: „*Aşa e viaţa*!”, fără a-şi da seama că e vorba de o chintesenţă de viaţă pe care nu o trăieşti. (Bineînţeles, dacă o piesă ne pune sub ochi o temă aidoma cu propriul nostru caz, şi căreia, pe la orele 23, 35 i se găseşte soluţia perfectă, Thérèse va exclama imediat: „*Moft*! *ăsta-i teatru*!” De altminteri, în toate personajele va recunoaşte pe cineva, dar pe ea însăşi niciodată.)

*

Dacă barem viaţa m-ar fi ajutat! De câte ori, în perioada dramei, n-am sperat că viaţa mă va ajuta! E crea ce speră – dar fără s-o mărturisească – toţi oamenii slabi ca mine:

un deznodământ pe care nu ei să-l provoace. De atâtea ori mi s-a spus: „*Nu precipita lucrurile*! *Aşteaptă… Evenimentele determină viaţa*!” O fi adevărat, numai că asta ar vrea să însemne că dacă nu există evenimente, nici putinţă de viaţă nu mai există. Thérèse bunăoară… Lăsând la o parte accidentele care se produc fulgerător, atât de frecvent prezente în opere de imaginaţie sau în presă – infarctul de miocard sau catastrofa aeriană – Thérèse, zic, ar fi putut să se îndrăgostească… Sau să înnebunească… De câte ori în perioada aceea n-am auzit-o spunând: „*Simt că înnebunesc de rău ce-mi e*!… Mofturi… Nevricale… Nimic nu s-a întâmplat. Numai la teatru se întâmplă ceva, un fapt denumit de aceea *lovitură de teatru* şi care precipită deznodământul: sinucidere, anghină pectorală, subită retragere din scenă a nevestei care a înţeles situaţia şi lasă locul liber alteia. Nimic din toate acestea în viaţa de toate zilele, care continuă să meargă înainte, trecând peste

toate obstacolele. Neprevăzutul nu survine niciodată. Şi mai ales niciodată când îl aştepţi. Dacă o funestă întâmplare curmă viaţa unei soţii de patruzeci de ani, etate ce n-ar fi rău – cum visa un american – s-o poţi schimba cu cea a doua femei de douăzeci – ea loveşte totdeauna o fiinţă adorată de bărbatul respectiv; în buna societate burgheză moartea seceră – cel puţin la vârsta dramelor – numai în căsniciile fericite. Dovadă comentariile, totdeauna identice: *„Erau inseparabili... Nu vedeai niciodată pe unul fără celălalt*!” Cât priveşte căsniciile nefericite, să nu se bizuie pe o intervenţie a sorţii care să le soluţioneze conflictul... Accidentul de avion, prăbuşirea unui teleferic, cancerul care nu iartă, bărbatul care-şi striveşte soţia manevrând de-a-ndărătelea maşina în garaj, apoplexia în baie – toate acestea nu-s decât nişte probabilităţi, pe care numai diavolul le sădeşte în scăfârlia bărbaţilor zbuciumaţi, dar pe care, în practică, numai regizorii de teatru le pot realiza.[17]

Principiul nr. 4: *viaţa nu te ajută niciodată când aştepţi ceva de la ea*. Ei bine, în pofida crizelor îngrozitoare de nervi şi a unei stări cronice de isterie patologică, în ciuda ţipetelor: *„simt că înnebunesc de rău ce-mi e”... „cred că am să mor...”*, cu inevitabilul corolar: *„Poate că ar fi mai bine pentru toată lumea... scăpaţi toţi de mine...”*, Thérèse e sănătoasă-tun.

Principiul nr. 5: O *iemeie nu-i niciodată în pragul nebuniei – În orice caz nu în aşa hal incit* să *trebuiască internată – când ţipă*: *„Simt că înnebunesc*! *H* Câteva luni de-a rândul, m-a asurzit cu ţipetele astea, dar niciodată nu s-a dus să consulte un psihiatru. De altminteri, oamenii care se plâng mereu că sunt bolnavi de cele mai multe ori înmormântează ei pe ceilalţi. Disperarea ucide numai în lumea ficţiunii.

Deci trebuie să „operezi” singur. În genere, la această soluţie te hotărăşti când, întâlnindu-te cu un prieten căruia i te-ai mărturisit, el ţi-a dat următorul sfat:

17 Thérèse face totdeauna baie după masă, în plină digestie : niciodată nu i s-a întîmplat nimic.

„Abcesul trebuie spart dintr-odată. Te dai înapoi ca să sari mai bine… La ce servesc toate astea? Că doar n-ai de gând s-o omori cu încetişorul? Atunci? Vorbeşte-i deschis. Trebuie operat la rece”.

Te şi vezi cu cuţitul tău mare de măcelărie, tăind, sfârtecând, sau doborând cu toporul un zid al trecutului pe care ea îl credea viguros şi era în realitate mâncat de mucegaiul minciunii. Şi buf! întreg edificiul – trecut, prezent, viitor – se prăbuşeşte. Ţipete, lacrimi, ameninţări. Şi cine îşi face apariţia? Unul din copii, trezit brusc din somn, care vine la ţanc, în cămăşuţă de noapte să-ţi aducă aminte că eşti tată de copii… Mă topesc, vă topiţi, ne topim cu toţii… Şi, iarăşi trebuie reluat totul de la început.

Momentul n-a fost bine ales.

Încă o deosebire fundamentală între ficţiune şi realitate. Pe scenă sau pe ecran, momentul ales de soţ sau de soţie ca să lichideze despărţirea soseşte totdeauna punctual. De aceea e şi numit, fără îndoială, *„momentul psihologic”*. În viaţă însă nu nimereşti niciodată *momentul potrivit*. Dovada: pentru a-i vorbi, sorocisem cel puţin o duzină de prilejuri eşalonate pe toate lunile anului… Ei bine, de fiecare dată Thérèse îmi spunea: *„Puteai, zău, să alegi alt moment pentru poliloghii ca astea. Totdeauna calci în strâchini”*.

Când nu-mi replica: *„Acu i-ai găsit! Opt zile înainte de aniversarea căsătoriei noastre”*, mi-o reteza scurt cu: *„Exact în ajun de vacanţă!”*, sau cu: *„Nici nu ne-am întors bine acasă şi ai şi început!”* sau aşa: *„Şi-mi spui asta cu două săptămâni înainte de Crăciun? În fond, ai plănuit să nu petreci Anul nou cu copiii tăi…”* (de notat folosirea lui *„tăi”*, care devine *„ai mei”* sau *„ai noştri”* după împrejurări). La toate pretextele care mă împiedică să vorbesc, se mai adaugă sindrofiile familiale, ceremonia primelor împărtăşanii ale copiilor, examenele şi acea odioasă lună mai cu întregul ei cortegiu: ziua Mamei, ziua Tatălui şi permanenta ei atmosferă sărbătorească.

Oricum, e prea târziu: ai vorbit. Imediat după ce „ai operat”, aplicând preceptele amicului partizan al *spargerii*

abcesului, şi încă sub impresia dezastrului inutil pe care l-ai provocat, tremurând de surescitare, chinuit de remuşcări şi de îndoieli, îl întâlneşti pe vechiul prieten din copilărie pe care ai uitat să-l consulţi, prietenul de nădejde care n-a greşit niciodată faţă de tine şi care, pus la curent cu situaţia, îţi declară fără pic de ezitare: „*Dragul meu, nu-ţi pot da decât un singur sfat: lasă viaţa să descurce lucrurile. Nu tăia craca de sub tine, s-ar putea să regreţi într-o zi, să regreţi amarnic...*”

Şi aici, câtă deosebire între viaţă şi teatru! În viaţa de toate zilele, pe stradă mai ales, te întâlneşti mereu cu oameni care te sfătuiesc ba într-un sens, ba în altul (niciodată de două ori în acelaşi sens). Bunăoară cel care e de părere să iei o hotărâre fermă: „*Mai cuminte un divorţ bun decât o căsnicie proastă*”. Sau cel care e adeptul unui *modus vivendi*: „*Un lucru să-ţi intre în cap: aşa cum te cunosc eu, sensibil cum eşti, nu te văd clădindu-ţi o nouă fericire pe ruine*!” Sau cel care, dimpotrivă, crede că a te împărţi între două femei e inadmisibil sau riscă să devină astfel într-o zi sau alta şi că n-ai dreptul să înăbuşi un lucru rarisim: un mare amor. Şi mai e filosoful, care proclamă ca principiu de conduită, în astfel de situaţii, abandonarea – pentru un oarecare timp – a amândurora, soţie şi amantă: „*Trebuie tăiat nodul gordian, dragul meu, e drastic, ştiu, dar nu există altă soluţie. E bine să pleci undeva, singur, fireşte... Vei vedea lucrurile din altă perspectivă... La întoarcere problema se va rezolva de la sine, vei vedea*!”

Când eşti lesne influenţabil, cum e cazul meu, toate poveţele astea te buimăcesc, îţi ameţesc creierii. E de neconceput ca, în teatru, genul acesta de sminteală să poată exista. Autorul va refuza să dea voie personajelor sale să părăsească scena, ducându-se să se expună în stradă influenţelor exterioare, lucru de care s-ar resimţi supărător economia piesei sale.

Chiar şi de n-ar fi sfetnicii, de care ai şansa să scapi cu condiţia să nu le vorbeşti de chestiunea ce te frământă, rămâne grosul lumii, lumea căreia nu-i adresezi un cuvinţel, ceea ce nu înseamnă însă că în tăcerea ei nu

spune multe. E uimitor, când te afli în pragul divorţului, cât de mare e numărul perechilor căsătorite cu care te încrucişezi pe stradă, aerul fericit pe care-l arborează. Mai că îţi vine a crede că aerul acesta şi-l dau dinadins, ca să-ţi facă în necaz.

Expresia afişată de trecători e chiar a lor – sau cea pe care noi le-o atribuim? Când mă duc la o întâlnire clandestină, am impresia că toţi oamenii pe lângă care trec sunt la curent cu păcătoşeniile mele, mă scrutează ca şi cum m-aş pregăti să săvârşesc o crimă. Parcă au ieşit dintr-o carte cu poze moralizatoare: părinţi care-şi plimbă cu seninătate copilaşii, liceeni încărcaţi cu dicţionare zorind spre şcoală, orăşeni mergând la birou cu servietele în mână etc. Aş putea să jur că drumul meu e jalonat de şiruri de cetăţeni harnici, care-mi ghicesc intenţiile perfide. Am senzaţia că trag chiulul vieţii – vieţii cinstite. În neştirea mea, vechiul meu fond burghez se răzvrăteşte. Aceeaşi senzaţie o aveam când copiii – în perioada pe care o evoc – mă vedeau plecând de acasă cu fruntea încăndurată, cu servieta grea, cu înfăţişarea omului grăbit să ajungă la biroul din strada Châteaudun, recte… garsoniera secretarei mele din strada Dobropol. În timp ce închideam uşa locuinţei noastre, spunând: *„Să fiţi cuminţi, ne-am înţeles*?” mi se părea, coborând scara, că aud revărsându-se, ca o cascadă, uriaşul hohot de râs al tuturor conştiinţelor curate: *„Tocmai tu vorbeşti, şolticule*!” 1

O fi realitate, o fi sugestie, dar niciodată n-am întâlnit atâţia oameni ducând o viaţă simplă ca în epocile în care eu mi-o complicam pe a mea. De asemenea, niciodată n-am întâlnit atâţia cunoscuţi care să mă îmbie să-mi pipăi fericirea: *„Ah, dragul meu, cât te invidiez*! *Ai copii, un cămin, şi sănătate pe deasupra. Nici nu-ţi cunoşti fericirea*!”

Oamenii nu-şi cunosc propria fericire, dar nu le scapă niciodată cea a altora. Noroc că-i întâlneşti ca să-ţi amintească de ea.

*

*

Dacă, la toate aceste consideraţiuni, voi adăuga că, pe scenă, o dată disputa terminată, a pleca este lucrul cel mai simplu din lume, fie că El, fie că Ea dispar printr-o uşă… că, ce se întâmplă pe urmă nici că-i pasă autorului, total nesimţitor la micile probleme sordide care se iscă în viaţa curentă după fatidicul: *„Acum poţi să-ţi iei catrafusele şi să pleci*!” (chestiuni materiale, dispoziţiuni de ultimă oră, aranjamente de ordin financiar, ridicarea obiectelor mărunte, transportarea bagajelor voluminoase, prima valiză, hârtiile, împărţeala lucrurilor etc., şi a căror rezolvare poate necesita şi câteva luni… adăugând toate acestea) cred că am terminat, într-o măsură, paralela între teatru şi viaţă, ceea ce nu se cheamă că am epuizat cea mai epuizantă chestiune a concursului.

* * *

În ce mă priveşte, n-am ajuns niciodată la stadiul catrafuselor. Acum înţeleg de ce atâţia bărbaţi preferă un autonaufragiu la domiciliu, care să-i înece cu trup şi suflet, decât

De nenumărate ori am observat fenomenul invers: când mă duc la cinema cu gândul de a profita de întuneric şi de a mă săruta cu partenera mea, sunt înconjurat numai de femei bătrâne şi de copii, care – am senzaţia – m-au luat la ochi. Dacă mă duc cu Thérèse, de cele mai multe ori locurile noastre sunt în spatele unei perechi de îndrăgostiţi care se giugiulesc tot timpul. Şi când, în vacanţă, la vreun hotel, îmi iau rolul de tată de familie în serios, sunt înconjurat de perechi nelegitime, care mă sfidează cu efuziunile lor cele mai ostentative.

să îndure de vii supliciul unei vieţi duble. Renunţând de a mai compara viaţa cu teatrul, mă gândesc la acea faimoasă şi atât de mult lăudată atracţie a fructului oprit: *„Fără mirodenia misterului, dragostea e atât de fadă*! *Latura ei interzisă o face atât de pasionantă*!”

Într-o măsură am crezut şi eu aşa. Astăzi însă am încetat să mai cred. Să luăm, spre exemplificare, voiajurile.

A face, la întoarcere, o relatare a călătoriei m-a obosit întotdeauna. A face însă, pe nerăsuflate, o relatare a unei călătorii pe care n-ai întreprins-o şi fără să comiţi nicio gafă, o dată poate fi amuzant, dar întrece puterile mele azi. Când mă gândesc că abia întors din Lavandou, a trebuit să raportez despre cum a fost timpul la Nancy şi dacă i-am văzut pe soţii Deplat!… Şi dacă n-ar fi decât atât! mai trebuie:

1 – A simula, la plecare, dezgustul, plictiseala că trebuie să laşi familia ca să te duci la Nancy, înăbuşindu-ţi totodată bucuria nespusă că o ştergi la Lavandou. Marea fineţe e să ajungi, prefăcându-te amărât, să fii compătimit („*Ce pacoste pe capul tău*!”, „*Sărăcuţul de tine*!”. Fineţea fineţelor: să întrebi în ultimul minut: „*Ce zici*?… *chiar nu vrei să vii cu mine*?” – ceea ce denotă eroismul sacrificiului de a pleca singur. Pentru mai multă siguranţă, e indicat să completezi întrebarea afectuoasă de mai sus – fără a mai aştepta răspunsul, firește – cu o subită aducere aminte: „*TU, drăcie, am uitat că trebuie să mă opresc mâine la Lunéville pentru o treabă cu agentul de la «Garanţii»*, care e de natură – există şi excepţii – să răcească toate entuziasmele turistice feminine. Bar-le-Duc, Valenciennes, Lyon, Toul, Belfort, în genere Nordul şi Estul, şi pentru străinătate: Charleroi, Namur, Birmingham pot fi invocate ca oraşe-etape, sau regiuni susceptibile de a înăbuşi orice dorinţă de acompaniere… conjugală;

2 – A dispune, la Nancy, de un corespondent sigur, care să expedieze telegrama: „SOSIT BINE MĂ GÂNDESC LA TINE” şi, la nevoie, să-ţi trimită la Lavandou scrisorile;

3 – A te aproviziona înainte de a pleca din Paris cu o cutie de fructe zaharisite specialitatea Nancy-ului şi cu vederi ale pieţei Stanislas, problematic de găsit la Lavandou;

4 – A evita insolaţiile care ar putea provoca o observaţie de genul acesteia: „*Să păţeşti una ca asta la Nancy*! *Ce ghinion*!…” (O insolaţie la Nancy nu constituie un accident imposibil, dar chiar dacă ţi se întâmplă una ca asta, nimeni nu te va crede când începi să minţi, chiar

adevărul devine neadevărat);

5 – Părăsind hotelul din Lavandou, a atrage atenţia să nu ţi se trimită de Anul nou, pe adresa ta din Paris indicată pe fişa poliţiei: „HOTELUL PINILOR UREAZĂ FIDELEI SALE CLIENTELE UN AN BUN ŞI FERICIT”;

6 – A repeta instrucţiunile de la nr. 1, dar în sens invers: a simula bucuria şi mulţumirea de a regăsi, în sfârşit, liniştea căminului, având grija de a ascunde orice urmă de plictiseală sau de nostalgie.

Desfid pe orice bărbat întreg la minte, de a fi în stare să joace cu seninătate acest rol, mai mult decât câteva luni – fie şi doi ani. A te sili să-l joci peste limita aceasta, înseamnă a risca să nu-ţi mai găseşti tihna nici acasă, nici în altă parte. În ritmul acesta, fericirea mea s-a pulverizat foarte repede.

Tinereţea adorabilei Myriam am privit-o aşadar scurgându-se prin clepsidra căsniciei – o căsnicie care nu era a e.i. În spaţiul îngust al faimosului „triunghi”, în care lipsa de fantezie a legiuitorilor occidentali ne-a închis, mă asfixiam: m-am sucit şi m-am răsucit ca să revin în cele din urmă la punctul de unde am plecat. Între Myriam şi mine mai dăinuia ceva… dar nu ceea ce a fost. Căci regula nr. 1, pe care am enunţat-o referitor la soţie („*Ceea ce dai nu-i nimic*, ceea ce *iei* «*e totul*”) se aplică, după un timp, şi amantei.

Myriam, frumoasă copilă, dulce porumbiţă, tu care făgaduitu-mi-ai să nu distrugi nimic, să treci totul cu vederea şi să te mulţumeşti numai cu ceea ce se poate – te-ai lăsat şi tu prinsă de duhul aprig al căpătuielii, sfâşiată de monstrul sacru al securităţii familiale.

Într-o zi, pe negândite, Myriam porni să deplângă aspectul *Back-Street1* al vieţii sale. Mă întreb cum se căinau

Titlul cunoscutului roman al lui Sinclair Lewis, după care s-a făcut şi un film. E vorba de viaţa unei femei întreţinute, măcinată de lunga, pasiva şi dezolanta aşteptare a unei schimbări, mereu făgăduite de amantul legat prin căsătorie de altă femeie, şi niciodată realizată.

(N.T.) femeile, în situaţia ei, înainte de a fi văzut filmul cu pricina?... Neajunsul pe care un cineast american l-a putut căşuna unei instituţii atât de solid aşezată ca adulterul e incalculabil. Totul, de aci înainte, va fi stigmatizat prin aceste două cuvinte, simbol al dezastrului: *Back-Street*. De atunci Myriam nu mi s-a mai părut preocupată decât de contrariul a ceea ce avea: prânzul, în caz că-i ofeream cina, noaptea în caz că-i consacram după-amiaza, duminica – ah! duminicile!... când eram cu ea sâmbăta şi de ce nu şi vacanţele? – vacanţele şcolare, fireşte...

Şi ca să câştige ce, mă rog? Cel mai dubios trofeu de tombolă! Şi ca să obţină ce? O victorie care risca să distrugă totul: viaţa în comun.

P.S. Nu, Thérèse n-are motiv să fie neliniştită... Să vreau şi tot n-aş fi în stare să condensez totul în răspunsurile mele. De altfel, chiar dacă aş răspunde că francezii sunt deseori mai credincioşi căminului lor decât soţiei lor şi că nevestele ar trebui să fie mai îngăduitoare cu capriciile bărbaţilor lor... nu risc să mă compromit.

E

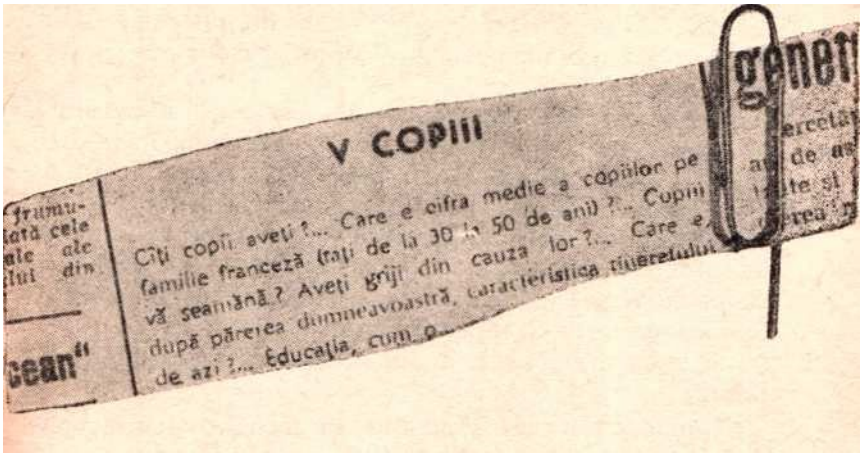
V COPIII
Câţi copii aveţi?... Care e cifra medie a copiilor pe
familie franceză (taţi de la 30 la 50 de ani)?... Copiii
vă seamănă? Aveţi griji din cauza lor?... Care e
după părerea dumneavoastră, caracteristica tinereţului
de azi?... Educaţia, cum o...

există, desigur, pe lume, copii care-şi aleg prietenii cu atâta inteligenţă, încât ei vin totdeauna fericiţi acasă, pe deplin conştienţi de eforturile pe care părinţii lor le fac pentru a le asigura o viaţă decentă şi plăcută. Cel puţin aşa îmi închipui. Există însă şi alt soi de copii – cum sunt ai

mei – care-şi aleg prietenii aşa de pidosnic, încât se întorc morocănoşi, cu sentimentul că totul le lipseşte şi că sunt – cum zic americanii – frustraţi.

Ciudat… Copiii mei ar putea din când în când să se întâlnească cu prieteni care *au mai puţin* decât ei. Dar ca un făcut! *ceilalţi*, cu care-mi tot împuiază capul, au totdeauna mai *mult*. Şi, cu cât le dau mai mult, mai mult descoperă alţii şi alţii şi mai îndestulaţi. E de ajuns să-i cumpăr fiului meu o bicicletă, pentru ca a doua zi să se împrietenească la toartă cu un băiat care are un *scuter*. Şi dacă-i permit fiicei mele să se ducă o dată pe săptămână la cinematograf, ea îmi citează imediat numele a trei amice care au voie să se ducă când vor, adică tot timpul.

La aceasta mă gândeam, mai adineauri, pe plajă. Vara trecută, copiii n-au contenit să mă piseze lăudându-mi calitatea unei bărci pneumatice galbene-portocalie, proprietatea vecinilor noştri. *„Ar trebui să cumperi şi tu una la fel*! *Ar fi casaţie*!” Ziceau că dacă le-aş îndeplini dorinţa asta, în care se concretiza cel mai frumos vis al lor, niciodată n-au să-mi mai ceară ceva.

„Vedem noi la anul, le-am zis, dacă veţi fi cuminţi!”

Ajunsesem să-l pizmuiesc pe tatăl care cumpărase copiilor săi bărcuţa galbenă de pe plajă, ţinta vizuală a sezoniştilor. Năzuiam să devin şi eu un tată unanim pizmuit, să pot speme la rândul meu: *„Copiii dumneavoastră dacă doresc s-o probeze, la dispoziţie… Robert şi Brigitte vor fi încântaţi să-i ia cu dânşii*! *Vă rog*! … *Insist…*” Şi copiii mei ar fi fericiţi. Şi i-ar ferici şi pe copiii altor părinţi.

Şi unde mai pui că, în sfârşit, aş avea şi eu un pic de linişte.

Ei bine, am făcut-o şi pe asta. Am făcut această nebunie! Am cumpărat bărcuţa galbenă, un model leit celui visat de copiii mei. Şi iată-ne tustrei pe plaja unde am venit să ne petrecem vacanţa – nu aceeaşi ca anul trecut, deoarece m-ar fi jenat să-l întâlnesc pe vilegiaturistul cu bărcuţa galbenă, pe când aici aveam toate şansele să fiu unicul posesor al unei asemenea scule… şi chiar sunt. Am

umflat-o într-un elan de bucurie – ce zic! – am umflat-o chiar cu suflul bucuriei noastre. Nicicând o cameră pneumatică n-a fost mijlocitoarea unei mai mari veselii. O clipă – clipa suflatului – am avut senzaţia că sunt tatăl ideal, care ştie să răspundă cu prisosinţă dorinţelor odraslelor sale, un tată răsplătit, un tată răsplătind, un tată-camarad, un *Pater familias* model sport[18]. În clipa punerii bărcii pe apă, senzaţia mai dura încă. Două ore a durat. Exact până-n clipa când băieţii Favre-Libert – ăia cu conservele, firmă foarte bogată – ne-au depăşit ca o trombă cu *hors-bord*-ul lor, salutându-ne din goană cu acel semn amical cu mâna, propriu acelor sportivi, tare încântaţi să te vadă răsturnându-te în viitoarea provocată de ei. N-a trebuit decât această fulgerătoare trecere a săgeţii înspumate, pentru ca odraslele mele să găsească primitivă propulsiunea cu vâsle. Nici n-am ajuns bine la ţărm, că au şi început să caşte gura, cu jind, la bolidul de mahon al băieţilor Favre-Libert, cărora sardelăriile paterne le procură toate huzururile nautice. Şi, culmea nenorocului, au făcut cunoştinţa altor câţiva tineri cu *chris-craft*. Aşa se face că am rămas singur-singurel pe plajă – cu blestemata aia de luntre pneumatică, în timp ce copiii mei erau invitaţi la bordul unei şalupe duduitoare. Fireşte, copaia asta de cauciuc la care râvniseră atâta până a o căpăta e absolut depăşită de tot ce se fabrică în anul acesta. Poate că, la o adică, ar fi acceptabilă dacă i s-ar adapta un motor – deşi mă îndoiesc ca ei să... Mai bine am vinde-o – mi-au zis – şi am cumpăra un „Albatros”, o „Riva”, sau un habar n-am ce „Fantom” (ei cunosc perfect ultimul tip: „Fantom IV”). Şi pentru mine, ziceau, ar fi mai distractiv. Cu covata asta nu se poate face nimic, mai ales schi, şi e ştiut că singurul lucru amuzant e schiul nautic, cum îl practică băieţii Favre-Libert, sau Tehernaianii...

---

18 Vis mai greu de realizat decît ne putem închipui. Intr-o zi, după o discuţie, m-am apucat să-mi prelucrez fiul. ,,/n fine, Robert... Cred că nu ţi-ar displace să fiu camaradul tău ?" „Cum ? Vrei să fii camaradul meu ? — mi-a răspuns el după cîteva clipe de gîndire — nu cumva crezi că am de gînd să leg prietenie cu un om de vîrsta dumitale, tată <"

„Ai să vezi tăticuţule, e mişto!”

Până una alta, mă strădui să le demonstrez, prin lungi plimbări acvatice solitare, virtuţile sportive ale vâslitului şi molcomele satisfacţii ale bărcuţei pneumatice. Cu toată împotrivirea mea, au ţinut morţiş să mă remorcheze cu o frânghie de bolidul tinerilor Favre-Libert. Mutra mea, când m-am răsturnat cu barca, era, pare-se, comică… pardon, *„teribilă”*… Nu mă îndoiesc, dar am preferat să mă întorc la exerciţiile mele liniştite. Oricum, ce aer oi fi având cu băiţa mea de cauciuc, în mijlocul acestui tineret cilibiu, care spintecă valurile trăgând după ei nimfe şi apoloni, cu şaizeci kilometri pe oră? Ieri au început iarăşi să mă piseze.

„Ah, tăticule, trebuie neapărat să cumperi un «Albatros»… E casaţie! Hai, tăticule, cumpără-ne!”…

Ca şi cum mi-ar da mâna să investesc un milion – chiar şi din cel vechi – într-o şalupă!

Astâmpăraţi-vă, ce Dumnezeu – spune Thérèse – *Ştiţi doar că tatăl vostru nu poate!”*

Când o auzi pe Thérèse vorbind aşa, ai fi gata să juri că sufăr de o incapacitate fizică. Nu visează la vreun Onassis[19], desigur că nu, dar pe undeva se simte că ar spera un bărbat mai breaz decât sunt eu.

Şi pe urmă? Admiţând că aş cumpăra un „Albatros”, pun rămăşag că peste opt zile copiii au să-şi descopere alţi prieteni intimi, posesori ai unui model „ultimul strigăt”.

Caut să lupt:

„Potoliţi-vă odată! Nu ştiţi să vă *mulţumiţi niciodată cu ce aveţi! Pe vremea mea…”*

Abia îndrăznesc să scriu aceste ultime trei cuvinte. Parcă aud observaţiile zeflemitoare ale copiilor: *„Ha, ha,*

---

19 Mare armator grec, unul din acţionarii cei mai importanţi ai cazinoului din Monte-Carlo. (N.T.).

! înseamnă un adevăr ce sare în ochi de naiv ce este. E pus în seama lui La Palice (sau Lapalisse), căpitan de oaste francez, mort în bătălia de la Pavia (1525). Pentru a-i cinsti bravura, ostaşii săi i-au compus următorul epitaf : „La Palisse, seniorul murit-a colea, / Aci, la Pavia, pieri de sîneaţă. / O clipă-nainte ca duhul să-şi dea, / Oşteanul era încă în viaţă". (N.T.).

pe vremea ta!… *pe vremea ta*!… *totdeauna spui aşa, tăticule*!” Şi totuşi e adevărat: pe vremea mea copiii erau mai cu judecată, părinţii aveau mai multă autoritate, viaţa era mai uşoară, oamenii mai politicoşi, stofele mai trainice, francul mai stabil, ţara mai sănătoasă. E aşa cum vă spun, dar şi tatăl meu vorbea la fel şi, probabil că şi fiul meu va vorbi tot aşa copiilor lui. În ţara asta a exclamaţiei: *„Bune timpuri*!”, oamenii nu contenesc să jure că timpurile de odinioară au fost incomparabil mai bune.

„Prietenii voştri au norocul – le spun cu amărăciune – *de a fi avut taţi bogaţi înainte ca ei să fi venit pe lume*”.

Oricât de stupidă ar părea această lapalissadă, 2, ea nu-i totdeauna confirmată de realitate. De cele mai multe ori fiul meu remarcă: *„Aiurea, tăticule*! *Că Xavier are maşină, recunosc, dar tat-su nu are un chior*. *Ştie să se descurce*”.

Se pare că în epoca noastră există nenumăraţi oameni care abia câştigă ca să aibă ce mânca, dar care găsesc totuşi „mijlocul” de a putea cumpăra copiilor lor scutere, electrofoane şi voiaje cu vagon de dormit. Le pică din cer prisosul înainte de a avea necesarul. Şi nimeni nu se miră, afară de oameni ca mine, care învăţând din fragedă copilărie că nu trebuie pus carul înaintea boilor, stau la c’ bzuială. Ei da, atavism burghez, moştenit fără îndoială de ia maică-mea, care totdeauna zicea înainte de a se hotărî să târguiască ceva: „Sta/ *să văd*… *să mai cumpănesc*…” Şi îndeobşte se lăsa păgubaşă. A murit cumpănind.

Sunt timpurile de vină? Oamenii? Totul mi se pare schimbat. Vara, de pildă, observ că o mulţime de tineri se lăfăiesc pe iahturi sau în proprietăţi care nu sunt câtuşi de puţin… proprietatea lor. Singura lor stare civilă e că sunt tineri, frumoşi şi de bunişoară familie. Restul urmează implicit: sunt invitaţi, eternii invitaţi. Deunăzi, uitându-mă cu binoclul la „Rakaju”, un iaht alb ancorat în rada golfului, descopăr pe unul din efebii ăia blonzi, tolănit cu nonşalanţă pe o saltea de pânză albastră. Nu se ridica de pe saltea decât ca să tragă un *whiski*, sau ca să ofere un

pahar musafirilor care veneau. Văzând familiaritatea cu care acest tânăr prinţ

— Foarte sigur de el în cămaşa fără mâneci din mătase neagră şi pantalonul siniliu de olandă – făcea onorurile covertei şi golea cămara iahtului – jurai că e însuşi proprietarul în persoană sau cel puţin credul lui.

„Nici pomeneală – mi-a zis fiul meu. *E Alee Dewitt… E doar un prieten al Favre-Liberţilor… Îşi petrece vacanţa pe iaht…”*

Admir darul de familiarizare, nonşalanţa cinică a acestor tineri: *„Mie unul, fie că-i aci… fie că-i în altă parte…* mi-e egal…” care, fără să-i coste un ban, cutreieră mările pe coverta unui iaht nu totdeauna destul de vrednic – după ei

— Să-i aibă ca oaspeţi. Eu m-aş simţi niţel jenat. Ei, de loc. Trebuie că există o seamă de oameni care nu se consideră cu adevărat at *home* 1 decât în casa altora. Solitari ai zilelor noastre, trubaduri ai curţilor moderne, amuzatori de nababi ursuzi, ei aduc, îmi închipui, amfitrionilor milionari un pic de aromă boemă şi de spirit de care aceşti bogătaşi sunt îndeobşte… săraci. Scriitori în gestaţie, pseudopictori, decoratori de catifele, campioni de *surfing*[20] şi de *hula-hoop*, suprarealişti de diverse calibre – ei sunt Regii Vacanţelor. Şi-aşa, pot să se lăfăiască pe covertă, ocupându-se fie cu suptul sticlelor de *old schotch*, fie curtând naiadele de pe punte, în timp ce proprietarul are de furcă cu echipajul şi se căzneşte să afle dacă se va putea aproviziona cu cărbune la Palma.

„… Copiii vă seamănă?”

Deocamdată copiii mei n-au alţi idoli decât pe Favre-Libert. Degeaba îmi tocesc gura spunându-le că nu facem parte din aceiaşi mediu (ei locuiesc la Carlton, iar noi la hotelul Plajei) şi că din contactul cu ei se vor alege cu năravul luxului şi al confortului pe care eu nu sunt în stare să li-l satisfac. Nu auzi decât: *Patrice Favre-Libert mi-a zis că…” „Favre-Liberţii susţin că…”* N-am încotro, trebuie să mă dau după aţă: poveţelor părinteşti, copiii mei le preferă

20 Acasă (în lb. engl.) (N. T.).

pe acelea ale oricărui străin. E adevărat că străinii par a fi singurii care să le aprecieze calităţile. Nici n-ai isprăvit bine să te plângi de lenevia, de nesocotinţă, de obrăznicia copiilor tăi, că s-a şi găsit un străin cu care abia ai făcut cunoştinţă, gata să te complimenteze: „Ce *copii adorabili aveţi*! *Şi cât sunt de bine crescuţi*!”

Dacă mai dă Dumnezeu şi străinul e o celebritate, apoi ţine-te delir! Nu-i mult de când am constatat – cum se întâmplă obişnuit în intervale de trei sau patru luni – că odaia fetei mele adăpostea un necunoscut în plus. Zic necunoscut deoarece pătrunsese în intimitatea ei fără să-mi fi fost prezentat vreodată. Nici fetei, de altminteri. Necunoscutul acesta e însă mai celebru decât aş putea fi eu vreodată. În speţă, e vorba de fiul unui potentat oriental, căruia fiica-mea îi spune familiar – ca toată lumea – pe numele mic: Vaduz. „*Nu-i aşa că e fermecător*, *tăticule*?” Pe pereţii camerei, poza lui s-a intercalat printre fotografiile în culori ale tuturor prinţilor de care fiică-mea s-a îndrăgostit de un an sau de doi ani încoace, concomitent cu capriciile actualităţii. Semizei, alături de care eu nu însemn mare lucru. Mai figurează acolo un actor american, un campion de schi austriac, un membru al familiei regale britanice, un croitor francez etc. Deocamdată, deci, la ordinea zilei e Vaduz.

Tânărul acesta, care acum cinci zile nici nu exista, ca să zic aşa, de numele căruia habar n-aveam, a devenit acum preocuparea nr. 1 a fiicei mele şi a patruzeci de milioane de francezi. Toată lumea ştie unde a luat masa ieri seara, unde se va culca mâine şi chiar cu cine, ce-i place să mănânce la micul dejun, marca schiurilor sale, numărul automobilelor, actriţele sale preferate etc. Fiică-mea, încaltea, e la curent şi, dacă nu vreau să trec în ochii ei drept tombateră, trebuie să mă pun şi eu la curent. Pentru asta nu există ceva mai eficace decât ziarele şi, cu osebire, revistele săptămânale. Trebuie să admitem că fără ele celebritatea e precară, cunoaşterea vieţii particulare a prinţilor, în de-amănuntul, imposibilă. Magazinele săptămânale, cancanurile şi cinematograful au devenit

mamelele tineretului. (Trei mamele? ei şi? au n-avem de-a face cu un tineret cu gesturi monstruoase?) Coperta revistei *Paris-Match* sau *Elle* cântăreşte mai greu în destinul unei fete decât cele două bacalaureate şi aspirantura la filosofie.

Fiică-mea şi prietenele ei vorbind despre o altă amică vor exclama cu admiraţie: „Ce *spuneţi*! Match-*ul a pus-o pe copertă*! – aşa cum eu aş fi exclamat pe vremuri: „A *ieşit prima la examenul de admitere*!"

Portretul o dată întipărit în memoria a zece sau cincisprezece milioane de oameni, ce-i de făcut pentru a rămâne celebru? în zilele noastre celebritatea e susţinută numai într-o mică parte de factorii care ţi-au făurit-o: film, roman sau piesă de teatru. Să zicem că un om a devenit celebru graţie picturii sale. Dar nu cu pictură impresarul lui îi va întreţine celebritatea. Aş! Dacă va încredinţa însă unui ziarist secretul că maestrul nu poate picta decât de la miezul nopţii la şase dimineaţa, ronţăind migdale pralinate şi având înaintea ochilor o hârcă de mort – iată curiozităţi care vor face să se vorbească despre el mai dihai decât un lung articol privitor la arta lui. Celebritatea e o plantă care trebuie udată cu anecdote.

Şi astfel copiii mei cresc în cultul anecdotic al divinităţilor efemere. Şi, până la urmă, ajung să ştie infinit mai mult despre cutare vedetă sau cutare prinţ, decât despre mine: şi asta numai mulţumită cancanurilor şi publicaţiilor săptămânale. Ziarele sunt moartea mea. N-am timp să le citesc pe îndelete. De bună seamă că greşesc. De foarte multe ori istoriile pe care le debitează sunt tot atâtea exemple nocive oferite imaginaţiei copiilor mei. Abia s-a născut o vedetă nouă, şi ziarele se şi grăbesc să dezvăluie că e vorba de o fată aparţinând unei excelente familii-Cum e a noastră. Că tatăl e un burghez cu principii. Ca mine. Şi care s-a pus luntre şi punte ca s-o împiedice pe fiică-sa să facă cinema. Cum m-aş sforţa şi eu. Dar fiica lui s-a burzuluit, a fugit de acasă, s-a certat cu el. Astăzi a ajuns pe culmile gloriei şi, bineînţeles, s-a împăcat cu familia. Cum să n-o influenţeze pe fiică-mea astfel de

exemple? Cinematograful e o forţă atotputinţe, în comparaţie cu care autoritatea părintească e nimic. Poţi consacra cincisprezece ani din viaţă ca să faci dintr-un copil o fiinţă echilibrată, sensibilă, permeabilă la comandamentele moralei. În şaizeci de minute filmul ţi-a smintit-o radical. Un film din acelea, bineînţeles, în care burghezia, ridiculizată, cârtită şi înjurată, e înfăţişată ca duşmanul social nr. 1; în care se demonstrează că a întemeia un cămin e cea mai mare neghiobie, iar a restitui bani împrumutaţi cea mai anacronică dintre obligaţii.

Mă întreb uneori ce s-ar face cu tineretul dacă n-ar exista vârstnicii în care să lovească? Vârstnicii!… adică – să rostim cuvântul – burjuii?

Hulită burghezie, care nu ai defăimători mai crânceni decât în propriii copii de burghezi, dacă nu chiar în burghezii înşişi… Dacă n-ai fi, te-am inventa! Căci, în definitiv, dacă n-ar exista burghezi de făcut praf, pentru cine şi la ce ar mai servi această frondă care obsedează, pare-se tineretul? într-o lume fără burghezi, acest tineret s-ar plictisi de moarte. Ţigara pe care liceanul o fumează cu stângăcie pe stradă, o fumează atât pentru plăcerea lui cât împotriva burghezilor în general, şi a burghezului de tătâne-su în particular. Deunăzi am citit că un „*Kommando*” de tineri în pantaloni *blue jeans* şi cămăşi *polo* au invadat hipodromul din Deauville, unde, spre marea indignare a obişnuiţilor acelor locuri elegante, s-au instalat la tribune, cu nepăsarea şi obrăznicia specifice juneţei. Dacă ţinuta reglementară pe hipodromul din Deauville ar fi fost cămaşa *polo* şi pantalonii *blue jeans*, pun rămăşag că băieţii şi-ar fi pus pălărie şi cravată. Aşijderea, dacă bunica tinerei actriţe, faimoasă pentru că stă desculţă la volanul automobilului ei, ar fi introdus obiceiul acesta comod, cu siguranţă că nepoată-sa găsea că e *divin* să apeşi pe accelerator cu piciorul încălţat. Într-o lume în care violenţa, bădărănia, neglijenţa vestimentară (oare jegul produce bădărănia, sau bădărănia produce jegul?) şi arta de a trata dragostea ca pe un moft ar fi apanajul burghezilor – cine ştie dacă aceşti tineri lupi n-ar

reînvia bunele maniere, pudoarea şi romantismul? Cine ştie dacă trăind într-o lume în care blazarea ar fi generală, nu s-ar hotărî să nu mai afişeze un aer de plictiseală chiar când se amuză? Uneori, când e să păşesc pragul casei, salvele sonore ale unei muzici isterice mă întâmpină prin uşă. Deschid şi mă pomenesc cu zece tinere perechi care se zgâiesc la figura mea de intrus preistoric, cu o mirare atât de batjocoritoare, încât mai că îmi vine să mă scuz că mi-am permis să intru în casa mea. Şi în vreme ce stau încremenit la intrare – eram să scriu la „intrarea oprită" – identificând în mulţimea acestei faune lăţoase doar două-trei capete cunoscute (ale copiilor mei) şi încercând să reconstitui imaginea apartamentului aşa cum l-am lăsat la plecare, alandala acum, simt căutătura tinerilor lupi pătrunzând în mine ca o sondă a veacurilor… şi o şterg cu cea mai mare iuţeală în camera mea, după ce am aruncat un „Vă rog să nu vă deranjaţi", inutil de altminteri, de vreme ce nimeni nu se urnea de la locul său. Uitasem că fiică-mea organizase un „*surprinse-party*", pardon… un „*surpatte*", cum se spune în jargonul lor.

Deh, aşa-i la vârsta lor! în privinţa asta n-am nimic de zis împotrivă… numai că… tare mi-ar plăcea să-i văd că se amuză! Aş! aerul lor exprimă tot ce poftiţi, numai desfătare nu. *Cha-cha-cha*-ul, be-bop-ul, *charleston*-ul sunt dansuri vesele, explozive, îndrăcite. Totuşi, văzând mutrele absolut dezgustate pe care băieţii le arborează când îşi învârtesc partenerele, îndepărtându-le de ei de parcă şi-ar lepăda cămaşa, eşti îndrituit să te întrebi dacă se amuză plictisindu-se sau se plictisesc amuzându-se. Aceeaşi mutră probabil că şi-o iau la examene sau la înmormântări – cu toate că mai-mai i-aş bănui că profită de aceste împrejurări pentru a se hlizi niţel, zgândăriţi cum sunt de nevoia de a le face pe toate anapoda şi în răspăr-Poate că vor începe să râdă la cincizeci de ani.

Până atunci, expresia lor – n-am nicio îndoială în această privinţă – e cea pe care trebuie s-o aibă: aerul că sunt frecaţi în ale vieţii când nici n-au apucat s-o cunoască.

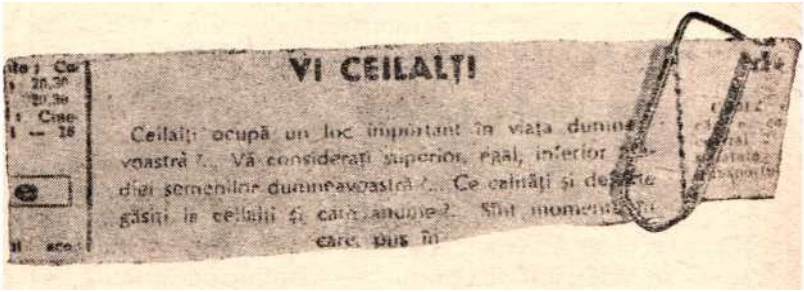
VI CEILALȚI

Ceilalți ocupă un loc important în viața dumi-
voastră ?... Vă considerați superior, egal, inferior
dintre semenii dumneavoastră ?... Ce calități și de
găsiți la ceilalți și care anume ?... Sînt momen
care, pus fi

F

ară îndoială că la capitolul acesta sunt influenţat de Thérèse, care mereu mi-i dă pe semenii mei ca exemplu, dar nu pot să nu recunosc că, global, oamenii ştiu pare-se mai multe lucruri decât mine. Aceasta am constatat-o încă o dată, în tren. În compartimentul vagonului meu – care nu mergea totuşi mai încet decât celelalte, aproximativ cu o sută zece kilometri pe oră – se afla un domn care ştia să deosebească din goana acceleratului trifoiul de lucernă, secara de grâu, merii de pruni, corbii de ciori, molifţii de alte conifere. Nu s-a pornit ipochimenul, la un moment dat, apropo de stânci, să vorbească până şi de perioada jurasică, dacă nu cumva o fi fost de cea cretacică? Dar să lăsăm asta. Dacă atari călători devin într-un sfârşit niţeluş obositori, câtă superioritate au faţă de unul ca mine, care, dincolo de sfera profesiunii, nu ştie să spună lucrurilor pe nume şi nu vede altceva decât câmpii, arbori, vegetaţie, păsări, cărora e incapabil să le pună etichetele adecvate. Când mă gândesc că am făcut umbră pământului aproape o jumătate de veac şi că s-ar putea să mor acuşi, fără a fi în stare să descriu în mod precis ce desen are o hârtie de o mie de franci, sau ce e imprimat pe un tichet de metrou, mă apucă ameţeala, ameţeala vidurilor mele enciclopedice! iată de ce admir atât de mult oamenii care, de la prima ochire prin geamul unui rapid, ştiu să distingă coţofana tărcată de gaiţa hoaţă.

Aşa îmi apărea domnul cretacicului în timp ce descria copilului pe care-l ţinea pe genunchi peisajul. Şi nu era singurul exemplar al acestei seminţii. Un alt călător, după ce ne dădu, cu o aproximaţie de zece, numărul locuitorilor

din Poitiers – ceea ce era un prim tur de forţă – ne făcu o expunere, de o precizie matematică, a situaţiei imunii de lucru nord-africane în Franţa. Un al treilea – ronţăind un măr – ne informă că fructul acesta, bogat în vitamina B şi fosfor, calmează nervii şi combate insomnia. Discuţia trecu apoi la problema alimentaţiei în general şi aşa putui afla că, din toţi peştii, chefalul e cel mai bogat în potasiu, pe câtă vreme codul îl întrece în azot.

Eram ca fermecat! Şi notaţi, era un tren luat la întâmplare… vreau să spun că mergea la Montauban, ca şi mine, dar nu-l alesesem anume.

Prefăcându-mă că sunt adâncit în lectura ziarului, nu mă puteam împiedica să nu mă gândesc la sumedenia de cunoştinţe elementare care îmi lipsesc. Un exemplu: punctele cardinale. E de-a dreptul uimitor câţi oameni, vara pe plajă, sunt în stare să-ţi spună, dintr-o clipită, dacă vântul bate dinspre sud-sud-est sau nord-nord-vest. Să mărturisesc? Eu, la vârsta de patruzeci şi cinci de ani, n-aş fi în stare să afirm cu certitudine, aflându-mă într-un anumit punct de pe glob, unde răsare şi unde asfinţeşte soarele-Est? Vest? O dată pe an, îndeobşte în timpul vacanţei mari, se găseşte cineva care să mă lămurească – şi pe urmă uit iarăşi.

Şi în timp ce mă gândeam, cu nelinişte, la proporţiile ignoranţei mele, trenul se opri în gara X… în compartimentul nostru se urcă o doamnă între două vârste – cum se zice despre acelea ce sunt mai aproape de a doua decât de prima – gen chiabur, cu o trusă din piele de porc în mână. Era una din pasagerele acelea cărora le place să fie veşnic asigurate asupra a tot felul de lucruri. Luând în seamă numărul călătorilor care ţin mereu să fie asiguraţi, fie cu privire la schimbarea trenului („*Credeţi că prind legătura la Limoges*, *domnule*?”), fie cu privire la timpul de oprire într-o gară ca să-şi cumpere un sandviş, fie dacă bagajele sunt la locul lor, sau dacă trage vreun curent de undeva, dacă direcţia vagonului e aceeaşi cu itinerarul întregii garnituri – luând în seamă toate astea, mă întreb dacă numai fiinţele atinse de nelinişte patologică umblă cu

trenul, cum s-ar părea că la teatru nu vin decât oameni bântuiţi de tuşă cronică. Să abordăm problema fumului. Nicăieri, ca în tren, n-o să dai de atâţia oameni care să se declare incomodaţi de fum. Fum găseşti peste tot: pe stradă, în case, în barurile de noapte, în restaurante, în orice local public. Văzut-aţi însă pe cineva care să se plângă de fumul dintr-un salon şi să ceară să nu se mai fumeze? Nu. Urcaţi-vă în schimb într-un vagon de cale ferată şi o să întâlniţi o sumă de hipersensibili, pentru care cel mai plăpând fum de ţigară e o ameninţare cu moartea.

Pasagera de care pomeneam suferea de o nelinişte cu totul specială: anxietatea vagonului-restaurant. Pe unii călători îi apucă un leşin la lingurică încă de la patru după-amiază, de cum află că trenul lor nu are vagon-restaurant. Trei din vecinii noştri de compartiment îi dădură asigurări pozitive. E de presupus că nu s-a socotit pe deplin încredinţată, deoarece, trecând controlorul – a cărui sarcină principală e să confirme neliniştiţilor un lucru pe care aceştia îl ştiu de fapt – ea îl întrebă din nou, ca şi cum era nevoie şi de o garanţie oficială: „*vagon-restaurant, nu-i aşa*?” întrebare destul de nepoliticoasă pentru persoanele care adineauri o informaseră. Ca să se justifice, furniză următoarea explicaţie: „*Vedeţi dumneavoastră, pentru mine acest lucru e foarte important...*”

Urmă o tăcere, după care, adresându-se în particular unui călător – dar vorbind pentru toţi pasagerii în general – doamna îşi dădu drumul: „*Pentru mine acest lucru e foarte important... deoarece urmez un regim foarte sever... înţelegeţi... am un ficat mititel... Gândiţi-vă niţel: de la vârsta de nouă ani nu s-a mai dezvoltat... în* schimb *intestinul...* (Rostind acest cuvânt anatomic, se întoarse brusc spre mine...): De *exemplu dumneavoastră, domnule, câţi metri aveţi? Zece, ca toată lumea, nu-i aşa*?”

Am rămas ţuţ, de parcă m-ar fi prins cu ocaua mică. Dar ea continuă, răspunzând, din fericire, în locul meu: „*Bineînţeles că da! Ei bine, n-o să mă credeţi, al meu e de cincisprezece metri! Vă daţi seama cât trebuie să lucreze! Sunt obligată să mănânc numai biscuiţi şi legume, în porţii*

mici, din trei în trei ore…”

După care, continuându-şi monologul, doamna ne aduse la cunoştinţă că urmaşe în Elveţia un lung tratament într-o clinică-model cum numai în Elveţia există.

„Ce mai încolo-încoace. Elveţienii sunt oameni de ispravă! l-am şi spus fiicei mele: «Dacă într-o zi o fi să naşti, du-te în Elveţia, e mai bine ca oriunde!» Şi-s de-o curăţenie!… Am putea lua lecţii de la ei!”

Dacă cei cincisprezece metri de intestin ai doamnei avură darul să-mi taie pofta de a mă mai duce la vagonul-restaurant, în schimb mă impresionară adânc. Nu atât cei cincisprezece ai ei, cât cei zece ai mei. Faptul de a şti că bălăngăneam acest lung metraj mă emoţiona tot atât de mult ca şi când aş fi aflat că transportam un şarpe-boa. Iată încă unul din lucrurile pe care toată lumea le ştie încă din liceu şi pe care eu le-am uitat. Regretabil!

* * *

E uimitor câte lucruri ştiu oamenii! Şi cât de bine ştiu să le istorisească primului venit! Şi eu ştiu unele lucruri. Lucruri de care se prea poate ca pasagerii din compartiment nici să nu fi avut habar. Puteam să le vorbesc despre robotul nostru electronic care execută 75.000 înmulţiri pe minut… Eu însă nu ştiu povesti ca alţii. Mai întâi nu mă pricep să profit de prilejurile ce mi se oferă. Când mă hotărăsc, e prea târziu.

Să fie oare numai timiditatea? Până la urmă o să cred că aşa e. Dar ca să termini prin a crede un lucru e de ajuns să începi. Dacă sunt atât de şters, atât de rezervat, e poate fiindcă pur şi simplu nu mă pricep *să mă produc în societate*, ca alţii, şi pentru că nu resimt nevoia imperioasă de a etala ceea ce ştiu, ceea ce am făcut. Şi ca să continui, menţionez că în acel memorabil compartiment am avut parte de un expozeu asupra oii din Australia. Reuşind să trezească interesul şi să fie întrebat ce ocupaţie are, unul din personaje, după ce examină cu un aer concentrat câteva mostre de piei de oaie pe care le scosese din valiză – e uimitor câte lucruri reuşesc oamenii să scoată dintr-o valiză ca să atragă atenţia I – ne aduse la cunoştinţă că se

ducea să cumpere pielicele din Australia, în contul firmei Mazamet, care avea privilegiul de a fi proprietara unei ape unice pe lume pentru prelucrarea lor. Examinarea mostrelor, între Limoges şi Brive, nu avea niciun rost. Că doar era clar că domnul în chestiune îşi cunoştea pieiicelele pe de rost. Ce să mai constate asupra lor, în tren? Dar cercetându-le ostentativ, el stârnea curiozitatea celorlalţi, era un prilej de vorbărie, putea „să se *producă*" cu capra, pardon cu… oaia savantă.

Domnul cu cretacicul, nevoind nici el să rămână mai prejos, ţinu să ne informeze că a fost în Madagascar: „*Vezi* – spuse el copilului, continuându-şi cursul de botanică – ăsta-/ *tutun… ştii de unde vine… când m-am întors din Madagascar…*" Copiii servesc deseori drept catalizatori pentru boscăriile publice ale adulţilor. Câţi părinţi, în vacanţă, înainte de a se juca cu copiii lor nu se asigură mai întâi că au spectatori şi nu aşteaptă, când vor să pună în valoare precocitatea odraslelor lor, să fie cineva de faţă care să asculte?

Cine nu se dă în spectacol? în ultima noastră excursie în Italia, ne aflam într-o seară într-un restaurant din Genova, când vreo duzină de marinari francezi – crucişătorul lor făcuse escală în portul acela – se aşezară la o masă lângă noi. Din toate numerele spectaculoase din lume, cel al „gulerelor albastre", în străinătate, e din cele mai năstruşnicelată fazele lui:

1 – Preludiu de linişte relativă, în care marinarii noştri dau timp italienilor, francezilor, americanilor şi tuturor străinilor aflători acolo să-i ia în seamă. Purtare corectă: prestigiul Franţei, înainte de toate.

2 – Primul număr al programului: e chemată chelneriţa. Deocamdată pentru a fi întrebată cum se numeşte. „*Celerina*". „*Ţţ*! *Ţţ*! *frumos nume*, *Celerina…*" Din momentul acela, marinarii încep să joace scheciul „gulerelor albastre" pornite în „vâjâială". Poate că nu chiar toţi au chef să se dea în stambă – totdeauna se găsesc doi sau trei încuiaţi – dar pentru fala patriei şi a flotei există stricte imperative: cele dictate de tradiţia popularizată în

litografiile din Epinal*, cu matelotul tricolor hârjonindu-se cu slujnicuţa.

Localitate franceză, cunoscută, printre altele, prin extinderea dată iconografiei inspirate din viaţa de toate zilele, subiecte idilice, menajere, etnografice, eroice etc. (n.t.).

bând zdravăn şi cântând romanţe ştrengare. În seara aceea am avut parte de bairamul complet: până la inevitabilul meci de box despărţind pe meseni în două tabere, scena cu harţag a „ţalului", evacuarea unui marinar beat-mort şi în sfârşit, intervenţia poliţiei.

Va trebui să cred, în cele din urmă, că, după trei sau patru sute de mii de ani de la ivirea sa pe pământ, nimic nu-i mai greu omului – matelot sau voiajor comercial – decât să se poarte normal.

*

* * *

Trenul e teatrul ambulant al cetăţenilor-actori. Dar mult mai impresionat sunt de ceilalţi la ora mesei.

Cum să nu visezi că, odată şi odată vei întâlni omul cel mai echilibrat din lume, acela care nu săvârşeşte nicio greşeală, care ştie tot, explică tot, omul care-i un model de conştiinciozitate, de clarviziune, de simplitate, de modestie, de cutezanţă, de subţietate, de judecată?

Sunt în măsură să vestesc că omul acesta există. Pot chiar indica unde şi când e vizibil: în toate restaurantele Franţei, între orele treisprezece şi cincisprezece (iar seara, de la orele douăzeci şi unu, în milioane de locuinţe). Căci omul acesta fenomenal are darul ubicuităţii. La masa de prânz, mi se năzare că pământul e populat cu o seamă de oameni minunat echilibraţi-Toţi de o inatacabilă moralitate, de o infailibilă precizie de judecată, de o luminoasă inteligenţă, de un riguros altruism, de o vie activitate a spiritului inventiv, de o perfectă loialitate, care trăiesc în mijlocul unui duium de imbecili, de nebuni, de ambiţioşi, de gugumani, de megalomani, de trândavi, de linge-talere, de gangsteri, de incapabili. Ei îşi petrec timpul domolind nesaţurile unora, îndreptând pe alţii pe calea cea bună,

ajutând pe cutare să beneficieze de pe urma ideilor sale, dejucând planurile machiavelice ale altora, izbutind să evite în clipa fatală catastrofele, restabilind pretutindeni ordinea, rostind cuvântul potrivit la momentul potrivit. Căci, vedeţi dumneavoastră, aceste genii ale tacâmului, care se nasc între orele douăsprezece şi paisprezece, ştiu să găsească spontan ideea de care e nevoie, replica nimerită, omul indicat. Te întrebi ce ar deveni pământul dacă n-ar fi ei care să-l rotească. Bunul-simţ, acest faimos produs al Galiei, e monopolul lor. Pe scurt, sunt nişte oameni *bine*.

Uneori, în interesul Societăţii mele, se întâmplă să iau parte la dejunuri zise de afaceri. Dacă ar fi să-i cred pe comeseni, precum şi pe clienţii de la mesele vecine, aş fi, cică, înconjurat numai de genii. Când îi auzi: *„l-am pus pe inginerii mei să-mi studieze problema…”* sau, şi mai şi: *„l-am convocat pe directorii mei şi le-am spus…”*, cum să nu fii gata să juri că ai de-a face cu superşefii unor importante întreprinderi? Eu, când vorbesc de directorul meu, e limpede că mă refer la superiorul meu, în vreme ce supraoamenii vorbesc de parcă ar avea la picioarele lor o puzderie de directori. Adevăr grăiesc, mă întreb uneori – la ora prânzului mai cu seamă – dacă Franţa nu e populată exclusiv cu Preşedinţi-directori generali şi cu Mari patroni. Las cuvântul acestor magnaţi. În ziua aceea, la stânga mea şedea Luciditatea:

„Azi dimineaţă – spunea el – *mă pomenesc cu şefii mdi de serviciu*. *Păreau foarte abătuţi*, îi *întreb*: «Ce s-a întâmplat, domnii mei? Păreţi foarte necăjiţi». *Ştiţi despre ce era vorba*? *Ei bine, nu dovedeau să se descurce cu ţevi de* 2 – 22 *la tubulări de 60*. *Stăteau în faţa mea pleoştiţi, absolut dezorientaţi*. *Nu m-am putut reţine să nu izbucnesc în râs*. «Nu văd nimic alarmant, domnii mei, nimic grav! V-aţi înecat într-un pahar cu apă, ba chiar într-un păhărel cu un pic de apă. la staţi să ne gândim puţin. În definitiv, unde e clenciul? Aveţi, pe de o parte, ţevi de 2 – 22, de altă parte tubulări de 60. Dar cu ranforturile de 16, ce naiba faceţi, hai?…» *Vezi şi dumneata ce simplu era*! *O*

chestie limpede ca apa de izvor… N-am dreptate? *Curat piatra filosofală pentru ei*: *parcă au căzut din lună… La orice s-au gândit, numai la soluţia asta nu*!… *Şi aşa e cu toate*! *Să nu te apuce râsul*?… *Se screm să descopere chiţibuşul… îşi frământă creierii… şi nu dibuiesc un flecuşteţ care sare în ochi*!… *Nici nu că puteţi închipui cât timp pierd pe nimicuri ca astea*! *Fantastic*! În *concluzie*: *pe d-astea îmi* irosesc zilele!”

Cum să nu admiri din toată inima pe un astfel de om? … Totuşi, nici n-a apucat să-şi termine tirada şi iată că apare acelaşi geniu al luciditǎţii, dar la masa din dreapta, pleşuv şi decorat:

„Ascultaţi… l-am prevenit încă acum şase luni. Când s-au deranjat să-mi ceară sfatul, am fost cât se poate de ferm. Le-am zis: «Cu preţul vostru de cost, n-o s-o scoateţi niciodată la capăt!» *Mi-au răspuns*: «Asta rămâne de văzut!» *La care eu*: «Pentru mine chestia e tranşată. N-aveţi decât să vă frângeţi gâtul dacă vreţi… Vom sta de vorbă peste trei luni». *Ştiam ce-o să se întâmp/e… Nu era nevoie să fii vrăjitor ca să ghiceşti… N-au vrut să mă asculte… Rezultatul*? *Astăzi vin să-mi bocească pe umeri… Mă imploră să iau din nou afacerea în mină… Ce idee*! *Ca şi când n-aş avea altceva mai bun de făcut*! *Mersi*!… *Să se descurce singuri, dacă se ştiu atât de grozavi*! *Că doar rostul meu nu-i să plătesc oalele sparte, hai*? *Şi cine o să se aleagă cu caimacul*? *Chipurile eu*! *Foarte puţin. Cu recunoştinţa pe care o să mi-o arate… Ce valorează recunoştinţa, ştim noi… În fine… Oricum… Superficialitatea oamenilor ăstora… Complet lipsiţi de bun-simţ… De-cel-mai-elementar-bun-simţ…”*

Cum să admiţi că pot există oameni atât de stupizi încât să nu fi dat ascultare înţeleptelor sfaturi ale acestui expert? Raţiunea, Clarviziunea, Bunul-Simţ, el le încarna şi totuşi predicase în pustiu! Cum poţi lăsa să-ţi scape o astfel de ocazie providenţială, fără să te gândeşti la consecinţele fatale? Brr!…

Oricum, era clar că picasem pe un teritoriu al geniilor. Câţi erau pe metrul pătrat? Doi numai să fi fost şi

mi s-ar fi părut mult. Când iată că hop! un al treilea mă făcu să ciulesc din nou urechile înspre stânga mea: de data aceasta insul personifica Generozitatea Să-l auzim:

„O lume întreagă e martoră că lui Chalut eu i-am pus piciorul în scăriţă. Eu l-am băgat la Toureau. Eu i-am procurat clientela. Eu l-am ajutat să pornească, avansându-i bani când a vrut să se stabilească pe cont propriu. În ’56, dacă nu eram eu acolo, se curăţa. Şi poftim, nu vine azi să mă tapeze din nou cu 500.000 franci? Să mă slăbească! l-am spus: «Nu!» *Luaţi seama, nu pentru chestia în sine l-am refuzat… cinci mii de franci noi în plus sau în minus… Ci pentru principiu…”*

Se vede cât de colo că omul acesta e generos. Fraier însă, nu. Nu cu inimă uşoară a refuzat să-i împrumute cinci mii de franci noi. Inima lui spunea da, raţiunea, nu. A respectat un principiu. Vorbea ca un *seif made mari1*:

„Întreprinderile mele, mi le-am creat singur-singurel. Am plecat de la zero. Că am demarat numai cu 225.000 franci încropiţi din economiile mele, asta nu vă spune nimic? Am început cu un atelier: o frezăşi două strunguri. Bun… Astăzi, dacă sunt proprietarul a trei uzine cu şapte sute de lucrători, dacă realizez o cifră de afaceri de patru miliarde2 pe an, cui o datorez? Numai şi numai muncii mele şi puţintel lucrului aflător aici, înăuntru (îşi lovi fruntea cu arătătorul) *… Şi dumnealor ar vrea acuma să fuzionăm ca să facem un aşa-zis* holding I Ştiţi ce le-am răspuns? «Domnii mei, combinaţii de astea nu mă tentează… Ei da, prefer să merg mai departe pe drumuleţul meu…»”.

E evident că forţe oculte şi-au pus de gând să încercuie această conştiinţă curată, silind-o să sucombe combinaţiilor trusturilor. Bunul lui simţ îl ajută să reziste. Nu se va lăsa ademenit: *„va merge mai departe pe drumuleţul lui”*, modestă şosea judeţeană, pe margini cu mici uzine, mici locuinţe, toate ale sale, rodul micului său geniu, al micii sale deşteptăciuni, la capătul căreia îl aşteaptă, fie an bun, fie an rău, micile sale miliarde.

Aşa stând lucrurile, unde-s ceilalţi? Unde sunt cei

care se înecă într-un pahar cu apă, cei care nu văd dincolo de lungul nasului, cei care pasc vânt, cei care fug de răspundere? Unde sunt cei care nu-s în stare să înţeleagă nenimic, ăia care-s căzuţi în cap, ăia care au dinţii prea lungi, vederea prea scurtă, câlţi în devlă şi nimic în burtă? Unde-s cei care confundă scripca cu iepurele, ăia care cred că tot ce zboară se mănâncă, tămâietorii, flaimocii, gugumanii? Dacă există atâţia oameni care pun carul înaintea boilor, sau care sosesc a treia zi după scriptură, care nu cred în nimic sau care înghit tot ce li se spune, care fâlfâie pe sus sau calcă bo

Un om care ajunge prin propriile-i mijloace (în lb. engl.) (n.t.). * Franci vechr.

cănind cu încălţările lor grosolane – înseamnă, totuşi, că or fi pe undeva…

Unde, rogu-vă?

Pur şi simplu în alte restaurante, sau pe la casele lor, istorisind prietenilor sau nevestelor aceleaşi parascovenii, însă de-a-ndoaselea. Şi acolo, cei care pasc vânt povestesc cum i-au lăsat ei pe alţii cu gura căscată, cei care se înecau într-un pahar cu apă uite-i devenind cei mai straşnici înotători din lume, cei care nu vedeau dincolo de lungul nasului iată-i extralucizi, iar cei care n-aveau nimic în burtă lăudându-se că sunt singurii care au… stomac.

Şi uite cum îţi poţi pierde o zi întreagă într-o lume de imbecili fără să întâlneşti măcar umbra vreunui idiot. Recunoaşteţi că e destul de tâmpit.

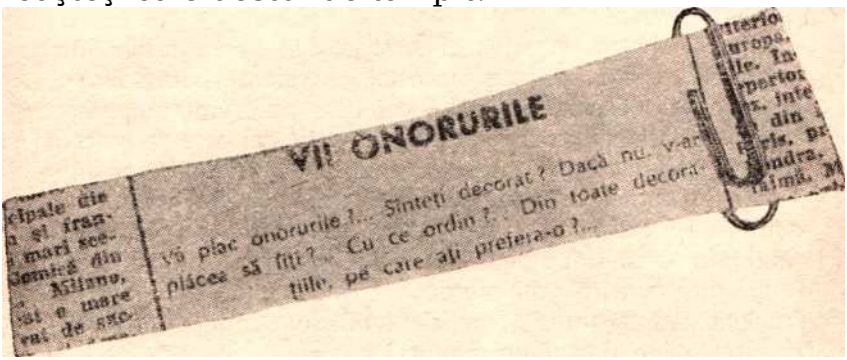
VII ONORURILE
Vă plac onorurile?... Sînteţi decorat? Dacă nu, v-ar
plăcea să fiţi?... Cu ce ordin?... Din toate decora-
ţiile, pe care aţi prefera-o?...

* nu se cheamă că nu particip cu punctualitate la sărbătoririle respective, concretizate în acele banchete în

care şefi şi subalterni din întreprinderea noastră – uriaşă cutie cu scorpioni – au plăcuta surpriză de a afla că alcătuiesc, de la ce! mai umil uşier şi până la Preşedintele-director general – „o *singură şi mare familie*”. (Se vede că e ceva adevărat în această afirmaţie, dacă e să considerăm familia ca un lăcaş-tip al discordiei.)

Mai serile trecute i-a venit rândul lui Tissayre. Ţinând să elogieze meritele acestui director cunoscut pentru duritatea, egoismul, slugărnicia, laşitatea şi sălbatica lui sete de putere, domnul de Stumpf-Quichelier a folosit formula rituală: „*Sub o aparenţă uneori ursuză, prietenul nostru ascunde o inimă de aur*”.

Deşi atunci când eşti posesorul unei astfel de inimi, e normal s-o ascunzi cu toată grija, niciodată nu mi-a plăcut această specie de tăinuitori. Dacă posezi o inimă nedisimulată, nimeni nu vorbeşte de ea. Ascunde-o vreme de patruzeci de ani, şi imediat se va găsi cineva s-o descopere cu mare tămbălău şi să-i anine Legiunea de Onoare.

Încă o dată l-am auzit pe preşedintele nostru lăudând virtuţile „*muncii în colectiv*” şi afirmând „sus şi tare” că Societatea noastră nu e unul din acele trusturi inumane, în care indivizi reduşi la simple numere matricole muncesc anonim pentru nişte succese din care ei nu se vor împărtăşi. „*Nu. E întreprinderea mea, precum e şi a dumneavoastră, e întreprinderea noastră comună*. Al meu-altău-al-său al-nostru-al-vostru-ailor”… Agapele astea îmi amintesc de praznicele de la hramul Sfântului Charlemagne, patronul şcolilor, când profesorii, supraveghetorii şi elevii respectau tabuul şampaniei, sub ochii înduioşaţi ai dirigintelui şi ai monitorului. Nu m-a părăsit niciodată senzaţia că mai sunt încă pe băncile liceului: plutonierul-major l-a înlocuit pe inspectorul general, şeful de serviciu pe plutonierul-major, directorul pe şeful de serviciu. Legiunea de Onoare premiul cu cunună.

La cincizeci şi cinci de ani sper să fiu şi eu remarcat de superiorii mei.

Am suportat încă o dată avalanşa epitetelor şi formulelor clasice: nicicând decoraţie n-a fost mai pe deplin meritată (cu alte cuvinte, celelalte nu prea erau): singura noastră mirare e că acest om, atât de valoros, n-a primit-o până acum; felicitările porneau *„din adâncul inimii”*; această onoare, *„de care nimeni, mai mult* decât *sărbătoritul nu era mai demn, se răsfrângea asupra întregii Societăţi”*; omagiul nu-l viza numai pe harnicul funcţionar, pe aprigul muncitor, ci şi pe *„scumpul nostru prietena*, prietenul de nădejde, care n-a dat bir cu fugiţii în momentele dificile, care a luat parte la toate campaniile firmei. Inoxidabile clişee, ce nou-nouţe i se par beneficiarului, de parcă le-ar auzi pentru prima oară! Ciudat animal mai e şi omul: nu crede niciodată în cancerul pe care îl are, dar suferă de bareta Legiunii de Onoare pe care nu o are!

Ploaia poncifurilor cădea încetişor peste Tissayre, roşu la faţă, înlăcrimat de emoţie. Găsise, în sfârşit în sine-şi, pe cineva pentru care să se înduioşeze. Curând, îi veni şi lui rândul să ia cuvântul. Schimb de clişee: nu se simţea vrednic de o atare cinste; este peste măsură de emoţionat; va socoti această zi ca cea mai frumoasă a vieţii sale; consideră că această deosebită atenţie nu-i este adresată lui exclusiv, ci, prin persoana sa, tuturor acelora cu care lucrează şi cu care va continua să lucreze mână-n mână; în sfârşit, se socoteşte dator să asocieze acestui omagiu de care nu se simte destul de demn pe fiinţa care de mai bine de treizeci de ani a ştiut să fie, în acelaşi timp, o soţie, o prietenă, cea mai sigură sfătuitoare.

La masa de onoare, doamna Tissayre îşi şterse, cu un colţ al batistei ţinută graţios în mână, o lacrimă cât bobul. Această consacrare publică a căsniciei, în prezenţa domnişoarei Dreville, secretară plasată la capătul din fund al mesei şi ale cărei legături strânse cu Tissayre toată lumea le cunoştea – era un adevărat balsam pentru inima ei. Tissayre n-avea decât să continue să se vadă în fiece seară, între orele şase şi opt, cu secretara lui; discursul, consfinţind legitimitatea drepturilor ei de soţie – şi încă în

prezenţa a două sute cincizeci de oameni – o arunca pe domnişoara Dreville pentru totdeauna în umbră. Zece ani de mâhniri conjugale se zbiceau la soarele Legiunii de Onoare.

În sfârşit sosi şi clipa solemnă.

„Şi acum – zise directorul – *să-i dăm cuvântul domnului subsecretar al Comerţului, care a binevoit să onoreze cu prezenţa sa această reuniune*”.

Nu ştiu cum o potriveşte, că de câte ori e de atârnat o Legiune de Onoare, direcţia găseşte fie un fost ministru, fie un subsecretar în funcţiune, sau măcar un director de cabinet, care să fie liber în seara respectivă şi care să rostească unul din acele discursuri-tip destinate tuturor festivităţilor Societăţilor anonime şi în care numai numele întreprinderii şi cel al sărbătoritului sunt de schimbat. Când mă gândesc că politicienii aceştia îmbrăţişează, an peste an, preţ de două sau de trei ori pe săptămână, pe la orele 23, 30, vreo sută de oameni pe care nici nu-i cunosc, îmi piere tot cheful să devin ministru.

Subsecretarul de stat al Comerţului se ridică şi luă cuvântul. Vorbi, cum nimeni nu mai vorbise în seara aceea. Se vedea numaidecât diferenţa dintre amator şi profesionist. Era unul din adepţii perifrazei, al căror text te-ar ispiti să-l treci printr-o baie cu leşie ca să vezi ce mai rămâne din el. Există două tipuri de oratori-politicieni: drumeţii, care se pricep de minune să descrie şoselele pline de hârtoape şi de gropi în care riscă să se înnămolească carul Statului – şi navigatorii. Subsecretarul de stat era amfibiu, cu o vădită predilecţie însă pentru vocabularul nautic, indispensabil dacă vrei să devii un bun orator.

„Căpitanul care stă neclintit la cârmă”; *„pilotul priceput să ocolească stâncile submarine, să biruiască talazurile, să evite capul furtunilor*”; *„nava călăuzită cu îndemânare la liman*” – nimic n-a lipsit din lungile fraze, tăiate brusc, dar nu şi terminate. Într-adevăr, principiul suspense-ului la aceşti oratori constă în obiceiul de a nu isprăvi niciodată o frază fără s-o fi început imediat pe cea

următoare:

„Considerând că am examinat toate aspectele problemei, socotesc că am încheiat – dar ţin să adaug…” Un om normal termina aici fraza, la *„am încheiat”*, pune punct şi gata. Un om politic, terminând, se grăbeşte să adauge, sau anunţă că are de adăugat ceva, dar, brusc se opreşte… A intervenit suspense-ul. Subsecretarul nostru de stat era un maniac al genului. A dovedit-o încă de la începutul spiciului său:

„Ne aflăm cu toţii aici, în seara aceasta, pentru a sărbători în persoana unui om meritele unei Societăţi – cea a *dumneavoastră* – care *nu numai că a fost totdeauna în vârful progresului, în* cadrul 1 *activităţii sale profesionale, ci şi un model de dinamism în procesul de expansiune a întreprinderii… şi voi preciza că…”*

Oratorului i-au trebuit şaizeci de secunde încheiate ca să-şi amintească ce intenţiona să precizeze – ceva rămas destul de nebulos. Repede îl părăsi apoi pe acest Tissayre, despre care nu ştia mare lucru, pentru a sublinia rolul esenţial pe care Societatea noastră îl juca în mişcarea de redresare economică ce se profila la orizont şi care se va accentua *„odată capul toamnei traversat cu bine, căci, afirm cu tărie…”*

În sfârşit, fraza sacramentală:

„În numele preşedintelui Republicii şi în virtutea puterilor ce-mi sunt conferite, vă proclam cavaler al Legiunii de

Onoare”.

Un bun orator găseşte totdeauna prilejul de a agăţa un cadru undeva.

Ah, Legiunea asta de Onoare!

Michaud a căpătat-o acum doi ani. Favart, şase luni mai târziu. Ieri, Tissayre. Adevărat, între Favart şi Tissayre un mare gol s-a interpus. Domnul de Stumpf-Quichelier nereuşind, în ciuda eforturilor conjugate ale prietenilor săi şi a doi subsecretari de stat, să fie avansat comandor, mersul normal al promoţiilor fu întrerupt. Nu numai că toţi ofiţerii titulari ai Societăţii erau condamnaţi să aştepte

până va înflori rozeta directorială, dar se evita, sub diferite pretexte, orice banchet în onoarea altor decoraţi. Pauza aceasta ţinu un an, până la venirea lui Fitz-Arnold. În sfârşit, directorul obţinu insigna de argint şi festivităţile fură reluate.

Fi-voi, curând, singurul din „mustăria" noastră care să n-o aibă? Nu sufăr prea mult, dar sunt momente când, în mijlocul atâtor revere înzorzonate, am senzaţia că-s incomplet îmbrăcat. Aş vrea să pot să nu pun la inimă decepţia asta, ca Tailloret, de pildă, care la sfârşitul acestei reuniuni i-a spus, chipurile în glumă, garderobierei: *„Dă-mi te rog pardesiul acela care n-are Legiunea de Onoare*!" dar nu-mi iese aşa de bine ca lui. Desigur, din pricina Theresei, care mă tot sâcâie: *„Care va să zică, tu n-o s-o capeţi niciodată*!" sau: *„Nu poţi s-o capeţi şi tu*?" *ca* şi când aş fi neputincios. Simt, de pe acum, că, în ziua când o voi obţine, îmi va spune: *„În sfârşit*! Da' *ştiu că ţi-a trebuit timp pentru asta*!"

Desigur că numele meu figurează şi el undeva pe o listă. Se vede treaba însă că m-au uitat. Mereu fenomenul cu transparenţa. De la listele elevilor propuşi pentru panoul de onoare şi până la acelea ale beneficiarilor de cartele speciale din timpul ocupaţiei – câte liste nu mi s-au perindat prin faţa ochilor, în care numele meu trebuia să figureze, dar din care lipsea totdeauna! Totuşi, când e vorba de un recensământ de pierde-vară pentru munca obligatorie, sau de o listă a bărbaţilor apţi de a purta armă, nu se sare peste numele meu.

În ce mă priveşte, nu i-aş pomeni niciodată Theresei de Legiunea de Onoare, dacă n-ar fi blestematele astea de banchete. Vă datorez o explicaţie. Am calculat că, în zece ani, inclusiv banchetul pentru Tissayre, i-am spus de douăzeci şi trei de ori soţiei mele: *„Diseară mă duc la un banchet al Legiunii de Onoare*..."

Ei bine, vă dau cuvântul meu de cinste că, din aceste douăzeci şi trei de banchete, numai şase au fost născocite...

Ca şi alţii de felul meu, nu preget să mărturisesc:

„Ştiţi, pentru mine, decoraţiile… Una singură contează: *medalia militară*… (de altminteri, nici pe asta n-o am). Legiunea de Onoare aferim! nu zic ba… dar numai cu titlul militar!… În caz contrar…” Şi totuşi… când uneori cuget la moartea mea, îmi vine în minte, cu melancolie, că în anunţul necrologic nu se va putea citi această scurtă frază, care sună ca un suprem *satisfecit* şi care îi îndrituieşte pe cei lăsaţi cu inima îndoliată să te înmormânteze cu capul sus:

„Era cavaler al Legiunii de Onoare…”

VIII VIAŢA POLITICĂ

de demon
imagine

Bineînţeles că da!

Totdeauna m-am aplecat cu mult interes asupra situaţiei internaţionale, deşi, drept răsplată, nu m-am ales decât cu câteva ordine de mobilizare. Cu toate acestea, continui să-i acord mai departe o atenţie statornică. Ceea ce pot spune eu despre politică nu prezintă, în niciun caz, prea mare importanţă. Iar rândurile de faţă nu vor avea niciodată greutatea pe care o au *Memoriile* oamenilor de stat, publicate din ce în ce mai sporit în ultimii ani – nu oricine poate scrie: *„Convocat azi von Mackensen pentru a-i comunica starea de război. Eliza mi-a adus infuzia. Ascultat fragment din a IX-a, apoi mers la culcare. Ziua de mâine* va *fi hotărâtoane pentru Europa şi întreaga omenire*”. Nu, nu voi îndrăzni să compar însemnările mele cu mesajul acestor supraoameni. Nu mă deştept în fiece dimineaţă cu ideea de a reorganiza mapamondul. În definitiv, viaţa mea e alcătuită din lucruri mărunte. Dar,

când le priveşti mai îndeaproape, te întrebi unde sălăşluieşte seriozitatea: în lucrurile mărunte, sau în cele mari?

Uneori, notându-mi în agendă:

— *Noi tarife*

— *Myriam*

— *Cumpărături de Crăciun*

...mă gândesc că, în aceeaşi clipă, vreun potentat, ocârmuind 250 milioane de suflete, notează în a sa:

— *O nouă rachetă*

— *Germania*

— *Israelul*

Nici nu poate fi altfel... Doar n-o să-i pretindem unui mare şef de stat să-şi noteze în carnet: *„A aplana litigiul de la Saint-Gobin”*. Cu cât *job*-ul e mai important, cu atât mai mult trebuie justificate apuntamentele. Şi când nu e nimic de făcut cu uzinele Pechiney sau cu Rhône-Poulenc, faci cu ce ai la îndemână: cu Iranul sau cu Polul Nord. Îmi închipui că trebuie să fie o mare voluptate să poţi zice: „Pe 25 *îmi veţi lansa o rachetă spre lună*!” (şi toată lumea să te asculte) ... Oamenii nu vor trăi însă niciodată în pace, atâta timp cât undeva în lume un domn solitar ar putea să-şi spună când se trezeşte dimineaţa: *„Astăzi pe cine îl fac să joace tontoroiul*?” Astea nu sunt lucruri serioase-Mi se întâmplă uneori să visez o lume în care S.U.A. ar conduce serviciile publice, U.R.S.S. călătoriile interplanetare, Elveţia igiena, Franţa bucătăria, iar Anglia poliţia. Cândva, această lume va exista. Din nefericire, când eu nu voi mai fi. Până atunci, acord situaţiei internaţionale tot interesul, citind, ca toată lumea, ziarele (majoritatea oamenilor spun: *„Dumneavoastră credeţi ce scriu ziarele*?” dar continuă să le cumpere în fiece zi). După numeroşi ani de experienţă, cred că sunt în măsură să dau în vileag o serie de observaţii rezultate din lecturile mele:

a) *Sursele serioase* şi *cercurile în genere bine informate*. Se publică în fiecare zi un mare număr de telegrame care, mai toate, încep aşa: *„Din sursă serioasă, aflăm că...”* sau: *„În cercurile în genem bine informate*,

circulă părerea că…” Bineînţeles, stilul telegramelor s-a schimbat din vremurile când se scria: *„Cabinetul din St. James nu ascunde că este destul de îngrijorat de…”* (de situaţie, desigur), dar *sursele serioase* n-au secat, iar *cercurile autorizate* continuă a fi solicitate. Văzând cât caz se face cu aceste *surse serioase*, deduc că există şi surse fanteziste, sau altele de-a dreptul comice, şi pe care toată lumea caută să le evite.

De multe ori m-am întrebat ce sunt în fond aceste *cercuri autorizate*. Aş dori ca barem o dată, o singură dată să citesc într-un ziar o telegramă redactată în felul următor: *„Aflăm dintr-o sursă neserioasă, şi în genere prost informată, dar în mod excepţional vrednică de încredere, că miniştrii Majestăţii-sale, renunţând la sacrosanctul* weekend (clişeul ritual), *s-au întrunit pentru a examina în mod superficial situaţia internaţională, căzând de acord că e inexplicabilă”*. Nu cred că voi putea citi vreodată aşa ceva. De obicei experţii preferă să explice. Aurul, bunăoară. Dacă scade, ni se explică de ce scade. Dacă se urcă, aşijderea. În interval, dacă am vrea să ştim de va scade ori se va urca – nu ni se răspunde. Trebuie să aşteptăm. Pentru aceasta, nimic nu e mai eficace decât:

b) *Timpul* (care lucrează). *Factorul timp* e de o extremă importanţă pentru situaţie. În definitiv, pentru cine lucrează timpul? Anevoie să-ţi faci o părere (serioasă) despre subiectul acesta. Timpul Iderează când pentru unii, când pentru alţii, timpul e cam mercenar. Această observaţie e valabilă în genere, şi rareori pentru Franţa, unde, după părerea unanimă, timpul lucrează numai pentru alţii.

c) *Cotitura*. Dacă e să credem ceea ce ni se spune, reiese cât se poate de clar că ne aflăm *la o cotitură*. De cât timp anume? Greu de calculat. În ce mă priveşte, niciodată n-aş fi crezut că pot sta de atâta amar de vreme la o cotitură: exact de patruzeci şi cinci de ani. M-am născut la o cotitură. După bacalaureat, grijuliii mi-au atras atenţia că mă găseam la o cotitură; în timpul războiului multe

cotituri am făcut împreună cu ceilalţi, ca să mă regăsesc tot la o cotitură doar cu câţiva, o dată pârjolul terminat şi ca de atunci să aud spunându-se în fiece zi că suntem la o cotitură (aş fi curios să ştiu, de când pământul se învârteşte[21], câte editoriale au fost intitulate: *Ultima cotitură* sau *Niciun minut de pierdut*). Aşadar, nu-i de mirare că se întâmplă atâtea accidente de circulaţie – toţi automobiliştii ştiu asta – de vreme ce, parcurgând şapte kilometri în linie dreaptă fără să întâmpini o maşină, hop că la prima cotitură mai a dracului, te întâlneşti cu două care gonesc pe stânga. Totuşi, oricare ar fi aptitudinea mea de a trăi la o cotitură, m-am deprins cu ideea de a muri acolo.

d) *Panta fatală*. Îndeobşte ea urmează ultimei cotituri, ceea ce e desigur logic, dar termenul se întrebuinţează de preferinţă când vrei să scoţi în evidenţă primejdiile care pândesc situaţia financiară.

La fiecare trei sau cinci ani, de când îmi duc traiul pe pământul acesta, aud pe câte un domn „bine” declarând că păşim pe o pantă fatală şi că fără măsurile pregătitoare luate de el, mergeam orbeşte spre faliment. Dacă ţinem seama de faptul că, de la Hugues Capet, acelaşi avertisment îl primesc francezii din partea ministrului lor de finanţe – başca seria de avertismente venite de la alţii – ajungi la concluzia că teribila pantă, oricât ar fi ea de fatală, e foarte „schiabilă”. Căci, la urma urmei, Franţa nefiind pusă niciodată – după ştiinţa mea – în stare de lichidare financiară, atunci, din două una: sau potoul falimentului e mutat mereu mai încolo, sau, dacă ne ciocnim de el, nu ni se spune adevărul.

Încetul cu încetul m-am obişnuit să circul liniştit pe acest drum al catastrofei, unde vigilenţii jandarmi-miniştri ne ocrotesc de a fi jefuiţi de tâlhari, având grija de a ne

---

21 In textul original: „depuis que le monde tourne". „Tourner" — verb din familia lexicală ce ni l-a dat şi pe toumant (cotitură). El nu are acelaşi sens în româneşte: „a coti“ e cel mult o... semiînvîrtitură. Autoru se complace în această jonglerie a cuvintelor, ce-l lasă uneori dezarmat pe traducător. (N.T.)

uşura ei înainte portofelul. A-l „uşura” şi a-l „îngreuia” totodată, cum au făcut-o de curând, constituie – trebuie s-o recunosc – o variantă paradoxală în faţa căreia nu pot rămâne insensibil. Invenţia, dacă nu de calitate, e în orice caz de cantitate şi nu poate fi plătită decât cu aur aşa miligramat cum a ajuns el (când priveşti graficul descendent al acestor granule de aur fin prin care desenatorii-statisticieni reprezintă valoarea din ce în ce mai mititică a monedei noastre, te întrebi cât de departe se poate merge cu această pulverizare). Oricât de impresionantă ar fi forţa anumitor imagini spectrale, exploatate pentru a ne face să înghiţim încă un hap de păcăleală (Franţa îmbrăcată în zdrenţe, pribegind prin lume cu talerul milogelii în mână, e una din cele mai sugestive) – inima nu ni se strânge tot atât de uşor ca, de pildă, cureaua. Ştim prea bine că după această *ultimă cotitură* ni se vor mai anunţa încă multe altele – *cotitura definitivă*, *cotitura finală*, totuşi pământul va continua să se învârtească, şi Franţa odată cu el, când mai bine, când mai prost îmbrăcată. Încă de pe acum auzim venind din perspectiva lunilor şi anilor viitori ecoul aceloraşi fraze debitate de atâţia preşedinţi de consiliu. Ceea ce e de admirat în discursurile lor e nu numai faptul că încă mai găsesc ceva de spus, ci că, în faţa unui popor al cărui scepticism a devenit o trăsătură dominantă, ei mai pot trăncăni, cu aerul cel mai serios din lume, de echilibrarea cheltuielilor şi veniturilor. Discursurile lor sunt atât de perfect chibzuite, de o logică atât de infantilă chiar, încât te întrebi cum de nu ne-am gândit şi noi la asta înainte. Deputaţii încă nu se născuseră? Franţa nu începuse încă să umble? Ne îndoim, căci din moment ce sunt de îndeplinit atâtea *lucruri* elementare, se cheamă că de cel puţin o sută de ani încoace nu s-a făcut *mare lucru*. „*Statul* – declară fiecare preşedinte de Consiliu – *el însuşi trebuie să dea exemplu*, *realizând economii substanţiale*”. E, ca şi cum ai spune că, sub raportul economiilor, Statul a fost pur şi simplu până-n prezent un mic farsor. „*O recategorisire a competenţelor se impune*”. Ceea ce ar lăsa destul de bine

să se înţeleagă că competenţii noştri au fost resfiraţi care încotro şi la voia întâmplării şi că ministrul P.T.T.-ului mai indicat era pentru postul de subsecretar de stat la Cultură. *„Trebuie aplicate măsuri financiare energice”*: adicătelea că se uzase de măsuri neputincioase, fără ca noi să ştim? Neîndoielnic, de vreme ce suntem obligaţi *„să însănătoşim finanţele, să stimulăm schimburile, să restabilim încrederea...”* Să juri că până acum – în materie de leacuri – ocârmuitorii noştri n-au avut de-a face decât cu spiţerii primitive şi că se complăceau să lase ţara să trăiască într-o atmosferă nesănătoasă, după reţeta nu ştiu căror şarlatani.

Şi ca să revin la reformele monetare, ei e nu m-ar zborşi mai mult decât pe alţii, dacă n-ar trebui să i le explic Theresei. Uneori e destul de gingaş să explici unei femei lucruri pe care tu însuţi nu le *înţelegi* totdeauna, făcând-o să *înţeleagă* că tu le-ai *înţeles* foarte bine, dar că ea nu e în stare să *înţeleagă* mare lucru. Dacă măcar femeile ar aborda problema de la începutul începutului... te-ai pregăti şi tu din timp, chiar dacă n-ar fi decât ca să te informezi pentru propria-ţi lămurire. Dar ele lasă să treacă o bună bucată de timp până să se resemneze să citească cutare articole, în care se tratează chestiunea întoarcerii la sistemul de convertibilitate şi. la taxele fiscale aplicate transferurilor de proprietate imobiliară. Dar titlurile de o şchioapă le mobilizează atenţia (şi a noastră); şi, deodată, nitam-nisam, îţi cer, pe un ton care nu admite şovăială, să le explici, în două cuvinte, ce înseamnă liberul schimb, S.M.I.G.1 sau subvenţia acordată patiseriilor – şi iată-ne prinşi cu ocaua mică.

Cât priveşte interesul pe care francezii în genere şi colocatarii din imobilul meu în particular îl arată treburilor politice – rămâne mai întâi să ne înţelegem asupra chipului în care acest interes se manifestă. Un anchetator al Institutului de Opinie Publică ar fi desigur foarte încurcat dacă ar trebui, într-o perioadă de criză acută, să întocmească inventarul exact al apartenenţelor politice într-o întreprindere ca aceea a subsemnatului. Că adeziunile colegilor mei sunt împărţite, cine să se mai

îndoiască? Există însă împrejurări în care orice francez trebuie împărţit la doi. Cu ochii mei l-am văzut pe domnul Calisson, subdirectorul tehnic al serviciului „Sinistraţi din provincie”, venind într-o dimineaţă centru-stânga şi plecând la masă gaullist.

Dacă vreunui expert în ale sociologiei i-ar veni ideea să cerceteze efecte e produse de o gravă criză internaţională asupra locatarilor din imobilul meu – el ar putea fi tentat să conchidă că o stare de tensiune foarte ridicată excită cu predilecţie sucul gastric, atâta fiind de adevărat că din toate organele stomacul e cel care reacţionează cel mai prompt la ameninţările de război sau la periculoase complicaţii. Chiar eu am constatat că o situaţie încordată în Orientul Mijlociu a avut darul de a provoca imediat iureşu;

Salariul minimal interprofesional, garantat. (N.T.)

colocatarilor mei la magazinele cu zahăr, pe câtă vreme învolburarea unor evenimente africane au stârnit, câteva luni mai târziu, un iureş la cartofii noi. Le vine desigur greu experţilor, totdeauna atenţi la raporturile dintre cauză şi efect, să admită că există o interdependenţă între Port-Said şi sfecla-de-zahăr, dar faptul e fapt: de îndată ce situaţia internaţională devine „serioasă”, apartamentele imobilului nostru se transformă în tot atâtea băcănii. De la zahăr până la luminări, trecând prin ulei şi paste făinoase, poţi găsi la vecinii mei câte puţin – ba chiar destul de mult – din toate. Ca să se justifice, îţi spun: „*N-avem încotro, nu se mai găseşte nimic pe piaţă*!” E o explicaţie ce te-ar lăsa cu gura căscată de mirare, dacă n-ai şti că geniul lui Butard se alimentează din penuria resurselor nelimitate: deprins să circule cuminte, cu zece litri de benzină şi obişnuit să rămână în pană de carburant, el îşi face un punct de onoare din a avea rezervorul plin din clipa când lipseşte benzina la distribuitori.

Seara, în perioadele de tensiune, vecinii mei nu prea ies din casă. Preferă să invite câţiva amici pentru a discuta despre situaţie. Şi aşa se face că, în acelaşi moment, în

milioane de saloane, o sumedenie de minţi luminate ajung să demonstreze, prin raţionamente infailibile, că vom avea război – *„Nu vreţi puţină oranjadă*?” – sau că nu vom avea. Uneori, am şansa să asist ca martor la aceste dezbateri.

— Am posibilitatea să ştiu – declară domnul Planchon, care fabrică pesmeciori la Nanterre, dar care vorbeşte ca şi cum şi-ar fi petrecut ziua ascuns îndărătul unei draperii din Kremlin – că pârâie ceva în maşinăria rusească…

— Păi tocmai de aia – exclamă domnul Cussiez (apartamentul 5, stânga) – au să stea locului!

— De altminteri, un război, pentru ce mă rog? întreabă domnul Planchon. Pentru petrol? Ha! ha! Ca şi cum noi am avea nevoie de petrol! în ce mă priveşte, petrolul din Orientul Mijlociu mă lasă race. Eu, petrolul meu îl iau din Hassi-Messaoud şi, hocus-pocus! mi-l duc binişor până-n Anglia. Înghez cu el Spania în trecere, da, da, domnul meu, o înghez şi ştiţi ce rezultă?… 200.000 muncitori spanioli recuperaţi! După cum vedeţi, nu e nicio dificultate…

Ce păcat că minţi atât de lucide nu deţin posturi mai înalte! Războaiele dovedesc că există pe lume un mic număr de experţi care sunt la curent cu toate problemele, care ştiu tot, pot tot şi totuşi nu spun nimic, decât doar în cărţile lor, care apar zece ani mai târziu. Şi, cu toate astea, nu trece o seară fără ca pe întinsul pământului aproape un miliard de oameni să nu ofere altui miliard cheia, *„singura şi autentica cheie*” a situaţiei internaţionale. Din masa aceasta de oameni, din acţiunea aceasta, politicienii sunt absenţi.

P. S. Expediat în seara aceasta ultimul meu formular cu răspunsuri. Aptitudinile mele de statistician ar trebui, în mod logic, să mă avantajeze când e vorba de evaluările cifrate… Totuşi, nu-mi fac prea multe iluzii. Mărturisesc însă că, fugitiv, câteva clipite… gândul unei victorii mă străfulgeră… Concurentul, chiar şi cel mai sceptic, are momente când visează că a obţinut premiul întâi. „De ce *nu eu*?” îşi zice optimist. Thérèse nu-şi pune astfel de

întrebări. Ea continuă să pretindă că-mi pierd timpul de pomană, că aş face mai bine să... Găseşte că toate concursurile sunt stupide. Şi cu deosebire acesta. Însăşi expresia de *„francez mijlociu"*, ca şi aceea de *„burghez"*, o scoate din sărite.

Când văd cât de laconice sunt răspunsurile mele, constat că nici pe de departe nu redau ceea ce am scris în paginile de faţă.

Ba chiar trebuie să mărturisesc că ele nu corespund întru totul convingerilor mele intime. De pildă, când eşti întrebat care e principala calitate a cetăţenilor francezi, cum să n-o relevi pe cea mai recunoscută de o lume întreagă, şi anume *bunul simţ*? Această calitate merge mână în mână cu *bunul gust*.

Nu ştiu dacă mai există în lume şi alte ţări ale bunului gust, dar nu cred să mai fie una beneficiind de o atare preţuire şi care să apeleze atât de des la bunul gust al celorlalţi. Voi lua drept exemplificare felul cum sunt mobilate atâtea apartamente pariziene. Înclinaţia mea înnăscută pentru statistică, asociată cu sarcinile unei profesiuni care, încă de pe vremea când nu eram actuar, mă obliga să vizitez destul de des pe eventualii clienţi, mi-au îngăduit să constat că, din o sută de saloane franceze:

— 82, 4 la sută conţineau o cantitate impresionantă de obiecte chinezeşti, japoneze sau indochineze. Când asiaticii vor veni aici, se vor simţi ca la ei acasă. Ai zice că fiecare locatar a avut un bunicuţ care a făcut războiul din Tonkin, de unde s-a întors cu o măsuţă de lemn negru încrustat cu sidef, sau cu două vase verzui împodobite cu mandarini roşii. Barem, pe vremea aceea, te mai alegeai cu ceva dintr-un război;

— 72 la sută includ Africa de Nord Chinei, prin adăugirea câtorva taburete marocane din piele galben-deschis, înflorate cu broderii;

— În 65 de cazuri din 100, elementul exotic e completat

— Afară de inevitabilul covor kurd sau persan de culoare ruginie patinată – cu o colecţie de porţelanuri de

Saxa – arlechini, marchizi, păstoriţe – plăsmuiri ale unui searbăd convenţionalism, risipite pe mătăsurile chinezeşti brodate şi prăfuite care acoperă pianina sau pianul cu coadă (după cum e vorba de scările A sau B). Trist oricum prin însuşi aspectul lui, capacul pianului, pe care zace o partitură de Czerny (Polonia) sau una de Clementi (Italia), în aşteptarea melancolicei profesoare dintr-o familie scăpătată, mai este îndoliat şi de fotografiile îngălbenite ale unei semiduzini de strămoşi, înţepeniţi în postură de miri, de militari sau de primi comunianţi.

Ca să fiu obiectiv, trebuie să recunosc că în anumite cercuri mai înstărite şi cu pretenţie de modernism, China, Africa de Nord, Saxonia şi Persia tind să dea întâietate englezismului. Într-adevăr, în 32 la sută din apartamentele vizitate, am remarcat prezenţa unui cufăraş aşa numit „de corabie", când în realitate respectivul cufăr a fost confecţionat din două lădiţe suprapuse, tip cazon, care aparţinuseră cândva unor ofiţeri de infanterie sau de cavalerie, dacă nu cumva fuseseră procurate direct de ia vreun tâmplar de mobile de pe malul stâng al Senei, specialist în stilul *Regency*. Pe pereţi

— Scene de la o vânătoare de vulpi în Surrey, sau aventurile în culori ale domnului Pickwick;

— Elementul francez e reprezentat, în 92 la sută din cazuri, prin 2 (două) fotolii Louis XV, care, între China şi Maroc, asigură perenitatea mobilierului naţional şi destăinuie un tainic ataşament pentru regalitate. Unele din aceste fotolii poartă o semnătură, cele mai multe sunt false, o zecime sunt şi false şi semnate.

Fără îndoială că acest asortiment, oricât ar părea ei de eteroclit la prima vedere, reflectă bunul gust al concetăţenilor mei. E drept că m-am referit doar la câteva saloane, din atâtea milioane câte există, dar s-ar putea să mă înşel.1

1 Totuşi… cum să neg evidenţa? Să lăsăm deoparte mobilierul şi să luăm un alt aspect. Francezii, cunoscuţi pentru firea lor bănuitoare, au arătat dintotdeauna o vădită preferinţă pentru ceea ce le vine de peste mări şi

ţări, indiferent dacă trebuiau să se îmbrace sau să se despoaie; totdeauna le-a plăcut apa de Colonia, casata siciliana sau fondurile ruseşti. Însuşi Balzac, pomenind de „dublul unguent al sultanelor" şi de „apa de Constantinopol" folosite de César Birotteau, care se fabricau la Paris ca şi apa de Colonia, nu ne spunea încă de pe atunci că „aceste nume de localităţi erau uneori născocite, ca să placă franţujilor, care nu suferă produsele din ţara lor"? Nimic nu s-a schimbat. Când vreau să-i cumpăr fiului meu un palton, catalogul magazinului mă pune în mare încurcătură. Nu ştiu niciodată să aleg între un *auto-coat*, un *winter-coal* (căptuşit cu urson), un *trench-coat*, un *stormy-coat*, un *duffel-coat* sau un *scool-coat*, care e mai britanic decât chiar un membru al familiei regale, deoarece pe faţă e „prince de Galles", iar pe dos ecosez (modelele botezate Halifax, Richmond, Labrador, Blizzard, Johnny Pop Corn, Big Top au, bineînţeles, preţuri „flash"). Ca să boteze un automobil, Regia noastră naţională nu ezită să-l împrumute pe cel al vreunui stat american. Şi pentru ca nuanţele culorilor să fie şi mai ispititoare, li se atârnă etichete exotice: albastru Singapore, alb Kilimanjaro (atât de alb I), roşu Trinidad. Şi să mai spui după asta că francezul e xenofob sau că, folosind *galben Bahama*, *gri Caspica*, *verde Borneo* nu dovedeşte că e tare în geografie! mai bine am recunoaşte că dacă am pune *verde Normandle* sau *roşu Esterel* n-ar mai avea aceeaşi originalitate, nici, bineînţeles, aceiaşi preţ. Un marţian care ar ateriza la Paris (cu vremurile astea agitate – eram să zic dezagregate – abia mai îndrăznesc să întrebuinţez condiţionalul când vorbesc de o eventualitate atât de banală!) ar constata numaidecât că, de la cortul *sherpa* până la slipul *Tahiti*, trecând prin mantoul *dovka* şi sutienul *teen-form*, limba noastră, mândră dar generoasă, şi-a sporit spezele de import. Se scrie *fluid* în loc de „fluide", *tonic*, în loc de „tonique", *bazaar*, în loc de „bazar"… Şi nu ştiu de ce i-am reproşa marochinerului că-şi botează noul cordon *New Bell*, de vreme ce ne permite – cum ne asigură – mişcări „decontractate". (îi compătimesc

pe strămoşii noştri care, după câte ştiu, n-au trăit niciodată decontractaţi. Cel puţin aşa afirmă cronicarii epocii. Ceea ce nu-l împiedică pe fiul meu să scrie, într-o compunere la istorie: „Francisc! sosi în Scoţia la întâlnirea cu Henric al VIII-lea foarte decontractat”. În definitiv, poate că şi era. numai că n-o ştia încă.)

IX METAMORFOZA

E

ureka!

Imposibilul a devenit posibil I Sunt „Francezul mijlociu nr. 1” I

Şi de douăzeci de ori milionar – dacă e să socotesc mai departe în franci vechi – ceea ce îmi aduce o mică bucurie în plus...

Lăsând la o parte întrebările generale care mi-au sugerat cugetările de mai sus, condensate, bineînţeles, în răspunsurile mele până la cea mai minimă expresie – precizez că din patruzeci de mii de concurenţi câţi eram, numai treizeci şi trei am găsit soluţia la întrebările subsidiare, care sunt, precum se ştie, într-un concurs, hotărâtoare – ca cea privitoare la superfluul în viaţa de toate zilele.

Ele se refereau la caracteristicile fizice şi la feluritele articole de larg consum ale francezului mijlociu. Din cei treizeci şi trei de promovaţi, zece corespundeau punct cu punct la semnalmentele: 1 metru 70, păr castaniu, ochi albaştri, pleşuvie precoce, tendinţă spre îngrăşare etc. Că însuşirile mele de statistician m-au ajutat în mare măsură să ţin pasul cu ceilalţi treizeci şi doi de concurenţi, o recunosc, deşi niciodată şansa nu mi-a fost atât de favorabilă. Dar ca să fiu selecţionat în ultima grupă de zece e ceva de domeniu! miracolului sau al hazardului, sau al amândurora. Şi, în sfârşit, dacă calculele mele mi-au permis să nimeresc în plin, cu cele 420 ceşti de cafea şi cele 35 de săpunuri pe an (articole de larg consum), apoi hazardului şi poate că şi tot atât calculului probabilităţilor le datorez victoria, răspunzând „*2, 3*” ia întrebarea: „*Câţi francezi căsătoriţi, în vârstă de la 29 la 50 de ani, au*

copii?” Eram aproape sigur de exactitatea lui 2. Poate chiar şi de a lui 2 şi ceva. Aproape că la nimereală am adăugat o virgulă şi un 3. Câteva zile după trimiterea răspunsului

— Pe care nu l-am divulgat altcuiva – Thérèse mi-a mărturisit că e însărcinată. Trebuie să recunosc că, pe moment, vestea nu mi-a făcut nicio plăcere. Prima mea reacţie a fost panica. Am uitat şi de concurs, şi de calculele mele, până şi de cifra 2, 3. Aş fi dat orice să văd dispărând din viaţa mea această grijă suplimentară.

Totuşi, în timpul nopţii, virgula începu să-mi umble iarăşi prin cap. Am trezit-o pe Thérèse şi i-am cerut anumite precizări… Voiam să ştiu de la ce dată… Cu exactitate… *„Eşti sigură*?” Să-ţi datorezi succesul unei virgule, prin mijlocirea unei femei care n-a ştiut niciodată semnele de punctuaţie

— Asta mi se părea cu totul lipsit de logică.

Preocuparea mea se transformă încetul cu încetul în speranţă. Nu-mi mai rămânea altceva de făcut decât să controlez dacă cifra pe care o indicasem corespundea aceleia a statisticii demografice a Franţei din epoca respectivă şi dacă, printre cei zece concurenţi încă în pistă – mai erau şi alţii, în afară de mine, care se apropiaseră de ea…

Astăzi, ştiu…

Şi, împreună cu mine, ştie întreaga Franţă.

*

* * *

Ce stranie impresie ai, când eşti obişnuit, ca mine, cu obscuritatea, să te afli deodată sub ceea ce se cheamă reflectoarele actualităţii!

Am senzaţia că m-am născut a doua oară. Dacă aş citi o înştiinţare concepută astfel: *„Anunţăm naşterea, la vârsta de 45 de ani a domnului Paul Blot*” – încă n-aş fi mai uimit. Văzând cum oamenii mă văd aşa cum sunt, mă întreb dacă până acum m-au văzut aşa cum nu eram. Fără doar şi poate că şi chipul bunăoară mi s-o fi schimbat. Acum lumea începe să observe că am un nas, o gură, chiar

şi o expresie. Un ziarist, care a schiţat portretul meu literaro-biografic în *Paris-France*, a ajuns să descopere în privirea mea, odinioară atât de ştearsă, un *„licăr de ironie”*: *„Domnul Blot* – scrie el – *respiră sănătatea, loialitatea, echilibrul. Cu mişcările lui cumpănite, un pic grăsuliu şi un început de chelie, nu întruchipează oare imaginea francezului mijlociu V* Sobrietatea gesturilor mele e de asemenea subliniată. Ciudat... Nu e ciudat să vezi cum ceea ce trecea odinioară drept banalitate, lipsă de personalitate, mediocritate, devine acum măsură, modestie şi, bineînţeles, bun-simţ? Mai e nevoie să spun că mi se găseşte bun-simţ? Prin mine, elogiul se răsfrânge asupra a patruzeci şi trei de milioane de francezi. Asta îţi face totdeauna plăcere. Mda... bunul simţ... Mereu bunul simţ... Ce este, în definitiv, bunul simţ? Larousse spune: *„Facultatea de a deosebi în mod spontan ce este adevărat de ce este fals şi de a aprecia lucrurile la justa lor valoare”*. Întrebarea e: când un francez spune despre un alt francez că are bun-simţ – oare se gândeşte la toate acestea? Mai degrabă cred că dacă îi conferă vecinului său laurii bunului simiţ e pur şi simplu pentru că îl consideră destoinic de a gândi la fel ca el – adică *sănătos*. Ceea ce e un titlu măgulitor pentru cel care dă calificativul, cât şi pentru ce! căruia îi este adresat. Poţi să-ţi toci gura repetând în fiece zi francezilor, vreme de cinci sute de ani în şir, că au bun-simţ: n-au să se sature niciodată (după cum îi gâdilă plăcut când li se confirmă că sunt mari). Şi, cu toate că simţul lor de orientare lasă de dorit, ceea ce îi face să schimbe obiectivul la fiece şase luni: adorând o republică după un rege, un împărat după o republică, un general monarhist după un parlamentar socialist – e limpede ca lumina zilei că ei sunt naţiunea bunului simţ, poporul bunului trai, ai bunelor mâncăruri şi al bunei-cuviinţe. N-au nimic defectuos – afară de ficat.

Iată de ce, răspunzând la chestionar, n-am şovăit o clipă să pun la acelaşi nivel înalt – alături de bunul gust – şi faimosul bun-simţ ai concetăţenilor mei, neuitând, firește, să lipesc pe plic şi pe Marianna aceea chioară a

P.T.T.-ului, pe care totdeauna sunt nerăbdător s-o văd cât mai repede acoperită de ştampilă. În definitiv, nu-s cel mai în măsură să ştiu ce am de aşteptat de la statistici? Oamenii din branşa mea spun: statisticile sunt slipurile Societăţilor de Asigurare – important e ceea ce reuşesc să ascundă.

Şi cum era de la sine înţeles, bunul simţ a învins.

Din când în când mă privesc în oglindă... Ei da, eşti Blor. Paul B! ot... Leit acelaşi om ca ieri şi totuşi a fost de ajuns un minut – ce zic? – o secundă – secunda în care ai scris 2, 3 pentru ca totul să se schimbe... Chipul tău, care până mai ieri nu aţinea nicio privire, făptura ta care străbătea prin viaţă ca o umbră, iată-le devenite puncte de atracţie. Sunt chemat la telefon şi întrebat ce părere am despre vacanţa şcolară, despre pedeapsa cu moartea, despre modă, despre problema Berlinului. Cine?! Eu! Celebritatea cere să ai păreri despre orice. De altminteri, ziariştii nu-s prea pretenţioşi. *„Spuneţi-mi* ce *vreţi dumneavoastră*, *domnule Slot*... *Ceea ce ne interesează e să avem ceva de ia dumneavoastră*..."

La masă, observ că Thérèse mă priveşte altfel ca înainte. Parc-ar spune: *„E nemaipomenit*! *Credeam că-l cunosc*, *şi când colo*..." N-aş garanta că nu e şi puţintică decepţie în simţămintele Thérèsei. Faptul că numele meu – şi al ei – se lăfăie azi în toată presa nu-i displace, dar prea de multe ori m-a ursit întunecimilor infernului, ca să accepte cu seninătate de a mă vedea strălucind ca o „stea" sâcâită de cererile de interviuri. Din fericire pentru toată lumea, şi pentru atmosfera din casă, are şi ea partea ei de victorie: recunoscându-mi paternitatea izbânzii, la rându-i meu nu-i pot contesta o anumită maternitate.

Până şi copiii mă privesc altfel. În ochii lor citesc nu numai bucuria, mândria, ci şi un fel de uimire neliniştită, mai ştiu şi eu?... spaima ce te cuprinde în faţa „monştrilor sacri", sau, mai simplu, respectul pe care îl inspiră copiilor cuvântu'! *milion*. Fără îndoială că şi ei şi-au dat seama că s-au înşelat – sau că au fost înşelaţi asupra mea. Prietenii le-au deschis ochii: *„Zi-i*, *mă*... *câştigătorul e tat-tu*?" Au

răspuns da. Şi s-au simţit întăriţi de omniştiinţa paternă pe care, până mai ieri, o ignorau.

În ce priveşte schimbarea de atmosferă pe care rezultatul concursului a provocat-o la sediul Societăţii, pentru mine ea echivalează cu o adevărată revoluţie. Aşa cum şi acasă mă simt altfel decât am fost, mi se pare că şi la birou nu mai sunt acelaşi. Dacă a doua zi după rezultat, unii din superiorii mei au socotit că trebuie să arate indiferenţă pentru aceste mici giumbuşlucuri extraprofesionale ale subalternului lor, ba chiar şi un pic de dispreţ pentru o zarvă taxată de prost-gust, Hubert de Fitz-Arnold i-a convertit repede la vederile sale, demonstrând faţă de ei, directorului, avantajul pe care Societatea îl poate câştiga din această promovare publică. Numele Societăţii noastre nu figura în toate ziarele, alături de al meu?

„*Să fi cheltuit milioane* pe *publicitate*, *şi încă n-am fi izbit-o mai bine*!”

Căldura cu care, din clipa aceea, sunt întâmpinat e unanimă. Au sporit şi unele atenţii. Nu pe coridor şi-n grabă, mi s-a adresat Preşedintele-director general, ci în mijlocul Oceanului Indian, căci, afară de scurtul răgaz când s-a deplasat înspre Atlantic, domnul de Stumpf-Quichelier a continuat să stea în picioare dinaintea uriaşei sale planisfere luminoase, imobilizat între coasta Indiei şi cea a Arabiei. Ţinea să-mi mărturisească ceva: de o bună bucată de vreme se gândea la mine… Nu de ieri, de alaltăieri cunoştea capacităţile mele, găsind că ele nu-s îndeajuns de folosite… Ceea ce-l surprindea nu era faptul că aceste capacităţi au fost încununate de un succes public, ci că până acum cei mai apropiaţi funcţionari ai săi nu s-au gândit încă să lărgească câmpul activităţii mele… În ceea ce îl privea pe el („*ţi-am ascuns vreodată, dragul meu Blot*?… *Mă bazez mult pe dumneata*!”), părerea lui a fost, dintotdeauna, că meritam mult mai mult… întreprinderea noastră are nevoie urgentă de o competenţă ca a mea; eram una din valorile sale nepreţuite: o valoare-aur…

Chiar a doua zi am fost invitat la *morning-tea*, adică la ceaiul de dimineaţă, o denumire dată de Fitz-Arnold comitetului de direcţie foarte restrâns care se întruneşte în fiece dimineaţă, între orele 10, 30 şi 11, în biroul directorului. Sunt privilegii care, aidoma cu cinstea de a asista la ceremonia coborârii din pat a regelui, imediat sunt cunoscute la toate etajele.

Acum fac parte din categoria care, în sferele suspuse, poartă numele – împrumutat din argoul americănesc – de *yes-men*: adicătelea că am dreptul să aprob tot ce afirmă Preşedintele-director general, fie în şedinţa de comitet, fie la circ, rostind: „*Da, da… bineînţeles că da… desigur…*”, în vreme ce înainte nu eram decât un *notman*, exclusiv autorizat să-mi exprim părerea dând din cap, fără a scoate o vorbă… Barnage, care simte îndată de unde bate vântul, nu mă mai cheamă la şedinţă prin secretarele sale; îmi telefonează personal, cu tot felul de menajamente: „*Ştiu că pentru dumneata fiecare minut e preţios acum, dragul meu prieten* (cât e ziua de mare mi se tot dă cu „dragul meu prieten”), *dar poate dispui de un moment liber ca să pofteşti la mine în birou*?” „*îmi*” *e* acum într-un total regres: au trecut cincisprezece zile de când nimeni nu-mi mai spune: „Să-mi *studiezi problema asta până mâine*!”

Nu numai că Gaslin nu-şi mai însuşeşte ideile mele, dar ele capătă, văd, o pondere pe care nici eu nu cutez să le-o acord. Aşa se face că sugestia mea de a înlocui stereotipele urări tradiţionale de fine de an, cu o felicitare din partea Societăţii adresată fiecărui asigurat de ziua lui aniversară, a obţinut la „circ” sufragiul unanim… în sfârşit – supremă consacrare – mi s-a recunoscut dreptul la banchet. Aşezat la locul de onoare, de data asta la mijlocul mesei, în dreapta Preşedintelui-director general, ca şi Tissayre în seara când a fost decorat cu Legiunea de Onoare. Şi ca şi Tissayre, ca toţi ceilalţi, am simţit cum mă scald în dulcea ploaie a poncifurilor. Dacă, de data aceasta, directorul a renunţat să caute „*inima de aur pitită sub o aparenţă ursuză*”, asta nu înseamnă că n-a descoperit

repede ceea ce stătea tăinuit în mine. Zicea că sub o timiditate care făcea să se creadă că aşteptam lecţii de la toată lumea, se ascundeau *„comori de ingeniozitate, o pasiune rar întâlnită pentru cifre, geniul exactităţii*. Nicio strună lirică n-a fost cruţată. Eram *„muncitorul neobosit”*, al cărui devotament pentru cauza comună nu avea pereche decât în *„dispreţul total pentru sănătatea lui, colaboratorul clarvăzător, membrul cel mai devotat* al *Marii noastre familii*, omul de o *corectitudine exemplară*. *„Prietenul sigur”* al cărui-succes-strălucit-se-răsfrângea-asupra-întregii-firme… N-a uitat, fireşte, s-o asocieze la succes ţi pe *„scumpa mea tovarăşă de viaţă”* – participate datorită tot miraculoasei virgule…

Aşa cum stăteam în umbra oratorului, transportat de beatitudine, numai zâmbet, visător, plăcut gâdilat din când în când de un epitet mai dulce decât celelalte, nu m-ar fi surprins de loc să-l aud pe director încheind:

În numele preşedintelui Republicii şi în virtutea puterilor ce mi-au fost conferite…

Nu! Momentul încă nu sosise… Dar puţin înainte ca agapa să ia sfârşit, Hubert de Fitz-Arnold m-a luat la o parte, într-un colţ al sălii şi, ciupind cu un gest rapid reverul surtucului meu în dreptul butonierei, îmi spuse: *„Ştii, dragul meu prieten, marafetul… o să vină curând*!”

Întorcându-mă acasă, m-am privit şi în noaptea aceea în oglindă. De ce m-o fi dus gândul la Gioconda? Nu din similitudine, desigur, ci dintr-o simplă asociaţie de idei. Această Giocondă mondial admirată, câte persoane ar fi socotit-o demnă să ocupe locul de onoare la Luvru, dacă ar fi fost lăsată să zacă în harababura vreunei dughene cu vechituri? Niscai cunoscători, fără îndoială, dar câţi trecători? Şi toate capitelurile astea mutilate, toate coloanele astea decapitate, toate statuile fără mâini şi fără picioare – cine le-ar mai acorda vreo atenţie, dacă cele trei steluţe indicatoare ale Baedeckerelor şi vocea ghizilor nu le-ar semnala vizitatorilor? Esenţialul e să fii consacrat.

*

% *

Consacrat! mai consacrat nici că se putea. Nu trece zi să nu primesc vizita reporterilor, a fotografilor, a intervieverilor care vin să alimenteze această consacrare.

Agasant e că nu-mi cer niciodată să vorbesc despre lucruri pe care le ştiu: asigurarea pe viaţă, cifrele, statisticile. Vor anecdote. Ca şi prinţii care acoperă cu fotografiile lor camera fiicei mele şi care mi se păreau odinioară inaccesibili, iacătă-mă şi pe mine intrat în vârtejul anecdoticei.

— Nu cumva aveţi – îmi spune un reporter de la televiziune – o istorioară mai ardeiată?... ceva care să iasă din comun?

— Ia să vedem... O amintire a dumneavoastră din copilărie, mai palpitantă...

Caut. Scotocesc în memorie. Am impresia că deschid un şir de sertare goale, cum sunt acelea ale camerei de hotel din care te pregăteşti să pleci şi în cutia cărora mai arunci o privire ca să vezi dacă n-a mai rămas ceva (încaltea acolo uneori mai rămâne ceva de la pasagerul precedent). Cât de deşartă apare viaţa mea I Reporterul ţine să mă ajute.

— Dar în viaţa dumneavoastră curentă... nimic deosebit de reţinut? Mai ştiu şi eu?... de pildă... ca să puteţi adormi n-aveţi cumva obiceiul să număraţi câte oi sunt într-o turmă?

Altă trăsnaie venită din S.U.A. Tot mai mulţi oameni afirmă (în interviuri) că nu pot să adoarmă dacă nu numără în gând un ciopor de oi sărind peste un hăţiş. Am încercat şi eu: nimic nu mă ţine mai multă vreme treaz ca operaţia asta aritmetică; când o mioară o ia razna, mă simt obligat să mă scol ca să mă duc s-o caut.

Reporterul mă trimite înapoi la liceu.

— Încă de pe atunci aveaţi pasiunea cifrelor?

— Hm...

— Eraţi un elev silitor?

— Nu.

— Probabil că neastâmpărat?

— Nu, nici asta.

Începe să se adeverească cele ce scriam mai înainte: ca să atrag interesul reporterului, ca odinioară pe al profesorului, trebuia să fiu ori unul, ori altul. Vizitatorul meu se arată dezolat că am fost un elev mijlociu, un elev fără istorie, încearcă să mă ia pieziş: cu ciudăţeniile.

— Dumneavoastră nu aveţi nicio *marotă*?

(De notat că ziariştii nu spun niciodată ciudăţenii – prea ar fi demodat.)

Încep a-i vorbi, destul de timid – mă tem să nu-i fac o impresie proastă – de cai de curse, de mica mea satisfacţie când studiez performanţele hipice, de bucuria de a completa „buletinele". Îmi închipui că înclinaţia asta a mea pentru pariuri, desigur puţin conformă cu ideea pe care şi-o făcuse despre un statistician, o să-i convină… Mda… desigur… numai că nu asta voia: un cal, hm! mă înţelegeţi… e greu de adus la televiziune…

— Nu colecţionaţi nimic?… Ascultaţi… Unul din ultimii mei intervievaţi colecţiona coji de pâine. În colecţia lui figurează coaja ocupaţiei nemţeşti, coaja Eliberării, coaja Victoriei, o coajă din 1870, chiar şi o coajă romană descoperită la Alesia! Chestii ca astea, da… înţelegeţi… îs caraghioase rău 1

Nu tăgăduiesc. Numai că, trebuie să constat, nu posed nicio coajă de soiul acesta, cu care să-l tratarisez pe domnul reporter. Îmi ghiceşte gândul:

— N-o luaţi aşa… nu vă cer, bineînţeles, să-mi oferiţi ceva la fel… dar ştiu şi eu… poate că altceva… fluturi, cutii de chibrituri, inele de trabucuri…

Hotărât, sunt cu totul lipsit de originalitate: la ideea că aş putea apărea pe micul ecran fără a aduce nimic altceva decât propria-mi persoană, reporterul pare consternat. Îmi lasă un timp de gândire: poate că până la urmă tot voi găsi ceva. Nici n-a ieşit bine pe uşă şi îi ia locul fotograful unei reviste săptămânale, însoţit de doi tineri purtători de cabluri, saci şi *flash*-uri.

— N-o să vă răpesc mult timp – spune seniorul-fotograf. Ceea ce mă tentează, înţelegeţi, e o fotografie care să iasă din obişnuit…

— La biroul meu?

— Vai!... ar fi prea banal!... Exclus... Staţi... Am găsit... Imaginaţi-vă că sunteţi singur, că vi s-a făcut lehamite de atâta cifrăraie, de atâtea tabele statistice şi că vreţi să vă destindeţi un pic... Aţi priceput... Vă scoateţi cravata şi re/ax /... Vă lungiţi frumuşel pe podea... înţelegeţi... Vrem ceva natural... Aveţi desigur un halat, ceva de catifea?...

Eliminându-mă cu autoritate din unicul loc din biroul meu unde mă simt bine, şi care e chiar masa de birou, şi punându-mă să mă aşez pe podea cu picioarele încrucişate, într-o poziţie incomodă, fotograful adaugă:

— Şi acum, luaţi vă rog un aer decontractat!... Robert, dă-mi reflectorul... relaxaţi-vă şi zâmbiţi, domnule Blot, zâmbiţi vă rog I...[22]

Doamne, cât de mult îi invidiez pe tinerii aceia, sau pe oamenii de stat, care sunt în stare să zâmbească şi pe ploaie, şi pe ninsoare, chiar şi după eşecul unei conferinţe!

— Domnule Blot, v-am rugat să zâmbiţi!... Ce Dumnezeu, doar vi se întâmplă şi dumneavoastră să zâmbiţi uneori!

E adevărat. Chiar adineauri am zâmbit, nu mai ştiu nici eu de ce, desigur fără motiv. Dar surâsul s-a dus şi nu-l mai regăsesc, cum nu regăseşti numele vreunei persoane pe care o cunoşti totuşi foarte bine, când o prezinţi pe neaşteptate, cuiva, la teatru. Mă gândesc la zâmbetul lui Maurice Chevalier, al lui Eisenhower, al preşedinţilor Republicii...

— Zâmbiţi, ce Dumnezeu! – mă imploră fotograful – dar din clipa când mi se porunceşte să zâmbesc, faţa mea se împietreşte şi rictusul meu silit nu-i decât o hidoasă zgârcire a muşchilor zigomatici...

Reporterul îşi pierde răbdarea, încearcă să mă facă să râd, îmi flutură pe dinaintea ochilor fericirea mea,

---

22 Radioul îi face pe oameni mai familiari. La început mi se spunea : „Stimate domnule Blot". Destul de repede am devenit „Dragă domnule Blot". Alaltăieri reporterul şi-a început interviul suprimînd pe „domnule" I „lată-ne din nou în casa celebrului Paul Blot..." Mai apoi, în focul între-

victoria mea:

— Haide, un mic efort... Sugestionaţi-vă... ce mulţumit suntem! Ah, ce fericit suntem!... Norocul ne face cu ochiul!... Suntem regele francezilor mijlocii, am câştigat douăzeci de milioane de franci, o să câştigăm treizeci, patruzeci! Haha-ha!

Probabil că fac o mutră sinistră.

— Mă siliţi să mă gândesc la bietul D... Imposibil să-l fac să râdă. Îi repetam într-una: „Vă *rog să zâmbiţi, domnule, vă rog insistent să zâmbiţi*!” Aş! Parcă vorbeam la perete. Ştiţi cine era ăla? Deibler! 1 Mi-a zis: „*Domnul meu, eu nu zâmbesc niciodată*!” Opt zile mai târziu murea asasinat, sărmanul! Şi-acum, zâmbiţi vă rog!

Să fi fost efectul paradoxal al acestei evocări macabre? Ei bine, am zâmbit. Un zâmbet niţel mofluz, dar merge şi aşa! Ţac! Ţac! Gata! Ba nu. Lampa *flash* s-a... fleşcăit. Încă bărilor: „Te *rog să ne spui, dragă Blot... nu te superi, nu-i aşa*?” Ce să-i răspund? Că mă supăr?... Am zâmbit, deci, şi el a luat asta drept un consimţământ tacit – căci, din aceeaşi clipă, nu mi-a mai zis decât „dragă Paul”, „bătrâne Paul”, „amice Blot”.

Numele executorului pedepselor capitale cu ghilotina, din departamentul judiciar al Senei. (N.T.)

O dată. Zâmbetui meu e şi mai forţat. Ţac! Ţac! Declanşatorul s-a defectat. Şi m-am şi mişcat.

— Ah, dacă aveam Paraflexul cu mine! Cu gioarsa asta!...

Cu fotografii profesionişti totdeauna e ceva care se scrânteşte. Eu, cânc! trag o fotografie şi dau chix, adio, n-o mai fac încă o dată. Şi nici nu deranjez pe nimeni.

Uf! Gata, s-a terminat! Cel puţin în ce priveşte zâmbetui domestic. Totuşi, am impresia că parcă tot mai lipseşte un dichis. Un dichis mai original. Reporterul cade pe gânduri:

— Şi acum – îmi spune – aveţi ceva împotrivă dacă vă rog să săriţi?...

— ...să sar?

— Da… Nu se poate să nu fi auzit de *jumpomanie*…[23] O mică săritură pe loc, ca Mauriac, ca Ali Khan… E foarte important pentru psihiatri…

E lucru serios? Deh!… De vreme ce şi Mauriac îl face… Mă execut şi sar prosteşte pe loc… Dacă aşa ceva poate servi testurile psihiatrilor… Dar tot nu-i gata. Reporterul se codeşte dacă să mă mai întrebe ceva. Cel puţin aşa are aerul… pregetă…

— Vă rog să mă scuzaţi, domnule Biot… nu aveţi cumva şi dumneavoastră… nu vreau să spun chiar un tic… dar vreun gest, o atitudine mai proprie… de exemplu…

Şi, ţintindu-mă brusc cu arătătorul, strigă:

— Staţi aşa!… Rămâneţi în poziţia în care sunteţi! – de parcă ar fi descoperit America. Ce l-a apucat? Să vedeţi…

Stând eu cinchit pe duşumea şi chibzuind ce altceva să-i ofer ziaristului în locul ticurilor şi maniilor, îmi petrecusem maşinal, braţul drept pe după ceafă şi, cu buricele degetelor îmi frecam întrebător partea pleşuvă a occipitalului.

— Formidabil! – spuse reporterul. Tocmai ce-mi trebuia! Domnule Blot… vă rog să mă iertaţi… dar gestul acesta îl faceţi des?

— Probabil că destul o e des, îi explicai, de vreme ce mania de a-mi masa occipitalul avea darul s-o enerveze pe Thérèse.

— Senzaţional, răspunse vizitatorul meu şi apăsă pe *flash*.

Acest uşor masaj al craniului, urmat de o delicată incursiune a degetului celui mare şi a arătătorului în regiunea nordică a frunţii, e – după cum spune unul din tinerii de faţă – un gest comun multor francezi atinşi de calviţie.

— Datorită dumneavoastră, domnule Blot, milioane de francezi, care fac gestul acesta într-un mod cu totul inconştient, se vor recunoaşte în poza dumneavoastră.

---

23 De la jump — a sări (în !b. engl.). (N.T.)

Tinerii ăştia, până la urmă, m-au făcut să-mi recapăt încrederea în mine. Am alunecat pe panta confidenţelor. Le-am mărturisit că, deseori, mâna mea dreaptă pogorând din înălţimile craniene o lua încetinel în jos, de-a lungul feţei, că-mi plăcea să-mi masez pleoapele, uneori chiar până mă podideau lacrimile, să-mi pişe bucile obrajilor, să dau ocol maxilarelor până la vârful bărbiei, terminând cu o uşoară apăsare a aripilor nasului, ceea ce îmi prilejuia să trag pe nări odoarea tutunului acumulat în buricile degetelor. Exerciţiile acestea îmi procurau o senzaţie de plăcere, fugitivă, intimă; mă simţeam mai eliberat, mai pregătit să înfrunt viaţa.

Îmi curmară brusc avântul: *le* era *de ajuns*.

*

* * *

Nevinovatul meu masaj occipital îmi va fi desigur iertat de Thérèse, din momentul în care o fotografie, răspândită în două milioane de exemplare, îl va fi omologat. Toate micile mele manii, altă dată bruftuluite, sunt, astăzi, trecute cu vederea, dacă nu lăudate.

Mi se permite că citesc ziua, la lumina mare, *Sport-bazar* şi *Paris-Turf*, lectură accesibilă în trecut numai dacă era mascată sub paginile lui *Le Monde*, şi în refugiu! secret al closetului. Modest simbriaş ieri, bun doar să-şi joace, pe furiş, banii de chirie – am devenit – tot un ziarist a scris-o – *„agerul calculator căruia nu-i displace, odată munca sa terminată, să cumpănească şansele scumpelor sale patrupede, şi prin îndemânatice „tiercé” t-uri să-şi fructifice micul*

Denumirea unui pariu hipic francez, foarte răspândit, care constă în ghicirea primilor trei cai învingători într-o alergare. La noi acest sistem se numeşte „ordinea”. (N.T.) *său patrimoniu, fără ca prin aceasta să pericliteze echilibrul bugetar al familiei*”.

*

* * *

În ce-i priveşte pe locatarii din bloc, se împart în trei categorii: simpatizanţii, indiferenţii, invidioşii. Mă voi opri

mai puţin asupra primilor, portăreasa, bunăoară, care în viaţa ei n-a avut parte de un asemenea bairam şi al cărei nume a apărut până acum de vreo patru ori în presă. Dar cum să mă mire mutra acră a domnului Boiseron, chiriaşul de la al doilea, dreapta? Deh! a luat şi el parte la concurs, dar n-a reuşit să se plaseze pe niciun loc şi acum, poftim! colac peste pupăză, televiziunea îi cere să fie lăsată să-şi treacă prin fereastra lui cablurile ce transmit imaginea mea milioanelor de spectatori! Fireşte că acest du-te-vino neîntrerupt de operatori, de fotografi, de ziarişti, staţionarea la intrarea casei a carelor, îmbulzeala de gură-cască produsă de prezenţa acestor vehicule, vederea numelui meu în ziare nu sunt de natură să-mi atragă simpatia lui şi a multor altora, care nu admit cu inimă uşoară că s-au înşelat asupra mea şi că celebritatea n-a găsit să aleagă decât pe locatarul cei mai estompat al imobilului, pentru a-l încununa. Indignată de zarva asta de prost-gust, doamna de la Lussardiere i-a trimis administratorului o scrisoare foc şi pară: *„Pentru motivul că un oarecare Blot* – cu alte cuvinte fără hrisov nobilitar – a *câştigat nu ştiu ce concurs, viaţa particulară a locatarilor din acest imobil trebuie să fie zdruncinată V* A mers până acolo încât să vorbească de atentat la drepturile de folosinţă (se simte aici năravul şicanelor procedurale în materie de ziduri despărţitoare şi de terenuri îngrădite). Scrisoarea e contrasemnată de mai mulţi, din care doi de la scara C – ceea ce vădeşte reaua lor credinţă, căci reporterii televiziunii şi ziariştii nu se urcă niciodată pe acolo.

X UCENICIA VIEŢII MONDENE

jată-mă acum, împotriva voinţei mele, târât în vârtejui – seratelor de gală, cocteilurilor, recepţiilor. Până mai ieri nebăgat în seamă, astăzi poşta ne aduce zilnic pometul ei de invitaţii şi de cărţi de vizită pe care Thérèse le înfige

— Ştie ea că aşa se face – în rama oglinzii. *Avem onoarea*

— *Contesa de Lussy-Blangeac – Dineu pe 28 – Black*

ţie… Philippe şi Sophie Langlade – Cocteil pe 29, de la 6 *la 9…* Toţi aceşti noi prieteni intimi mor să poată spune că *„i-au avut la ei pe soţii Blot… ştiţi care… francezul mijlociu nr. 1*!” Am devenit atracţia zilei.

Mi-ar plăcea să pot spune nu şi să refuz invitaţiile. Dar Thérèse mă obligă să le accept. Dacă nu te duci nicăieri, zice ea, nu ajungi la nimic. Şi-mi citează numele a nenumăraţi cetăţeni care n-au răzbit decât numai graţie „relaţiilor”. Relaţiile sunt tot („sunt tot” pentru moment). Oricând se va găsi ceva despre care Thérèse să te asigure că *„totul e asta*!” *„Banii sunt totul*!” – îmi spunea în vremea când nu-i aveam. *„Munca e totul*!” – mă pisălogea în perioadele când nu păream însufleţit de o râvnă excepţională. Ba norocul era totul, ba cutezanţa, ba bunul simţ, dacă nu copiii sau căminul. E multă vreme de când am înţeles că „totul e

«—3531

În tot” (şi viceversa). Conţinutul lui variază după dispoziţie, după împrejurări şi după ceea ce-mi lipseşte în momentul respectiv ca să fiu pe placul Thérèsei. Aşadar, în prezent relaţiile sunt totul. Nicio ocazie nu trebuie neglijată.

Personal, aş plăti scump să scap de banchete, de zaiafeturi nocturne, de toate acele Nopţi majuscule, al căror prim efect e să-ţi facă somnul minuscul – părere valabilă cel puţin în ochii mei, care au tendinţa de a se închide taman când nocturnele astea se deschid. E în asta un reflex al insului ataşat blegeşte de căminul lui şi care socoate că nopţile sunt făcute mai degrabă pentru dormit. Dar cum să mă împotrivesc? După o noapte din alea mari, la nimic nu jinduiesc mai tare decât la o nopticică pentru mine. Thérèse, care nu ştie ce-i oboseala, pretinde că e nevoită să mă tragă cu sila peste tot, mă tratează de sedentar şi zice că la ce bun să stai la Paris, dacă nu ştii să profiţi de chilipirul ăsta. Pentru atâta scofală poţi sta la Angoulême sau la Bar-le-Duc.

Mă întreb dacă n-a devenit niţel snoabă.

Că posesiunea unui automobil îi dă o îmbătătoare

senzaţie de independenţă materială, e explicabil (las că a ajuns să considere ca indispensabile tot felul de achiziţii care altă dată ni s-ar fi părut absolut netrebuincioase, încât stau şi mă întreb ce s-ar fi întâmplat dacă nu cădeau peste noi milioanele astea). E iarăşi de înţeles ca folosirea carnetului de cecuri să-i confere autoritatea la care totdeauna visase şi ca, implicit, să se împace mai bine cu o jupânească care-i vorbeşte la persoana a treia decât cu fosta noastră slujnică ia toate. Dar cum era să prevăd că Thérèse va cădea într-o bună zi pradă ambiţiei de-a face parte din ceea ce ziarele denumesc *„Tot-Parisul”* (pentru că e vorba, desigur, de o infimă parcelă a capitalei)? Nu vă mint spunându-vă că niciodată nu i se întâmplă să citească fără ciudă: *„Tot ce Parisul numără ca femei frumoase se găsea numit în acest cadru de gală”* – firește, fiindcă n-a fost şi ea acolo. Păi nu s-a apucat să mă bată la cap vorbindu-mi de *standing1*? zice că trebuie să mă conformez unui anumit *standing* constant. Aspiră la un apartament de *mare standing* (cum glăsuiesc anunţurile imobiliare care nu recomandă niciodată

Nivelul de viaţă – confortul, luxul etc. (N.T.) apartamente de *mic stancling*), fără scări numerotate alfabetic – A, B, C – şi mă pisează să ne mutăm: bănuiesc că e posedată de cochetăria indicativului telefonic1. Roquette îi dă complexe. Ar prefera Auteuii sau Invalides[24].

Caut să câştig timp, demonstrându-i că nu e nimerit, în cazul nostru special, să afişăm prea ostentativ o schimbare a modului nostru de viaţă. Sub raport social, problema nu e chiar aşa de simplă. Dacă nu schimb cu nimic acest stil de viaţă, se va spune că-s zgârcit. Dacă însă îmi voi comanda o maşină americană, toată lumea va ţipa că sufăr de grandomanie. Cel mai cuminte e să rămânem la un regim mediu de existenţă. Ating aici un punct sensibil. Faptul că baza succesului meu e tocmai condiţia noastră (socială) mijlocie, despre care nu-i zi să nu

---

24 Cartiere pariziene elegante, vestite pentru monumentele lor arhitectonice. (N.T.)

“ Astenie nervoasă (în lb. engl.). (N.T.)

se facă mare caz, îi întunecă bucuria. *Mijlociul* o crispează. Ar putea să-şi spună, totuşi, că nu e puţin lucru să fii o excepţie de la mijlocie, dar ar fi preferat, fireşte, faima mai solidă a premiului Nobel.

Celebritatea o va face oare – mai mult decât pe mine – să-şi piardă capul? I s-a schimbat până şi vocabularul. A început să-şi descopere indispoziţii ciudate, de care n-am mai auzit până acum – cel puţin sub această formă: *nervous breakdown*[25], alergii etc. Năbădăi periculoase. Şi aceasta cu atât mai mult, cu cât nici ea, nici eu nu eram croiţi să figurăm într-o lume din care ne simţeam excluşi, şi pentru care nici azi nu am cea mai mică afinitate.

*

* * *

Nu trece zi să nu-mi dau seama de acest lucru. Nădăjduiam că vacanţa îmi va oferi un oarecare respiro. Da' de unde! Pe Coasta de Azur, unde ne aflăm, nu mai prididim cu invitaţiile. Vârtejul continuă. Cu o singură diferenţă: saloanele plutesc.

Am fost poftiţi să petrecem douăzeci şi patru de ore pe iahtul domnului Demetriades Paparakis, un armator grec, putred de bogat, care îşi consacră sezonul verii plăcerii de a invita tot ce are Coasta mai cunoscut. Le-aş fi fost recunoscător zeilor dacă mă opreau să mă urc pe galera aia. Îi datorez una din cele mai usturătoare umilinţe. Prietenii ne-au prevenit: *„Luaţi aminte*: *să vă puneţi şorturi… Raki are oroare de ştaif*!*”*

Aşadar ne-am dus în şort, luând cu noi într-o valijoară numai obiectele de toaletă şi câteva schimburi foarte uşoare.

În această ţinută, Thérèse şi cu mine ne plimbăm pe punte a doua zi dimineaţa. E încă foarte devreme. Nimeni, sau aproape nimeni nu-i încă sculat, afară de un tânăr a cărui vervă deşucheată o remarcasem în ajun, la un cocteil. Ne-a întâmpinat cu amabilitate şi a angajat cu noi o conversaţie.

— Mi se pare că o să luăm masa de prânz la Lady

25 A se vedea nota 3 de la pag. 6. (N. T.)

Carrington, pe insula ei, acolo, în faţa noastră…

— Nu ştiam, îi răspund. Credeam că o să ne plimbăm pe mare[26]… Poate că ar trebui să mă duc să mă schimb la hotel…

— Nu-mi pot permite să vă dau sfaturi – îmi spuse tânărul privindu-mă ironic, dar cred că n-ar fi rău… Lady Carrington nu suportă neglijenţa vestimentară… Şi pe urmă n-ar fi exclus să întâlniţi şi alţi oameni… Cred că vor fi şi soţii Gaudret… îi cunoaşteţi, nu-i aşa?

— Gaudret… Gaudret… îi răspund cu aerul că vreau să-mi amintesc.

Atunci Thérèse, aţâţată de nu ştiu ce vanitate socială, sau turmentată de unul din noile sale complexe, exclamă:

— Ba da, Paul!… îl cunoşti!… Gaudret… domnul de care îmi vorbeşti totdeauna când te întorci de la *Auto* (una din noile ei manii: ţine cu tot dinadinsul să fiu membru al *Automobil-clubului*, găseşte că asta mi-ar conferi un anumit prestigiu, şi până una alta vorbeşte ca şi cum aş face de pe acum parte din cercul lui). Bineînţeles, scumpe domn, soţul meu îl cunoaşte foarte bine!

O mică pauză. Şi, deodată, hohotul de râs al tânărului, mai batjocoritor ca oricând:

— M-ar mira… spuse el pe un ton puţin tărăgănat… Domnul Gaudret e portarul meu.

Thérèse a râs, i-am ţinut isonul, dar râsul meu era forţat, mai degrabă crispat, un râs de care te dor fălcile.

De când sunt nu m-am simţit mai ridicol. E sigur că vom fi daţi în tărbacă cu istoria asta, care peste câteva ore va deveni halimaua plăjii. *„Aţi auzit ultimul pocinog al Moţilor*? *James le-a spus că domnul Caudret va veni şi el la Lady Carrington*. *Gaudret e portarul lui*! *ha*! *Ha*! *Ha*!”

Thérèse a pretextat că nu se simte bine şi am coborât pe chei fără să ne mai întoarcem. O să-i servească de lecţie! Barem dacă ar vindeca-o de fumuri! Nu-mi vine a crede. Când virusul vieţii mondene începe să-ţi intre în sânge… ridicolul nu te mai ucide.

---

26 Din ziua aceea ştiu că pe iahturi din astea se merge oriunde, numai pe mare nu.

*

* * *

Pacostea invitaţiilor continuă. Şi cu toate că acum sunt antrenat, mă simt din ce în ce mai stingherit. Începând cu prezentările. „*Domnul Cercamp-Paveline… domnul Moţ*!… *domnule Blot, veniţi să vă prezint doamnei Orlane de* Saint-*Graban… Domnul Blot… Doamna de Saint-Graban*!” Faţă de aceste patronime cu paftale, care au rezonanţa numelor senioriale ale vinurilor de clasă mare şi care poartă parcă în filigran hectare de moşie străveche şi castele cu donjoane, numele meu monosilabic emite un sunet ciudat. Modest vinişor rătăcit printre atâtea cotnaruri şi drăgăşanuri1, ai impresia că face „pleosc” într-un ocean de aristocraţie.

„*Permiteţi-mi să vă prezint domnului şi doamnei Van Cliff… Mor să vă cunoască*!”

Iată-mă târât la capătul celălalt al salonului. Scurt ceremonial: prezentat, plecat! Nu fără a auzi uneori în spatele meu: „*E pur şi simplu divin*!” pe un ton care ar putea foarte bine să însemne şi: „Ce *fason*!” sau: „Ce *căpuşă*!” Presimt că numele meu va fi mâine pe toate buzele. „*Ştii pe cine am întâlnit ieri la Brimont*?… *Pe Blot… Cum, n-ai auzit*?… *Tipul care a fost proclamat francezul mijlociu*

Pentru sugestivitatea comparaţiei, ne-am permis să folosim în locul unor denumiri vinicole franceze, fireşte celebre, numele nu mai puţin celebre ale unor vinuri româneşti de străveche viţă. (N.T.) *nr. 1… De necrezut*!… *Ce zici*? *Cum*?… *În fine, vezi tu despre ce fel de om poate fi vorba…*”

Şi dacă ar fi numai prezentările! Din păcate mai e şi gălăgia, hărmălaia asta de păsăret într-o volieră. Nu ştiu ce fel de urmă va lăsa secolul nostru în istorie, dar ştiu că mult zgomot face pe parcursul lui, mai mult chiar decât oricare altul. Dacă e adevărat că zgomotul ucide, apoi de mult trebuia să fiu cu dinţii la stele. Dar, pasămite, nu pe toată lumea ucide. Dimpotrivă, ai jura că pe unii îi ajută să trăiască. Dovadă oamenii care detestă îmbulzeala stridentă

din metrou, dar care se năpustesc s-o găsească în locurile selecte, unde poartă numele de „ambianţă” (îmi place să frecventez localurile de noapte: mă vindecă pentru un an de dorinţa de a mă mai duce). Am sub ochi, ca să nu zic în urechi, exemplul fiicei mele, care pretinde că nu-i poate asimila pe Tacit sau pe Salustiu decât pe fondul sonor al unui *calypso* de Belafonte sau al unui *rock n roU* de Johnny Raye.[27]

Din toate invenţiile bubuitoare, care mulţumită decibeiurilor mă omoară încetul cu încetul, cocteilul e cel mai ucigător. Nici pe planul acesta oamenii nu sunt plămădiţi, pare-se, din acelaşi aluat ca mine, de vreme ce niciodată n-o ţin mai vârtos cu trăncăneala ca atunci când nu se pot face auziţi.

În sfârşit, mai e şi inaptitudinea mea de a sta în picioare. Niciodată, cu un pahar într-o mână şi un sandviş în cealaltă, nu voi reuşi să fiu decontractat, zâmbitor, elocvent, sprinten când e să-ţi muţi greutatea trupului de pe un picior pe celălalt, meşter în a subjuga atenţia câtorva interlocutori cu apropouri despre Picasso, despre muzica dodecafonică, despre farfuriile zburătoare sau leucemie. Biată păpuşă dezarticulată, mă căznesc să-mi păstrez doar echilibrul şi să disting, în vuietul din jur, ce-mi strigă interlocutorul. Mărturisesc că şi inaptitudinea mea faţă de poziţia şezândă, la dineuri bunăoară, cu obligaţia de a te apleca de la dreapta *h* stânga, şi la intervale regulate, cum cere bontonul, este tot atât de completă. Mişcarea de la dreapta la stânga şi viceversa, conversaţia, între pui şi brânză – savant repartizată între cele două doamne vecine de masă – reprezintă pentru mine o istovitoare acrobaţie mondenă. Mai întâi trebuie să găseşti ce să vorbeşti. Cel mai penibil însă e demarajul: prima frază. De cele mai multe ori, tot ce încerc să spun:

---

27 Din care juxtapunere, sau suprapunere, rezultă aproximativ urmă toarele: Majores noştri... I love you, darling... patres conscripţi... yoi sweet heart... neque consilii... pum, padabum dgidgi... neque audaciae Oh, baby... Seneca pe rock'n'roll nu făcea parte din programul copilăriei mele şcolare.

„Pe unde aţi mai fost în zilele din urmă „V-aţi dus la baletul marchizului?” 1 *„Nu prea avem noroc cu timpul de afară...”* mi se pare atât de gratuit, atât de sterp, încât prefer să tac. Nu cred că-i bine. Cu cât întârzii mai mult să vorbesc, cu atât mai puţin îmi vine s-o fac. Imediat îmi pare rău că mi-am dat drumul. Propria-mi tăcere mă paralizează. E începutul inhibiţiei. Vecinele mele au şi fost antrenate într-o conversaţie cu comesenii de alături, iar eu rămân singur cu farfuria.

Uneori îmi iau vânt: trei cuvinte stupide îmi zboară din gură, abia cât să spargă gheaţa. Uitând de legile cumpenei mondene, unica mea grijă e să ţin contact cu vecina, căreia izbutisem să-i spun câteva vorbe – urmărit de remuşcarea că nu mă ocup şi de cealaltă. Propria-mi plictiseală, sporită cu plictiseala doamnei neglijate, devine de nesuportat. E drept că vecina abandonată nu rămâne veşnic pasivă. Într-o seară am fost pus la punct de o doamnă pe care n-o cunoşteam, ceea ce n-a împiedicat-o să fie drastică. Văzând că mă dedicam prea mult, după aprecierea ei, vecinei din stânga, mă întrebă pe un ton înţepat: *„Domnule Blot, spune-mi te rog, dumneata ştii să conduci şi pe dreapta?”*

Ce n-aş da să pot evita astfel de incidente! Dar Thérèse nu e niciodată satisfăcută. „Dacă ar *fi să mă iau după tine, n-am mai merge nicăieri, n-am mai invita pe nimeni*!”

Posibil. Aş fi chiar cât se poate de încântat. Deopotrivă îmi displac dineurile la alţii, cât şi acelea de la noi. Dar, vorba Thérèsei: *„Trebuie să ne revanşăm”*. Şi atunci invităm să se plictisească la noi aceiaşi oameni la care ne-am plictisit luna trecută.

Marchizul de la Cuevas – celebru animator al unui balet de reputaţie mondială. (N.T.)

XI ÎMPĂRĂŢIA SNOBILOR

A

ş dori mult să pot împlini dorinţele Theresei. Dar punând la bătaie toată bunăvoinţa de care sunt capabil, simt că nu mă voi putea niciodată integra cu adevărat în

„lumea bună”. Senzaţia că sunt străin de lumea aceasta provine, în primul rând, din faptul că nu grăim aceeaşi limbă. O nouă dovadă am avut-o mai serile trecute: venind vorba, într-un salon, despre invariabilul program al wee/c-enc/-urilor, un domn se întoarse brusc spre mine spunându-mi:

— Mi se pare, domnule Blot, că sunteţi v/năt…

Am rămas nedumerit. Cu mania pe care o au mondenii aceştia de a forfeca cuvintele, n-am înţeles numaidecât dacă se referea la culoarea feţei mele sau dacă sunt *vânător*. Interpretând tăcerea mea ca un răspuns negativ, s-a şi grăbit să conchidă:

— Înţeleg, sunteţi cu siguranţă *gol*…

Nefiind nici vânăt, nici gol, adică vânător sau golfman, am avut impresia că nu însemn mare lucru în ochii acestui gomos, care se întreba probabil cum naiba reuşeam să-mi omor duminicile.

Ce mai încoace încolo, judecând bine, n-am nimic din ceea ce trebuie ca să răzbesc în împărăţia snobilor. Nici limba, nici comportamentul, nici gesturile, nici nonşalanţa, nici înfăţişarea.

Îmi lipsesc calităţile esenţiale. Mania mea de a face clasamente, împreunată cu o temeinică, pot zice, experienţă, îmi permit să dresez inventarul lumii acesteia.

1 O *expresie blazată*.

Ceea ce mă izbeşte poate cel mai mult la persoanele „bine” e expresia lor plictisită. Posibilitatea de a avea tot ce-şi doresc în viaţă, pare-se, îi face ursuzi. Sau expresia blazată e dictată de bonton? N-aş putea spune, dar fapt e că de cele mai multe ori au o mutră de parcă li s-au înecat corăbiile. Cu cât locul unde se află e mai reputat pentru ambianţa lui plăcută, cu atât par mai amărâţi. Şi când n-au întâlnit mulţi oameni cu chipul şi asemănarea lor – adică trişti ca la o înmormântare – se plâng că n-au *ambianţă*. Nimic nu mă sastiseşte mai tare decât spectacolul oamenilor care se distrează având aerul că se plictisesc. E limpede că oricâte eforturi aş depune să par trist când mă

distrez, niciodată nu voi izbuti să oglindesc imaginea asta de dezgust permanent.

Chiar şi la restaurant – la restaurantele de lux, cel puţin, unde sub raport moden e recomandat „să te arăţi” – nu se descotorosesc de expresia lor sinistră. S-ar zice că săvârşesc o vlăguitoare sforţare când comandă un cantalup („*dar numai dacă e bun*!”) sau un păstrăv rasol („*băgaţi de seamă să nu umble nimeni la el ca să-l fareme*!”).

O mutră la fel afişa ieri şi domnul de Fitz-Arnold, cu care luam masa la un restaurant la modă. S-a uitat cu ochi scârbiţi la Charlie Chaplin, la prinţul Asturiilor, la domnişoara Andrey Hepburn, pe care n-o găsea, pare-se, cine ştie ce. Puneai mâna-n foc că nu era zi să nu se întâlnească împreună. („*Dacă vrei să ai un pic de linişte* – mi-a spus o vedetă hărţuită de solicitatorii de autografe – să *nu te duci decât la restaurantele foarte scumpe*: *acolo toată lumea se face că nu te cunoaşte*.”) Ober-chelnerul aştepta. Domnul de Fitz-Arnold nu era încă decis. Oberul se depărtă. Fitz-Arnold mârâi: „*Niciodată nu vine nimeni să ia comanda*! *Garçon*!” Fitz-Arnold face parte din acea categorie de clienţi care nu se simt la largul lor decât dacă trei ospătari stau aplecaţi peste ei ca nişte sălcii, dându-le cele mai ispititoare sugestii, de care, bineînţeles, ei nu ţin niciodată seama. Fitz nu se va înveseli decât în clipa când telefonistul îl va anunţa: „*Vă cheamă Roma*, *domnule*!” Încântat – dar chipurile contrariat că Roma îl deranjează – îl vezi ridicându-se alene de pe scaun, ceea ce ar vrea să însemne că pentru el sucursalele sunt floare la ureche şi că Roma, ca şi toate alte cele, fi lasă indiferent.

Un prieten de-al lui Fitz-Arnold îi făcu semn de la masa pe care o părăsea, strigându-i cu o voce afonisită care fâlfâi pe deasupra câtorva capete: „*Plec la New York peste câteva minute*, îi zise, ca şi când s-ar fi dus la un ceai. *N-ai ni-mi-ic de transmi-is*?” Şi l-am auzit pe un *piccolo* şuşotind în spatele meu unui chelner, pe un ton zeflemitor: „*Plec peste* câteva *minute în Montmartre*. *N-ai ni-mi-ic de transmi-is acolo V* 1

2 Cum să te îmbraci.

Astă vară am avut din nou prilejul să observ că oamenii aceştia îşi pot permite să poarte orice: totul „îi prinde”. Când slipul negru era la modă, slipul negru le venea ca o mănuşă. Anul acesta se poartă şorturi multicolore, imprimate cu zgârie-nori, cu palmieri, cu peşti: le şade straşnic.

Mi-am cumpărat şi eu unul la fel. Dar dacă unii îşi pot permite să se plimbe cu Empire State Buiiding pe fesa stângă şi cu un cal-de-mare pe fesa dreaptă, („*L-am cumpărat la Acapulco pe o nimica toată D* fără ca nimeni să-i găsească ridicoli, am impresia că eu îmbrăcat aşa devin imediat punctul de atracţie al plăjii. De altfel chiar neieşind din ţinuta sobră, am totdeauna aerul că sunt deghizat. Nu redevin eu însumi decât în surtucul comun. Ăia parcă s-au născut în şorturile lor. Seara, sunt tot atât de degajaţi în smochingurile lor albe: n-au niciodată aerul că-s înţoliţi cu straie noi; haina lor e ca încă o piele naturală. Şi în ce priveşte soarele care pătrunde în epiderma lor, fenomenul e identic: ei nu fac decât să-l filtreze. Oricâte creme şi uleiuri aş

E de bonton ca în astfel de restaurante „made in S.U.A.* (*Hamburger on toast*, *Oyster Stew* – cârnăciori pe pâine, iahnie de stridii) să smângâieşti mici bileţele pe care să le trimiţi prietenilor printr-un chelner: „*Te rog să predai asta domnului jimmy Barclay*”.

schimba, nu izbutesc să mă înnegresc ca privilegiaţii ăştia bronzaţi şi răzbronzaţi de soarele Arlbergului iarna, de cel al Balearelor vara; atât de metalică li-e pielea, încât s-ar zică că a strecurat aur1. E încă un proces de osmoză în faţa căruia rămân alergic. Pulpele mele albicioase, presărate pe alocuri cu peri negri, se dovedesc refractare bronzajului, iar prin căputa sandalelor mele cu găurele, laba piciorului lasă ia vedere nişte degete totdeauna livide.

Iată de ce – pentru a nu mai vorbi de burticică mea destul de rotunjoară sub şortul bej – Thérèse suferă vara pe plajă, din cauza mea. Acolo iese la iveală, mai mult ca oriunde pare-se, trăsătura cocomero2 a făpturii mele, şi

chiar *tartaruga3*. N-am să-mi bat prea mult capul ca să ştiu ce înseamnă expresiile astea favorite ale persoanelor „bine*, folosite când vor să-i încondeieze pe oamenii care nu sunt ca domniile lor. Dacă le menţionez, nu e numai pentru că ele (expresiile) sunt propria lor oglindă (şi a mea, vai mie I); anul trecut, mergând pe o altă plajă, nişte persoane „bine* au murmurat când mă aflam în dreptul lor: *„ia uitaţi-vă îs* tartaruga *asta*!”

3 Modul de a te exprima, un anumit accent englezesc.

Cum mi-aş putea însuşi vreodată cursivitatea verbală a acestei *inteligentzia* care se exprimă într-o franţuzească fluidă, străbătută exact unde trebuie de un subtil accent britanic? Nu mă refer numai la frazele în care engleza fiind de rigoare, accentul trebuie musai pus; de exemplu felul de a cere – probabil învăţat încă din leagăn – un *whisky on the rocks*; sau de a zice: *„doctorul m-a supus unui* checker” 4; sau să întrebi pe amfitrioana care te-a invitat la o sindrofie: *„Black* tie5 *sau sacou*?”; sau să apreciezi că o femeie e foarte *sexy*. Numai că, am observat, acest accent

Într-o zi am fost foarte impresionat de următoarea frază dintr-un roman poliţist american: *„Făcuse atâtea speculaţii cu oţelul* – se spunea despre un personaj – *incit ochii lui păstraseră un luciu metalic*”. La început mi s-a părut absurd. Nu mai sunt atât de convins.

2 – 3 Cuvinte italieneşti, care înseamnă castravete şi broască ţestoasă. (N.T.)

4 Examen medical preventiv. (n.t.)

5 în smoching. (N.T.) dăinuie şi în franţuzeasca cea mai franţuzească, adică atât cât a mai rămas din ea (bontonul cere să n-o despoi de tot), o dată făcută partea celorlalte limbi: englezei, italianei şi argoului: *„Mă duc cu Bill să luăm la repezeală un* snack1 *şi după aceea îi ardem un* surfing *cu pârţâitoarea lui, dacă nu ne bagă smintitul la apă*! *Bye*! *Ciao*!” La rândul lui, Bill dă în vileag ultimul „flirt”: *„Aţi auzit mujdeaua*? *lames are un* ticket *belaliu cu piţipoanca Martínez*”... (formulă ce a înlocuit arhaicul: „are o tuşă serioasă cu...” şi care adaugă amprentei anglo-

saxone izul automaticei) … e de la sine înţeles că secretul ăsta nu poate fi dat în vileag fără un picuţ de accent britanic.

Cu termenii ăştia englezeşti mi se întâmplă, de îndată ce vreau eu să-i întrebuinţez, acelaşi lucru ca şi cu îmbrăcămintea de care vorbeam mai sus. Fie timiditate, fie lipsă de antrenament, cuvintele cu pricina îmi stau tot atât de prost pe buze ca şi şorturile pe coapse. E de ajuns să mă decid să rostesc unul, ca să-l nimeresc exact pe cel nepotrivit, într-o zi am riscat şi eu un *bye-bye*. Fiul meu mi-a atras atenţia că nu se mai uzitează… Până şi englezii spun *ciao*!

Sunt din ce în ce mai nedumerit de vocabularul lumii acesteia. Recurgând mereu la el, Thérèse nu va sfârşi oare să-mi zică şi ea „mânzule”? Tot ce se poate, căci „mânzul meu” a ajuns la modă. Am auzit câteva cucoane distinse spunând despre bărbaţii lor: „*Mânzul meu s-a pus să dea gata un* steak”; sau: „*Mânzul meu s-a lăsat fraierii ca o mazetă la belotă*”. Precum se vede, belota, ca şi popicele pe care le consideram plebeiene, au devenit foarte *fashionable*[28]. Snobii ştiu, ca nimeni alţii, să adopte din când în când cuvinte şi jocuri rezervate până atunci gloatei. Dar mai trebuie să şi fii la curent cu lucrurile astea şi să te pricepi să le alegi…

4 A cunoaşte perfect universul oamenilor „bine” şi al celebrităţilor.

Dacă stau prost cu accentul în cauză, e pentru că nu posed nicio cunoştinţă despre lumea anglo-saxonă, cu care e familiarizată atât de profund acea elită obişnuită să se ducă la New York cum mă duc eu la Fointainebleau – cunoştinţă fără de care nu-ţi poţi permite să întrebi – cu tonul cel mai firesc – când e vorba de schi: „*Cred că faceţi Munţii Stâncoşi, nu*?”

Ce n-aş da să pot cunoaşte şi eu universul ca aceşti campioni ai globului pământesc. Luaţi – fiindcă tot am atins subiectul acesta-America sau Anglia. Există nişte dezmetici care-şi pierd timpul explorând Far-Westul,

---

28 La modă. (N.T.)

nordul Dakotei sau insulele Orcade şi care, după ce au cutreierat în lung şi în lat zeci de mii de kilometri, mărturisesc că le-au mai rămas multe de văzut. Nu-i cazul de loc cu fiinţele superioare de care mă ocup: acestora, cele câteva sute de metri pătraţi pe care le calcă – să zicem cât suprafaţa a cinci sau şase cartiere pariziene – le e de ajuns pentru a şti tot ce trebuie despre lume – despre lumea „bună" cel puţin. Vine vorba, la vreo tacla de-a lor, despre New York sau Londra? N-au să se apuce desigur să îndruge banalităţi despre porumbeii din Trafalgar Square, sau despre zgârie-norii din Wall-Street, ca mocofanii, ci vor spune – cu atâta sobrietate (în comparaţie cu hoinarii ăia!) – că l-au întâlnit pe Mike pe Twenty-One1, că şi-au făcut provizia de cravate şi de fulare de mătase în Jermyn Street, sau că au participat la inaugurarea unei galerii de artă situată în colţul lui Fifty seven and Fifth 2. Cunoaşterea unui perimetru din Manhattan, nu mai mare decât Piaţa Vendôme, le permite să spună infinit mai multe lucruri despre America decât dacă s-ar fi mărginit doar să-i viziteze (ca mocofanii ăia!) pe indienii Wahupi. Nimic nu scapă ochiului lor ager: pentru ei, scara valorilor sociale nu mai are niciun secret: ea se reazemă pe nişte indici infailibili care rămân, pentru mine, un mister. Ca dovadă, o conversaţie pe care am surprins-o deunăzi şi în care era vorba de familia X... în trecere prin New York:

— Ştiţi unde s-au instalat? La *Waldorf Astoria*... Vă daţi seama ce posibilităţi au?

— Nu la *Waldorf Astoria*, interveni cineva corectiv, ci ia *Waldorf Tower*... în turn!

Bulevard important din New York. (N T)

— *Fifth Avenue*, arteră comercială principală din New York. (N.T.)

— A... atunci se schimbă calimera!...

Aşa am aflat că, a locui la hotelul *Waldori* în *Turn* (a se înţelege unul din cuburile acelea cocoţate în vârf'ui clădirii principale), nu e acelaşi lucru cu a locui la *Waldorf* pur şi simplu. E bine să ştii. Mie, cosmosul persoanelor „bine" îmi apare pe cât de gigantic, pe atât de redus...

Pe plajele spre care converg toate drumurile capitalelor: Paris, México, Londra, Caracas etc., viiegiaturiştii parcă s-ar cunoaşte din fragedă copilărie – deşi, în ce-i priveşte pe unii dintr-înşii ştiu că până ieri habar n-aveau că există pe lume.

De cum mijeşte un iaht ia orizont, şi auzi: „*Juan* (pronunţaţi Hhhuan) care se *întoarce de la Cannes cu Higginşii… Uite în ce hal* e *locul lor*!”

Un altul indică numele căpitanului: „*E ăla pe care l-au luat înapoi de la Soaresii din Palma*”. Un al treilea, pe al constructorului iahtului, de fel din Gosport sau Glasgow, bineînţeles. (Mulţi din iahtmenii ăştia – ei n-o să spună niciodată, unui iaht: iaht, ci *cutter*, *sloop*, *yawl* sau *schooner* – navighează sub pavilion englezesc – admirabilă stemă! căci ambarcaţiile astea sunt închiriate de la britanici, care nu le folosesc vara.)

Când zic nume, mă exprim inexact. De cele mai multe ori e vorba de prenume. Când stai să-i asculţi pe iniţiaţii ăştia, ai putea crede că pământul nu din cinci continente e alcătuit, ci din douăzeci şi cinci de prenume, tot atât de precis clasate în atiasul creierului lor precum comuna Suresnes în registrele cadastrului.1 în orice parte a lumii – a lumii „bune”, fireşte – (Formentor, Ischia, Veneţia sau Barcelona), ei vor găsi totdeauna pe cineva căruia să-i spuie pe numele mic – şi totdeauna acest cineva e o personalitate cunoscută.

„*Iată-l pe Patrick*! *ia te uită, e cu Diana*!” „*Ştiţi unde* e *James*? *Am primit azi dimineaţă o depeşă de la el*. (Nu se trimit niciodată scrisori sau cărţi poştale.) *E la Ibiza*. *cu Tola şi cu Sophie*!”

Prenumele astea se pot schimba în fiece lună, chiar şi ia cincisprezece zile. Dar se ştie precis că atunci când e vorba de *Marcel*, nu poate fi altcineva, în săptămâna aceea, decât Marcel Achard.

Întreabă-l pe unul din ei ce proiecte are pentru luna septembrie: „*Sunt invitat la Marie-Laure*. *Jack* (niciodată jacques) *va veni să ne ia cu* yavvi-a *Careueirilor*, *ca să mergem să ne întâlnim cu Alee în Corfu*”.

A se înţelege prin aceasta: trei săptămâni la un conac din Sud (Marie-Laure), o croazieră pe iahtul unui armator (Careuiera) care găzduieşte o clientelă suprarealistă şi, ca încheiere, o partidă de vânătoare pe un domeniu din Sologne, agrementat cu un mic castel Louis XIII.

A cunoaşte lumea aşa cum o cunosc ei e, oricum, un lucru al dracului de greu. Dar şi mai riscat e să vorbeşti despre ea, sau, mai bine zis, să ştii ce nu trebuie să vorbeşti. Să presupunem că subiectul conversaţiei e Florenţa: *Naşterea Venerei* e unul din lucrurile ce nu se cade să-i citezi, şi, de asemenea, Domul, Piaţa Senioralã şi mormântul Medicişilor. La o adică, poţi aminti – în treacăt – de San Miniato, fiindcă e mai lăturalnic şi nici măcar…

Fereşte-te să vorbeşti despre astea, sub pedeapsa de a părea tot atât de demodat ca atunci când vorbeşti de Rockefeller Center întorcându-te din New York. Eroii aceştia abia dacă catadicsesc să rostească numele oraşelor Florenţa sau Veneţia. A spune, de pildă: „*Ador priveliştea de pe Ponte Vecchio*! e de un *cocomero*! Asta arată, pur şi simplu, că ducându-te la Florenţa n-ai avut posibilitatea să vezi şi altceva decât Florenţa, culmea fineţei fiind să te duci la Florenţa sau la Veneţia dar să nu pui piciorul în oraş. Hm! să poţi face destăinuirea: „*Am fost la Fiesole, ia prinţesa Allegra Ruspoli di Ruspola… N-am coborât o dată în oraş… Era divin*!” nu-i de loc rău. La rigoare, ţi se iartă o vizită ia Palazzo degli Uffizi – dar mucles despre Botticelli. Mai indicat e să spui: „*Există, la primul etaj, într-un mic cabinet pe care directorul muzeului l-a deschis special pentru noi, un Della Francesca absolut senzaţional*!”

E de menţionat că ipochimenii ăştia au geniul nu numai de a descoperi locuri *divine* în afara oraşului, ci şi de al e crea, atunci când ele nu există. La Veneţia, de pildă, e foarte „chic” să cinezi pe o insuliţă aproape inaccesibilă, unde îi poţi regăsi la umbra unei vechi mănăstiri transformată în restaurant barbecue1, pe de-alde Fergusop, pe Alonzo şi pe Dewatrin. Dificultatea accesului, faptul că nu poţi ajunge acolo decât cu o şalupă particulară sunt o chezăşie a succesului. E ceea ce a înţeles

numaidecât mehenghiul birtaş: dacă şi-ar fi instalat *barbecue*-ul chiar în Veneţia, clientela moţată, negăsind localul interesant, n-ar fi venit.

Cât poate dura un „vad bun" ca acesta? Greu de precizat. De la trei luni la doi ani... Un ober-chelner care şi-a luat valea, capriciul unei vedete, dezertarea Fergusonilor în beneficiul unei *„pizza"*[29] din San Francesco del Deserto (care e şi mai departe) sunt suficiente ca să demonetizeze ceea ce fusese până ieri un ritual. Esteţii au un „fler" aproape fără greş pentru locurile unde e de bonton să te arăţi, ca şi pentru acelea care s-au *isprăvit*. Chiar la Paris, roata succesului se învârteşte atât de repede, încât unor oameni simpli, cum suntem noi, le vine greu să ţină pasul: când, în sfârşit, ecourile cutărei faime au ajuns până la urechile noastre, deseori e prea târziu. *„Nu mai e ce a fost*!" Thérèse a ţinut morţiş să se ducă la *Pentham-Club*, unde fandoseala cere să mănânci tartă cu portocale, ascultând un ghitarist (ungur) cântând Bach. Ni s-a spus că pe la unsprezece noaptea Sheila, unul din cele mai fermecătoare manechine ale Parisului (irlandeză) îşi face apariţia în local, lăsându-şi la garderobă copilaşul înfofolit într-un şal (ecosez). Nu-i aşa că e înduioşător? *A fost* înduioşător, căci Sheila nu mai vine. Acum se duce, pare-se, la *Cisterna*, unde „oaspeţii" se delectează cu *scampi*[30] cu sos tomat, ascultând un clavecinist (austriac) care cântă divertismente din Lulli.

I

5 Un pic de cruzime (conştientă sau inconştientă).

Într-un salon de coafură de pe Champs-Élysées o aşteptam pe Thérèse să termine. Am avut deci vreme berechet şi posibilitatea de a auzi – se vorbea tare şi piţigăiat – jelaniile unei cocoane rotofeie, chinuită de o cumplită dilemă:

nu se putea decide dacă să se ducă în februarie! a Cannes sau la Málaga, nedumerire pe care o încredinţa manichiuristei, una din acele domnişoare surâzătoare, ce

29 Astăzi, cuvînt foarte la modă în Franţa (de străveche origine pira

307 Un fel de lipie italienească, pe care sînt înfipte tot felul de sără-

au prilejui să vadă în fiece zi nenumărate cliente torturate de aceleaşi probleme ca ale doamnei respective.

— Dumneata, pentru care te-ai hotărî, Mireille? întrebă cocoana, cu acel tact pe care numai oamenii îndestulaţi de soartă îl posedă.

Gândindu-se că doamna Pontet-Massene are s-o facă să piardă trenul de 19, 30 spre Noisy-le-Sec, Mireille îi răspunse:

— Málaga.

Localitatea îi trezi pofta de struguri. Poate că o să-şi cumpere şi ea. Mâine.

— Da, Málaga nu e rău… confirmă cocoana. Dar voiajul e atât de obositor! Nici nu ştii cât sunt de tari, draga mea Mireiile, paturile vagoanelor de dormit spanioleşti I şi pe urmă mai e şi cafeaua…

— Cafeaua? întrebă manichiurista.

— Da, niciodată n-am putut suporta cafeaua spaniolească; îmi iau totdeauna o provizie de nescafe când plec acolo. Ultima oară am uitat. Nici nu-ţi poţi închipui cât eram de nenorocită!

— Atunci poate că ar fi mai bine la Cannes. Doamna Dalcide, pe care am „făcut-o” azi dimineaţă, tocmai s-a întors de acolo… A avut o vreme splendidă.

— Aşa ţi se spune totdeauna când pleci pe Coastă. Eu cum ajung acolo, plouă. Şi pe urmă Coasta de Azur e acuma plină de zidari – şi numai italieni, dragă Doamne!… Se construieşte mult prea mult. În fine… Când mă gândesc *că* am o proprietate în Touraine, care stă degeaba!

Visând un moment ia proprietăţile care stăteau degeaba în Touraine, Mireille lăsă un pic în suspensie mâna dolofană a doamnei Pontet-Massene. După o clipă reluă instrumentul de împins pieliţele.

— E groaznic cât de mult m-am îngrăşat! – se vaită doamna Pontet-Massene. Uită-te la mâinile mele (îşi trase mumie încărcate cu caboşoane şi diamante). Încearcă să-mi scoţi inelul ăsta… Ei hai, Mireille, încearcă! Hai, trage! Nu te teme (Mireille se opinti să smucească un caboşon de smaragd, trudă zadarnică). Ei vezi? Ca să mi-l poţi scoate,

ar trebui să-mi tai degetul! (*Hohot de râs.*)

Mireiüe, cu dragă inimă i-ar fi tăiat degetul, ba şi încă unul, ba chiar trei. Se văzu în gând întorcându-se acasă, ia Noisy-le-Sec, cu caboşonul. Fantacsii de astea cam umblă prin capul manichiuristelor, dar dispar repede, cu excepţia manichiuristelor lui Dostoievski.

— În fine, oftă cocoana, pentru luna martie ne-am hotărât: mergem la Gstaad!

— Ah, doamnă, cât de frumos trebuie să fie la Gstaad! Doamna Rivière a fost acolo de Crăciun, era pur şi simplu întoarsă pe dos!

— Da, nu-i rău. Numai că… îţi trebuie opt zile ca să te aclimatizezi, şi când începi să te dai pe brazdă, hop că hotelul se închide la 20. E de neconceput! l-am spus directorului: *„Ţineţi deschis până la 30"*. Ce pacoste! între 20 şi 30 e un gol, draga mea, că nu ştii ce să faci!… Lucien îmi propune: *„Haidem în Canare"*… Iarăşi în Canare! Mi s-a cănărit cu atâtea Canare!…

Mireille probabil că niciodată nu s-a gândit că pot există oameni cărora să le fie lehamite de Canare.

— Nu ştiu de ce, anul acesta Libanul m-ar fi tentat parcă… Dar soţul meu mi-a atras atenţia că nu e momentul. Foarte bine că mi-a atras atenţia. Pe mine evenimentele nu mă interesează… Pentru simplul motiv că nu citesc niciodată un ziar. Atâta murdărie! Din care îţi mai rămâne şi pe degete I (*Hohot de râs.*)

— Muiaţi-le, doamnă, vă rog…

O frumoasă junâ îşi făcu apariţia în salon.

— E prietena domnului L… ştiţi care? Ăla cu şampania… şopti Mireille.

Doamna Pontet-Massène o străfulgera cu o privire lipsită de indulgenţă.

— Ce vârstă o fi având asta?… Doamne, ce mai scândură! Vrei să ştii ceva? Mă simt mai bine în pielea mea decât în a ei I

Pensulare cu grund. Cu lac. Gata. Finis.

— Casă, vă rog I Ce-i de plată ia doamna Pontet-Massène? La revedere, doamnă Pontet-Massène! Mireille o

petrece până la uşă. Ploua cu găleata. În prag, doamna Pontet-Massène mai apucă să se vaite de reumatisme. Dar văzându-l pe Joseph aşteptând-o cu şapca în mână înaintea, 7 Bentley”-ului crem şi negru, se învioră. Mai stătu locului o clipă:

— Ah, drăguţu de Joseph! Cum s-a descurcat ca să găsească un loc la intrare! îţi închipui, Mireille, să fii obligată pe o vreme ca asta să te murezi căutându-ţi maşina… Aşa am luat un guturai deunăzi. Dumneata barem eşti sănătoasă! Să ştii de la mine: cel mai principal lucru e sănătatea! în fine, Mireille… Fiecare cu necazurile sale… există mai nenorociţi ca noi!

6 O înclinaţie firească spre abstracţionism.

Spre ruşinea mea, trebuie să mărturisesc că din atâtea doage ce-mi lipsesc, aia a abstracţionismului e poate cea mai importantă. Când mă uit la dreptunghiurile astea multicolore – uneori şi alb pe alb – la aplaturile astea negre din care răsare un ou roşu, la năciăielile astea în care poţi distinge după vrere: un peisaj de ţară înecat în ploaie, o uzină hidraulică, o stradă din Paris văzută cu 200 kilometri pe oră, un ţărm de mare – lucruri ce smulg esteţilor strigăte de admiraţie: „*Extraordinar*!… *Prodigios*! … Ce *prezenţă*!” rămân mut din nepricepere. A voi să înţeleg e primul meu păcat grav. Racilă adânc înfiptă, de care niciodată, fără îndoială, nu mă voi dezbăra. Probabil că îşi are rădăcina în mentalitatea mea burgheză. Când citesc o frază, sau când privesc un tablou, primul meu reflex e să caut să înţeleg. Totdeauna m-am străduit să înţeleg. Să însemne oare asta, burghezie? Evident, de vreme ce toţi experţii cărora le-am mărturisit *nevoia* mea patologică de a înţelege m-au făcut… să înţeleg (în sfârşit!) că e o boală ce trebuie tratată.

Iată, deci, unde e graniţa între artă şi mine. Întocmai ca un călător fără viză, sunt pus la carantină de serviciile de imigraţie a abstracţionismului, până mă voi vindeca de dorinţa de a pricepe! Invidiez lumea aia de dincolo, ale cărei porţi îmi vor fi, poate, pentru totdeauna ferecate,

invidiez zic cohorta fără număr a cetăţenilor care asimilează şi gustă cuvintele aşa cum vin ele automat pe hârtie, culorile, aşa cum le-a zvârlit haotic pensula – dacă nu, de-a dreptul, oala cu vopsea – şi care nu simt de loc nevoia să înţeleagă. Mai mult: chiar trebuie să nu înţeleagă I se pare că senzaţia ideală de euforie nu se poate obţine decât atunci când nu înţelegi. Din ceea ce constituie substanţa neputinţei mele, tocmai de acolo cunoscătorii îşi extrag plăcerea: din amestecătura asta de culori pe care alunecă privirea mea troglodilă, din toată această confuzie, spălăciturǎ, descompunere. Cum să nu-i socot mult superiori mie, de vreme ce, în faţa a doua cuburi tratate în cenuşiu şi verde, extazul lor e aidoma cu al meu în faţa unui Michelangelo? Acolo unde eu nu văd nimic, ei percep totul; acolo unde eu mă pierd în neant, ei simt nu numai *sălbatice prezenţe* ci şi o *scriitură*, *o devenire*, ba chiar – aşa cum glăsuia o invitaţie ia un vernisaj: *survenirea în devenirea unei* a *veniri*. Şi ce pot face altceva decât să-i las în sferele lor eterate, iar eu să mă târăsc mai departe în vechea mea clasă unde se predă desenul elementar, în căutarea unui fir cu plumb şi a unui echer?

Deunăzi am avut o nouă dovadă a incapacităţii mele fundamentale, când, în faţa unui fel de smârc cu apă vâscoasă (care putea să însemne foarte bine şi cerneala dintr-o călimară răsturnată) şi din mijlocul căruia ieşea un picior de fotoliu Louis XV, am comis imprudenţa de a murmura:

— Hm I ce-o fi vrând să însemne asta?

Răspunsul nu s-a lăsat aşteptat:

— De ce ţineţi neapărat să însemne ceva? E musai nevoie? Nu vorbeşte de la sine?

De bună seamă că există lucruri care *vorbesc* de la sine (acelea, de pildă, despre care experţii te asigură: *„E un obiect sincer”*). Vai mie, urechile mele nu sunt făcute să le audă, nici ochii să le admire. Şi, oricât m-aş strădui să mă pătrund de textul acestor invitaţii la vernisaje: *„Helia Kazan vă roagă să luaţi parte, cu întreaga dumneavoastră*

prezenţă afectivă, la înscăunarea lucidă şi pozitivă a unei noi dominaţii a sensibilului care sancţionează la Zulmo Picciolo căutarea picturală a unei emoţii extatice şi imediat comunicabile" rămân surd la orice comunicare de genul acesta.

Numai bunul Dumnezeu ştie cât de mult mi-aş dori să fiu permeabil la mesajele acestea I Ce-aş mai vrea să pot rămâne cu gura căscată de admiraţie în faţa unui romb în care sticleşte un ochi portocaliu, a unei sfere cenuşii în care plutesc două punctuliţe negre! Dar, tot ce-s în stare să spun, după un moment de gândire este: „*Mi se pare că şi un copil de şapte ani ar putea face la fel... dacă nu mai bine I*"

Eroare. Eroare capitală. Înaintea indiferent cărui pătrat cerc, sau a unei simple pete, niciodată – auziţi? niciodată să nu vorbiţi de *copilul-care-ar-putea-face-la-fel*. Sub pedeapsa de a fi imediat categorisit: mocirţan, provincia! terchea-berenea, primitiv pe scurt, căci cuvântul conţine într-însul toate ţopârlăniile posibile: un burghez. Un burghez iremediabil îmburghezit, care nu va pricepe niciodată ni-nimic, mai cu seamă când e vorba de un pictor ale cărui „*non-culori masiva, contrastând cu suprafeţele netede, s-au topit într-un quasi-neant sau într-un quasi-nimic*".

Zilele trecute, cinând la familia Dauberson, o văzui la un moment dat pe vecina mea de masă, căzând brusc în transă în faţa unui fel de bloc de aramă în formă de hexagon neregulat, cocoţat pe un soclu înalt de lemn: în călădăul acesta de metal – aducea cu un fel de armură făcută pentru un războinic cu şase nasuri – ea descoperea nu numai o *senzualitate disperată*", ci şi „*un dinamism excepţional*". Mirată de totala mea pasivitate, mă întrebă cam ce-mi plăcea mie în materie de sculptură. Timid, îi răspunsei:

— Michelangelo... Donatello... Rodin...

Se uită la mine ca şi cum n-aş avea încă telefon.

— De ce nu şi Rude? – îmi zvârli ea.

Ştiu că izvoarele emoţiei variază de la individ la

individ. 3 a mai ştiu că nimic nu-l înveselea mai mult pe Schopenhauer ca vederea unui triunghi echilateral (era latura lui snoabă, probabil). Mă văd însă silit să recunosc că, în faţa unor persoane care dibăcesc o profundă senzualitate în hexagoane, dar rămân de gheaţă înaintea Venerei de Millo, doxa mea e foarte scăzută.

Că această sete anacronică de a înţelege e marca neştearsă a burgheziei mele, nu-i nevoie de avizul experţilor pentru a fi convins. Thérèse e prima care să-mi înfiereze acum meteahna, de când a avut, pare-se, revelaţia abstracţismului. Ei bine, s-a lăsat vrăjită nu numai de misterul abstracţismului (remarc că numai faptul de a vorbi despre arta abstractă, ca şi despre existenţialism, te califică drept retrograd, cuvânt destinat exclusiv ţoapelor de teapa mea) ci şi de taşism. Ce n-ar fi în stare să facă ea, pentru a ieşi întru întâmpinarea a ceea ce se poartă şi mai ales a ceea ce place?

S-a apucat să citească L'Ce/71 şi-l zeifică pe piciul ăla de Picciolo, un june taşist, spunând despre el că are o *cotă formidabilă* şi că, în orice caz, e incomparabil în talentul de a introduce între două straturi de vopsea coajă pisată de ou. Că o femeie care turbează când vede o pată, şi aleargă repede s-o şteargă, să se dea în vânt tocmai pentru un taşist – iată încă un lucru neînţeles de mine. Dovada e chiar sub ochii mei: cele două bune, brave sanguine după Boucher, atârnate deasupra patului nostru, au cedat locul unui fel de paste funinginoase, în care Thérèse distinge, potrivit cu orele sau cu dispoziţiile ei, un crater în erupţie, farul din Quessant, Moulin-Rouge-ul sub ploaie, sau măruntaiele unui arici de mare (evident, atari analogii arbitrare şi fistichii nu se pot face cu un nud de Boucher, care, în orice dispoziţie te-ai afla, tot nud rămâne). Pentru mine, tabloul cu pricina e ca pentru mâţă calendarul, singurul lucru pe care reuşesc să-l identific e, în colţul stâng, reducându-se la o fărâmă din faimoasa coajă de ou, marca de fabrică a artistului abia ieşit din găoace. Ghiftuită cu vocabularul cunoscătorilor, Thérèse a ajuns până acolo încât să vorbească de explozivitate. Iar dacă mi

se întâmplă şi mie să explodez din pricina afurisitei mele febre de a înţelege, ea se stropşeşte:

— Urlă burghezul din tine I

— Ei şi? îi răspund. La urma urmei, noi ce suntem?

— Nu văd de ce te-ai furlandisi cu asta!

La drept vorbind nici nu mă furlandisesc, cum zice ea. Dar stând să mă gândesc, mă întreb ce ar deveni toţi abstracţioniştii, taşiştii, letriştii, exploziştii şi alţi tactiiişti, dacă n-ar exista niscai burghezi cumsecade care să le cumpere cu ochii închişi năzdrăvăniile. Burghezii aceştia cumsecade se mai revoltă din când în când împotriva excentricităţilor lui Picasso, spunând că îşi bate joc de lume. Dar cine l-a norocit pe Picasso? Burghezii ăştia cumsecade, în primul rând.

7 Vocabularul, în general.

Unele lucrări sunt: *sublime*, *divine*, *remarcabile*, *foarte valabile*, *prodigioase 2*, *stupefiante*, *concludente*, *absolut sen*

1 Revistă ultramodernă, organ al artei abstracte. (N. T.}.

— Cuvântul „pro-di-gios" se rosteşte însoţit de un gest de negare executat cu mâna ridicată şi palma în afară, de la stânga la dreapta, cu subînţelesul:» Să nu care cumva să spuneţi contrariul *zaţionale*, *halucinant de frumoase*. Altele sunt: *detestabile*, *mortale*, *insipide*, *inepte*, *oribile*, *hidoase*, *imunde*, *prodigios de plicticoase*, *ucigătoare*. Între culmile ditirambului şi genunile ferocităţii nu există, pare-se, un punct intermediar, în zilele noastre se comite atâta risipă de superlative, încât limba franceză e epuizată şi nu mai poate face faţă cererii. Cum spunea, altă dată, cocoşneaţa aia bogătaşă, despre martirajul milioanelor de nevinovaţi, deportaţi în vagoane plumbuite spre camerele de gazare? „*E groaznic*!" Cum spune azi despre zăngănitul unei tinichele, care a împiedicat-o să doarmă bine în pat-vagon? „*Era groaznic*!" Şi dacă i-a fost niţel cald într-un local de noapte – pardon, într-un *night club* – cum va spune? „*Vai, era să mor, nu alta*!"

O crimă e groaznică, o femeie e groaznică, o pălărie e groaznică. Cât priveşte sublimul, divinul, prodigiosul, adjectivele sunt rezervate de preferinţă unor lucruri în care muritorii de rând nu văd nimic extraordinar: un buchet de anemone, butoni de manşetă, sau un mic port de pescari (cu condiţia să nu fie cunoscut). Nimeni nu te opreşte să exclami în faţa unui gazometru*: „Îl găsesc de o rară frumuseţe*!" Dar în faţa golfului Neapole sau a Parthenonului, trebuie să taci – sau să spui că nu merită chiar atâtea laude.

În această galerie a beţiei şi a flagelaţiei verbale, există o excepţie: cuvântul *bine*. A spune despre un om că e foarte inteligent e banal; toată lumea e inteligentă; *foarte* se referă la o inteligenţă mai puţin redusă decât a altuia. Dar când zici: „*E un om bine*" – se cheamă că sub raportul inteligenţei el stă bine de tot. La vernisaj, l-am auzit pe un domn extaziindu-se: „*Hhhadmirhabil*!" în faţa primului tablou, „*Fhhormidhhabil*!" – la al doilea. La al treilea: „*E… pur şi simplu cosmic*!" (expresia trebuie reţinută). Dar vrând să marcheze un maximum de admiraţie la cel de al patrulea, exclamă: „*Ah… ăsta e… BINE*!"

Ceea ce caracterizează limbajul acestor oameni e ştiiul executiv. O carte, o piesă, un pictor, un om sunt executaţi cât ai bate din palme, şi pe faţă şi pe dos. De altminteri, nici nu-i nevoie să fi citit, să fi văzut, să fi ascultat. Despre cutare actriţă celebra e infinit mai puţin util să-i discuţi jocul sau dicţia, decât să poţi revela: „*Trăieşte singură la ţară împreună cu patru buldogi*". Cărui imbecil i-ar mai trece azi prin minte să afirme, vorbind despre Picasso: *JI preferam în perioada lui albastră*"? Mult mai interesant e să povesteşti că ultima muză a atâtor tablouri faimoase nu mănâncă decât sugiuc. Dacă discuţia se prelungeşte, nu şovăiţi de-a scoate din panoplie niscai formule goale de sens, dar pline de schepsis. Astfel, despre o romancieră am auzit zicându-se: „*Ceea ce face* e *destul de valabil… numai că… cum să vă spun*?… *ori pune prea mult… ori nu de ajuns… vedeţi ce*

vreau să spun? * N-ai dreptul să nu vezi. E adevărat, de cele mai multe ori toate astea nici nu spun ceva, dar tonul e fain. Atâta-i suficient.

3 O poliloghie de bun-gust.

Toţi oamenii aceştia vorbesc extrem de repede: au atâtea de spus şi, dacă nu, au atâtea moduri de a se exprima ca să nu spună nimic! Sunt momente când cuvintele li se îmbulzesc cu un debit atât de năvalnic la ghişeul buzelor, încât

— Îi scuzăm – n-au într-adevăr timpul să-şi înnoade fra zele şi să se piardă în amănunte. Ceea ce justifică scurtimi ca acestea: *„Vedeţi ce vreau să vă spun, hai*?*”*! nsoţite de-o mişcare sacadată a mâinii devenită brusc nervoasă, de o pocnitură din degete şi chiar de o strâmbătură. Gesturile îl scutesc pe vorbitor de orice explicaţie de prisos – ce! puţin dacă are de-a face cu cineva din clica lui – şi-i permit să-şi mai tragă un oic sufletul înaintea unei noi avalanşe verbale. La domnul de Stumpf-Quichelier, bunăoară, cuvântul său favorit: *„hai* fals interogativ, deoarece acaparează dinainte sentimentul tuturor a, înlăturând orice veleitate de contrazicere, a devenit un tic. El se iveşte ca un apendice! a sfârşitul tuturor afirmaţiilor sale, uneori asociat cu un *nu-i aşa „E frumos*, *hai*?… *nu-i aşa*?*”* totul rostit cu un şfichi de zeflemea, o brumă de vulgaritate, cu subînţelesul: *„E aşa cum am zis eu şi gata*!*”*

Ce nevoie să-şi precizeze mai desluşit ideea? Greu nu *ar fi*, slavă Domnului, are la îndemână ditamai terminologie

— Dar la ce bun să-şi bată gura? Aşa că e mai comod să nu spună nimic. Nu s-a înţeles destul de bine şi din cât a spus, hai? Şi apoi, ăia care oricum nu înţeleg boabă nu merită osteneala unei explicaţii.

În poliloghia cea mai dezmăţată, ca şi în dicţiunea cea mai clară, există genii. Aş vrea, aici, să aduc un omagiu contelui de Rieussac, care, într-o seară, a făcut în faţa mea scânteietoarea demonstraţie a beţiei de cuvinte. Destul de timid din fire, contele e unul din acei oameni

care capătă curaj vorbind fără întrerupere. Dacă se brodeşte să aibă la masă un oaspete, sau doi, recunoscuţi ca buni de gură, contele procedează în aşa chip ca el să le-o ia înainte, ştiind că dacă îi lasă pe ceilalţi să pornească întâi, s-a isprăvit, e ca şi cum l-ar fi lovit damblaua, nu mai e în stare să demareze. Soiul acesta de timizi cutezători nici nu ştiţi cât îi admir. În seara de pomină, cu *Marcel* şi *lean* ca musafiri, contele era pus, precum se vede, în faţa unor adversari de mâna-întâi I Chiar din momentul sosirii sale, s-a manifestat într-o formă uluitoare. Repertoriul lui era fenomenal: începând cu războiul burilor şi cu *Fachoda* 1 şi mergând până la Srigitte Bardot şi racheta intercontinentală, neomiţând, în trecere, administraţia Operei, Piaţa Comună, Rotschilzii, vânătoarea, noile baruri, devalorizarea, ultimul Goncouri, *Eden*-Roc-ul, cursele. Abia dacă prididesc să vărs dosarul de faţă – cum se spune în justiţie – un strop din puhoiul de cuvinte răzbite prin uşoara tuse a vorbitorului, tuse ce constituia ea însăşi un tur de forţă magistral, senioral aş zice, faţă de unii comeseni reprezentând o treaptă socială inferioară: *„Scuzaţi-mi vocea... Astă-seară sunt cam răguşit... Am răcnit prea tare cu hăitaşii...”*

Acest *„am răcnit prea tare cu hăitaşii”*, frază geniaia, caracterizează imediat personajul, pasionat de vânătoare. puşcaş notoriu, aristocrat scorţos de străveche stirpe, dar susceptibil de a se apropia, printr-un foarte *modern style*. de păturile plebeie, smălţuindu-şi grăirea fasolită cu câteva cuvinte „bine simţite” şi apt, ca nimeni altul, să introducă cele trei litere ale vorbei e... în Almanahul Gotha2. Trăsătură supremă a snobului de clasă mare, care îşi poate îngădui să

1 Anuarul aristocraţiei. (N.T.)

— Anuar genealogic şi diplomatic. (N.T.)

m spună: *„lucrul* e *foarte valabil în sine”* sau după un citat din Plaut: *„Am făcut* pe *noi ca surugiii, de cât am râs*!” sau: *„Am văzut-o cu hăndrălăul ei”*. Dar mai bine să-l ascultăm: – Vărul meu, ducele d’Achabas, în paranteză zis e tot aşa de nesuferit cum îl ştiaţi, mda... e cilibiu dar

nesuferit, hai? îmi spunea ieri că, trecând prin Puteaux!… apropo, ştiţi cum se numesc locuitorii din Puteaux?… aud? … Hai?… ei bine, se numesc puteolieni – da, draga mea – n-avem încotro, iar o puteoliancă… nu e de loc, dar absolut deloc ceea ce vă închipuiţi… Nostim, nu? E bine, d'Achabas îmi spunea ieri că gata… Chaboţii şi Vuilieaume-ii s-au împăcat… Da-Da L. Într-atât, că mezina lui Chabot, din ramura Solingen, o ştiţi, Eliane, de altminteri perfect gonitoare, ca să vorbesc vânătoreşte, da… da… cum nu există mai gonitoare… se mărită cu un nepot al Ghislainei… un Weill d'Haricourt, dar după mamă Wuilleaume… Asta o să permită bancherilor noştri să-şi mai aurească un pic blazonul… în treacăt fie spus cam terfelit după speculaţiile petroliere din Venezuela… Asta le ştiu de la nepoată-mea, Ariane, care e prietenă la toartă cu fiica preşedintelui luarez y Ortiz. Lăsând la o parte asta, bancherii noştri o duc admirabil… Zilele trecute am fost la ei, la Louveciennes. Unde te uitai, numai de Picasso şi Matisse dădeai cu ochii, era chiar şi un Bielka, ştiţi, polonezul ăia care începe să se ridice… Şi pe bună dreptate, căci e de o rară delicateţe în tonurile pastelate, în peisaje mai ales, dar cu portretele o sfecleşte totalmente… Apropo de gologani, una căreia nu-i merge de loc rău e scrântita aia de babă, de Cartebau-Sabray, care continuă să se mute din apartament în apartament şi care a moştenit de curând Chambourcy-ul de la răposatu frate-său… Şapte sute de hectare de pădure şi cinci ferme, o bagatelă, nu? Asta a pus-o din nou pe picioare, ba chiar a pus-o atât de bine încât hoaşca aia bătrână a scuipat mai bine ca şase milioane pentru un *yearling** la Deauville I… Cunoaşteţi deviza familiei: *„Nici că-mi pasă dacă sufăr"*. Totuşi, nu te poţi măsura cu Onassis, hai? în paranteză fie zis, Aristotelică al nostru e tare amărât

5 Tot ce urmează e o speculaţie asupra cuvântului Puteaux, al cărui prefix, *pute*, înseamnă târfă. (N.T.).

— Cal de un an, pur sânge. (N.T.).

cu vapoarele lui. Cel puţin aşa mi-au spus Schneâderii V Deh, de când nu mai poate folosi

pavilioanele Panamalei şi Liberiei... în fine, asta nu-l împiedică să fie cotat la nivelul miliardelor sale... Scumpa noastră marchiză crapă de ciudă şi fiindcă veni vorba de ea, aflaţi că fiu-său a fost catapultat la Departamentul Oceaniei. N-am ce zice, splendidă achiziţie pentru Quai! Şi pe deasupra răncaciul ăsta şiret s-a aranjat să fie primit de ¡*okey*! Cu o bilă neagră în plus, nu intra – dar s-a găsit cineva să treacă cu buretele. Nu m-ar mira să-l trimită Quai-ul, ca însărcinat cu misiune, ia Moscova... Apropo, aţi văzut noul sputnik lansat de ruşi?...

Dacă volubilul conte nu s-a oprit la cuvântul acesta memorabil, eu sunt nevoit să mă opresc. Voi adăuga totuşi, că ceva mai târziu, unui om celebru şi ciung – invalid de război şi medalie militară – i-a fost dat să devină obiectul conversaţiei, conversaţie ce n-ar fi fost „clasică" dacă nu lăsa pe teren şapte sau opt absenţi de vază. Contele, care după monologul său cedase tirul celorlalţi, îl luă în primire pe ciungul de război, adresându-i-se din vârful buzelor, cu tot atât dispreţ câtă ferocitate:

— Am fost informat, la /*okey*... dar o dau sub toate rezervele, hm?... N-aş vrea să credeţi că fac vreo aluzie... dar nu, ar fi mai bine să tac... e prea horibil (accent apăsat pe *h*) ... în fine, mi s-au dat toate garanţiile: ei bine, se pare că braţul lui... nu-i o chestie curată... Cică şi-a amputat singur un deget, ca să nu se ducă pe front. A urmat gangrena... amputarea... în fine, mi s-au dat toate asigurările... Halai, hai?

XII ARTA DE A-l FACE PE CEILALŢI SĂ VORBEASCĂ

I ntrucât nu voi putea ajunge niciodată la gureşa măiestrie a acestor vorbitori neobosiţi, aş dori să fiu barem unul din acele remontoare1 de conversaţie, care deşi mai tot timpul stau tăcute, sunt meştere în arta de a-i face pe ceilalţi să vorbească. Byron spunea că oamenii se împart în două categorii: pisălogii şi pisălogiţii. Frumoasă imagine, dar incompletă, ca toate imaginile care vor să despartă lumea în două. Când apuci să împarţi lumea prin doi, bagi seamă că rămâne totdeauna ceva şi pentru câtime. La egală distanţă între pisălogi şi pisălogiţi, stau instalate,

într-un semimobilism, remontoarele, care acţionează asupra vorbitorilor întocmai ca asupra unui ceasornic: de îndată ce sunt semne că interlocutorul dă să se oprească, remontorul îl reactivează cu un cuvânt-cheie.

Având timp berechet să studiez funcţionarea acestor tendere ce alimentează locomotivele vorbitoare, am încercat.

Termen de orlogerie, utilizat aidoma şi la noi şi care înseamnă mecanismul cu care se întoarce ceasul fără cheie şi fără să fii obligat să-i ridici capacul. Are, în intenţia autorului, înţelesul de animator, de stimu-Jater. (N.T.) în virtutea unei ireductibile înclinări, să întocmesc o listă a câtorva formule magice care, îngăduindu-ţi totuşi un repaus aproape absolut, îţi oferă mijlocul de a participa la o conversaţie, fără a o susţine activ.

a) *Onomatopee de bază şi diferite exclamaţii care îţi permit, cu o minimă cheltuială de energie, să manifeşti un deosebit interes pentru revelaţiile interlocutorului, încurajându-l să continue*:

„El, LAŞA!”…

Raphael are un aer veşnic mirat şi o vizibilă pasiune de a şti cât mai mult, expresie care acţionează asupra vorbitorilor ca pilulele stimulante. Unul din cuvintele lui cheie e: *„Ei, lasă*!…” exclamativ şi interogativ totodată şi care deşi pare cam desuet, cam molieresc, e cât se poate de eficace. Subînţelesul e: *„Ei drăcia dracului*!… *Ce vorbeşti, dom’le… Mă faci praf*!…”

Un domn îi zice lui Raphael că la anul, sau în cel mult doi ani, va fi război. Un *„Ei, lasă*!”… şi domnu’ zădărât se… mobilizează. Sau: un tânăr îi dezvăluie că doamna X e amanta domnului Z… Un *„Ei, lasă*!…” şi toată lumea îşi linge instantaneu buzele. (în această împrejurare particulară – deşi generală – acest *„Ei, lasă*!… * are o rezonanţă ştrengărească, niţel rabelaisiană: *„Hai, spune mai repede*!” Interesant în această exclamaţie e că poate fi gravă, comică, stridentă, confidenţială. Totuşi, forţa ei balistică rămâne aceeaşi.) Gripe, necazuri casnice, situaţie internaţională, concedii, proiecte matrimoniale etc., etc.

Raphael pe toate le înghite, cu o vădită voracitate, care îl umple de fericire pe interlocutor.

„AHA I*

„HEI 1*

„AIT!” (ACESTEA URMEAZĂ ULTIMULUI CUVÂNT ROSTIT DE VORBITOR.)

Ex.: *„Dacă s-ar lucra cu o nobilă râvnă, fără a ţine seama de rang şi de avere, încasarea impozitelor, e neîndoielnic, ar merge strună!” „Ait!”* Adică: e clar ca lumina zilei, cui i-o spui dumneata I Tot noi, săracii, trebuie să ne golim punga I

Să trecem la altă interjecţie. Folosirea raţională a, Ah”-ului poate da rezultate excelente, cu preţul unui efort şi mai mic. Ajunge să-l pui pe *„Anl”* înaintea ultimului cuvânt emis de vorbitor. Ex.: *„La vară, nevastă-mea şi cu mine avem de gând să ne ducem în Grecia…* „Acest *„Ah! Grecia*!…”, suspinat cu ochii pe jumătate închişi, ca şi cum ai zări Parthenonul din fotoliu, arată destul de concret că cunoşti Grecia ca propriu-ţi buzunar. Adicătelea tot ce poate evoca Eiada unui umanist autentic, sau cel puţin unui domn care şi-a trecut bacalaureatul. Interesant, de loc costisitor.

VAI l-VAI l-VAI 1” sau „7TTTTT – 1*

Prelungeşte ideea interlocutorului şi arată că eşti gata să-i împărtăşeşti necazurile. Avantajos şi practic în toate domeniile. Ex.: *„Aţi văzut noua creştere a preţurilor?” „Jţţţţţ!…” „Un asemenea scandal pe scena unui teatru naţional l „Vai! Vai I Vai!…”*

Când e vorba de tineretul de azi, de îmbulzeli, de televiziune, a te exprima prin *„Ţţţţţi…”* arată limpede că ai înţeles totul şi că nu e nevoie de mai multă bălăcă reală.

„AUU I* său. AOLEU I*

Onomatopee familiară, dar din cele mai sugestive, demonstrând că eşti gata să compătimeşti cu nenorocirile semenului tău. Ex.: *„Stăteam liniştit de vorbă cu nevastă-mea – uite-aşa cum stăm noi acuma – şi deodată îi scapă paharul clin mână şi cade mototol pe podea. E chemat doctorul: infarct de miocard!” „Auu!…” „Trecând ieri prin*

faţa casei lui Victor, ce şi-a spus? Ce-ar *fi să mă urc până la el*?» *Urcă, sună, i se deschide. Şi de cine credeţi că dă cu ochii*? *De nevastă-sa*!”, *Aoleu*! *Aoleu*!”

MDA!”

Dacă n-ai ce să răspunzi sau să adaugi la ceea ce a îndrugat vorbitorul, nu e neprielnic să oftezi un, *Mda*!” Ex.: „*Ştiţi cât ne va costa fantezia asta a guvernului*? *O bagatelă de 500 de milioane*!” „*Mda…*” Nu e prea consistent, dar destul de filosofic. Subînţelesul e – Ce vrei? aşa-i povestea şi pace. Sunt de aceeaşi părere cu dumneata, proastă-i lumea I

Poate servi ca element de tranziţie pentru orice îţi vine să spui.

— MĂI I… MĂI!…”

Ia te uită! ia te uită! La asta nu m-am aşteptat I Ce vorbeşti dom’le! Exclamaţia în cauză are o nuanţă ştrengărească şi se recomandă în istorioarele de alcov sau conexe. Ex.: „*Am auzit că are o infirmieră încântătoore şi care nu se mulţumeşte numai să introducă vizitatorii…*” „*Măi*! *Măi*!…”

„NU I?” „El, NU I*

„El, BINE, NU I NU, NU ŞI NU I

Cu toate că, în aparenţă e mai degrabă negativ, adevăratul „*NU*”, pronunţat exclamativ, permite multor oameni să împingă în mod pozitiv conversaţia mai departe. Ex.: „*Vrei să ştii cum* a *început*?[31]…” „*Ca spălător de* vase *într-un restaurant*!” 2 „*Ei, nu*!” Eşti uluit, nu-ţi vine să crezi, vrei să afli cât mai multe detalii, e una din marile surprize ale secolului.

Forţa de atracţie a „Nu”-ului este, de bună seamă, mai slabă decât aceea a unui strident „*Aoleu*!” sau a unui ţepos „*Ţţţ*”, dar un „*Nu*” repetat sub forma aceasta: „*Ei bine nu, în definitiv ce vreţi, nu şi nu*!” ia imediat o altă înfăţişare, conferă celor două litere o dimensiune surprinzătoare. Ex.: „*Puteţi să-mi spuneţi ce vreţi, dar să*

31 Chiar dacă ştii, nu trebuie să spui.
s întotdeauna rri-a uluit numărul miliardarilor care au debutat cî spălători de vase în restaurante.

dai pe un Cauguin 1Q4 milioane de franci, chiar din ăi vechi, ei bine nu, ce mai încolo-încoace, nu, nu şi nu!”

Acest cuadruplu *nu* trebuind să fie precedat de câteva cuvinte, nu e prea folosit în mod curent de mai sus pomenitele remontoare, ce se feresc de orice efort inutil. Merită să fie totuşi recomandat ca un mijloc ce permite să spui multe, fără să spui absolut nimic. Când un domn exclamă: *„Şi pe deasupra mai are pretenţia să fie ales la Academia franceză*! *Ei bine, nu*! *Ce mai încolo-încoace, nu, nu şi nu*!” – e de prisos să mai adauge ceva, e ca şi cum s-ar retrage într-o fortăreaţă morală inexpugnabilă (pentru a fi şi mai eficace, acest *„Ei bine nu i „*trebuie rostit puţintei modulat, o ţâră fantezist, ca să contrasteze cu fermitatea gravă a „Nu”-ului următor).

ULIULUI l...

Ce vorbeşti mă? auzi întâmplare! Să nu-ţi vină să crezi! Ce istorie! Ex.*: „Îi cunoaşteţi pe soţii N-au din 1 Erau perechea cea mai unită din lume... Ei bine* gata. *Divorţează*!” *„Uliuliu*!...”

PISSS r

Foarte practic când n-ai chef să-ţi manifeşti prin fraze inutile deplina admiraţie. Ex.: *„Ştiţi că a primit Legiunea de onoare pentru merite militare*?...” *„Pisss*!”

PÂRŢŢ i...”

„Şi dumneavoastră credeţi că au vreun rost toate comisiile şi subcomisiile astea, toate comitetele celor şase şi ale celor patru, ai?...” *„Pârţţ*!...” Tălmăcirea e: nu-i decât vânt în toate astea, gogoriţe, aiureli, îşi bai joc de noi, şi acu şi-n vecii-vecilor-amin I „FIUUU!”

Un şuierat prelung, prin care se arată interlocutorului că nu-ţi scapă importanţa destăinuirilor făcute de el: stilul mirării manifestate de domniile-voastre e aidoma aceluia din arondismentul al XVII-lea[32]. Ex.: *„Ştiţi ce cantitate de petrol am putea exporta dacă Hassi-Messaoud ar fi exploatat raţional*? *Haide, spuneţi*

O cifră, nu pierdeţi nimic dacă spuneţi... vă rog...” Feriţi-vă să răspundeţi căci, dacă din întâmplare cifra

32 Cartier al Parisului unde locuiesc mari oameni de afaceri. (N.T.ji

dumneavoastră ar fi exactă, tot jocul se năruie. Lăsaţi-l pe vorbitor să anunţe el precis şi bombastic: *„200 de milioane tone pe an*!” *„Fiuuu*!”

ASTA E 1*

Aprobare pe care o acordaţi personal strălucitului vorbitor, ca şi cum i-ar fi reuşit o grozavă scamatorie cu cărţi de joc. Ex.*: „Înainte de toate se impune să facem un pic de orânduială la noi acasă, să încurajăm exportul, să desfiinţăm sistemul de mită socială* l *„Asta e*!”

b) *Locuţiuni mai obositoare, întrucât necesită un simţ al oportunităţii mai dezvoltat, dar producând efecte şi mai încurajatoare*.

«NEÎNDOIOS l*

Vă ţineţi pe linia retorică a vorbitorului, vă însuşiţi raţionamentul lui, aplaudaţi cu tot entuziasmul sugestiile sale. Căci numai un capsoman ar fi în stare să raţioneze altfel. Sunt unghie şi carne cu dumneavoastră, domnule interlocutor! Ex.: *„În fine, dragul meu, să fim serioşi*: *nu crezi că prima măsură care se impune e o reformă structurală* a *sistemului nostru de securitate socială*? * *„Neîndoios* I

Alt exemplu: *„Puneţi-vă niţel în locul meu*[33]*... N-aţi fi reacţionat la fel*?” *„Neîndoios*!”

L-am văzut, mai serile trecute, undeva pe un adept convins al lui *„Neîndoios*!”, cocoloşindu-se în fotoliul său, dând capul pe spate, ţinând mâinile încleştate pe ceastă iar picioarele în aer, şi strigând de trei ori, de fiecare dată pe un ton mai ascuţit: *„Neîndoios I Neîndoios l Neîndoios*!”

O asemenea comportare e foarte practică spre miezul nopţii, căci permite ascultătorului să se mai elibereze din tensiune, să-şi trosnească niţel încheieturile, să se elibereze şi la guler dacă e nevoie, continuând totodată să-l urmeze pe interlocutor în itinerarul lui oratoric, în aşteptarea binecuvântatei clipe când se va putea băga în pat.

«AIDADE I*

33 Dacă ar trebui să te pui In locul oamenilor ori de ctte ori ţi-o cer, anevoie să te mai poţi găsi vreodată.

Se foloseşte în acelaşi sens ca *„Neîndoios /*, dar în împrejurări oarecum diferite. Prin *„Aidade*!” nu numai că sunteţi întru totul de acord cu vorbitorul, dar îl mai şi întăriţi în sentimentul că dreptatea e de partea lui. Ex.: *„Şi dumneata crezi că eu sunt omul care să se lase tras pe sfoară*?” *„Aidade*!” Subînţelesul e: Cu cineva de greutatea dumitale mi-ar fi plăcut să văd ce iese! Era de aşteptat să simţi mişcarea I Prea ar fi fost de oaie!

„ASTA-I TOATĂ PROBLEMA!”

Un brevet de bun-simţ, de logică desăvârşită, decernat vorbitorului care tocmai şi-a terminat peroraţia politică, socială sau economică. Ex.: *„Piaţa comună, nu zic nu, e un lucru foarte frumos, cu condiţia ca jocut să fie practicat cu sinceritate*!” *„Asta-i toată problema*!” Alt exemplu: *„Să luăm China… Vă daţi seama ce va însemna China peste cincizeci de ani*?… *Atunci, domnilor, trebuie să luăm taurul de coarne şi să le dăm debuşeuri*!” *„Asta-i toată problema*!”

„FOARTE JUST!”

E de neînchipuit cât de reconfortantă poate fi valoarea acestor două cuvinte, care pot fi şi trei (*„Foarte, foarte just*!). Ele îl umplu pe vorbitor de o legitima mândrie şi îi dau ghes să continue, în timp ce domnia voastră vă odihniţi. Exemplu: *„În Franţa nu guvernul guvernează, ci birocraţia*!” *„Foarte just*!”

Variante nu prea complicate ca: *„E cât se poate* ele *just*”, lansate ia momentul potrivit, asemenea spadasinului strigând: *„Atins*!”, exercită acelaşi efect tonic asupra vorbitorului şi-i dă puteri noi, pentru încă zece minute bune. Totuşi, oricât de mare ar fi valoarea lui *„E foarte just*!”, ea nu o va putea egala pe aceea a lui. „CÂT E DE ADEVĂRAT! * „E ATÂT DE ADEVĂRAT I*

Aceasta-i una din cheile majore ale stilului – remontor. îl umple de plăcere pe vorbitor. Asistenţa se extaziază ca în faţa unui Michelangelo, sau a unui nou model de aspirator. Pe tot întinsul pământului, nu s-a spus ceva mai profund în săptămânile din urmă. Ex.: *„Ne plângem de tineretul de azi. Spunem despre el că e cel mai*

rău din toate timpurile. Ei bine, adevărul mă obligă să declar aici, fără nicio şovăială: părinţii sunt cei cărora ar trebui să le facem procesul!" „Cât e de *adevărat!"*

Alt exemplu: *„Când te gândeşti, totuşi, la complexitatea trupului omenesc, când te gândeşti că avem o inimă, un ficat, o splină, doi rinichi – şi că toate astea funcţionează, îţi spui: ce uzină straşnică!" „E atât de adevărat!"*

„MĂ ÎNTREB… CREDEŢI CU ADEVĂRAT?"

Se poate întâmpla ca, prizonier al unui vorbitor care dezvoltă o doctrină financiară, să nu puteţi scăpa nici cu un *„Aşa el"* nici cu un *„Neîndoios!"* Ex.: *„În conjunctura actuală, pe unde scoateţi cămaşa? Sau reduceţi circulaţia fiduciară, şi se cheamă că deschideţi poarta tuturor conflictelor sociale, sau lăsaţi lucrurile în voia lor, şi asta se cheamă inflaţie. E un cerc vicios. Nu poţi ieşi din el I şi atunci?…"*

Eşti plictisit: teoria asta financiară nu te interesează nici de doi bani. Dimpotrivă: ai vrea să te sustragi. Dar ce impresie ai face dacă te-ai apuca să îndrepţi conversaţia spre cinemascop? Ce-ar zice lumea de dumneata? Momentul e prea grav. Nu există nicio posibilitate de scăpare. Cel mai cuminte, deci, e să te arăţi perplex, chiar foarte perplex, să-ţi freci bărbia (semn al unei meditaţii profunde), să clatini din cap şi să spui, după ce ai simulat o îndelungă reflecţie: *„Mă întreb şi eu dacă… La urma urmei… Credeţi cu adevărat?… Personal aş ezita să mă pronunţ…"* Imediat interlocutorul o porneşte iarăşi, ţine să te convingă. Ce chichiţă subtilă te-o fi făcut să meditezi atâta, se întreabă? *„Sunt sigur* – spune el – că te *gândeşti la fondul monetar internaţional… Da, da! Hai, mărturiseşte!"*

Bagă de seamă I N-ai voie să pierzi o ocazie ca asta! Ştiu, mai curând la papucii dumitale de acasă te duce gândul. Habar n-ai ce-i, în fond… fondul monetar internaţional. N-are nicio importanţă. Răspunzi: *„Ei bine, da… dumneavoastră nu sunteţi de părere că fondul monetar internaţional…"* Te opreşti aici. Ajunge atât. Ai

câştigat. Te-ai înălţat în stima vorbitorului, acordându-i o patalama de extra-luciditate. A văzut imediat unde te roade gheata. Taci şi lasă-l să-şi savureze singur plăcerea de a-ţi explica de ce fondul monetar internaţional e neputincios în problema ridicată de el, iar dumneata odihneşte-te.

„CUM FOARTE JUST AŢI SPUS ADINEAURI…”

(Formulă destinată remontorului-întrerupător destul de experimentat ca să nu ezite să ticluiască o frază întreagă. Deşi necesită un efort mai mare decât locuţiunile precedente, formula e totdeauna foarte avantajoasă.)

S-ar putea întâmpla ca Raphael, după ce a parcurs o *bună parte* a *serii* cu *„Mda”*-urile, *„Ah”*-urile, *„Aoleu”*-*urile* şi celelalte *„Fiuuu”*-uri sau *„Pâsss”*-uri ale sale. să constate că interlocutorul său şi-a epuizat tot repertoriul şi că nu-i exclus să-i pună niscai întrebări personale. Ei, acuma-i momentul când trebuie să arate că e capabil de scăpărări de geniu. În loc să-şi spargă capul căutând un subiect nou de conversaţie, Raphael scotoceşte în abundentul material pe care vorbitorul l-a aşternut în salon şi iată-l repetând cuvânt cu cuvânî o argumentare a partenerului său, precedând-o de următoarea formulă: *„Cum foarte just a spus adineauri prietenul nostru Rochelard*, e *absolut nelogic ca ţările slab dezvoltate…”* (sau *Marocul*, sau *votul femeilor*).

Raphael nu e de loc sigur că Rochelard a vorbit de ţările slab dezvoltate, de Maroc sau de votul femeilor – cel puţin în termenii folosiţi de el. Nu are nicio importanţă. Efectul formulei: „Cum *foarte just aţi spus adineauri…”* e miraculos, îl pune pe partener într-o asemenea stare de ebrietate mintală, încât poate îl determinat să spună, fără niciun inconvenient, contrariul celor susţinute abia adineauri. Niciodată nu va dezminţi.

c) *Onomatopee de război, care ajută la remontarea vorbitorului, dar care îl şi poate scoate din sărite*.

„NE-NE-NE!… „O-O-O-O!…”

Eşti sceptic. Lucrurile nu stau chiar aşa. Oricât s-ar spune, nu e foarte sigur. Cu ochii închişi nu se poate

afirma că… Eşti incredul. „*Am certitudinea că dacă în momentul acela am fi rezistat – doar eram la 20 km de Cairo – nu trebuie să uităm asta, nu*? – *aveam victoria în buzunar*!” „*Ne-ne-ne-ne…*” îmboldit de această manifestare nazală a scepticismului, strategul porneşte iar, şi de sârg, în campanie şi îşi desfăşoară argumentaţia.

„BUM! BUM! BUM I BUM-BUM I* sau „ZEXE! * 1

Mai riscată decât precedenta, căci merge şi mai departe cu incredulitatea. Dă-i înainte cu gura, domnule! Pare lesne, cum le zici dumneata 1 Asta să i-o spui lu’ mutu’!…

Dar reţeta nu poate fi utilizată decât la oameni cu care nu te întâlneşti pentru prima oară, sau cu care vrei să te întâlneşti pentru ultima oară. Ex.: „*Bursa, dragul meu, e ca şi cursele*: *un joc*!” „*Zexe*!” Plasat la momentul oportun, dar nu prea apăsat, e în stare să urnească din nou pe vorbitor.

„EEE!…”

Acelaşi efect ca „*Ne-ne-ne-ne-ne*!” dar mai rezervat. Arată că sunteţi întru totul de acord – dar că nu pretindeţi decât să fiţi convins. Să mai aşteptăm…

„El, şi?”

Din toate mijloacele de-a face faţă unei conversaţii fără s-o şi ai1, cel mai straşnic e fără doar şi poate laconicul „*Ei, şi*?” Am văzut într-o seară un omuleţ pe care nu dădeai o leţcaie frântă, luându-se la harţă cu un Hercule al „voroavei”, care-l înghesuise într-un colţ al ringului, vajnic şi ţinând ferm în labe situaţia internaţională. Omuleţul, dându-şi drumul la fabrică prin lansarea unui: „*Şi ce-o să iasă din chestia asta*?” iacătă-mi-l pe Hercule că intră la Casa Albă, unde, cât ai spune „bre” rezolvă relaţiile cu S.U.A. Dar omuleţul nu e cnocaut… ci întreabă: „… *Ei şi*?” Marcând lovitura, expertul situaţiei internaţionale se urcă în avionul transpolar, aterizează la Moscova, stabileşte dialogul, asigură coexistenţa paşnică. „… *Ei şi*? – îl asmute nesăţiosul tartacot – *cu China cum o brodeşti în toate astea*?” Campionul o făcu cogeamite pachet, pe care, gâfâind ca nişte foale, se căzni să-l lege.

Era încă sleit de puteri când, către orele 23, 30 un nou şi ironic „… *Ei şi*?” îl expedie ca o minge în plin Pacific. Câteva secunde mai târziu, soţia lui îi aruncă prosopul: *„Să mergem acasă, iubitule, nu vezi că nu se poate sta de vorbă cu domnul*?”

9 „Are conversaţie tipul!” (Caragiale). (N.T.)

XI!! CHEILE BOGĂŢIEI

D

despre cineva slab de minte, se spune că n-are deşteptăciune nici de două parale. Eu, chiar prost de două parale, nu sunt. De un milion e altceva. Sunt idiot sadea.

Certitudinea asta am căpătat-o în ziua când Providenţa mi-a pus mâna în cap, procopsindu-mă cu ceva bani.

Lucrul e uşor de înţeles. Când ai doi gologani în buzunar, nimeni n-o să vină să te înveţe ce să faci cu ei. Fie că-i păstrezi, fie că-i arunci pe fereastră, cine se sinchiseşte? în schimb, când norocul te plouă cu milioane[34], imediat eşti asaltat de o mulţime de indivizi, a căror îndeletnicire e pesemne să-i pândească pe noii milionari, ca să-i potopească cu sfaturi, şi să-i îndemne să nu lase banii să mucegăiască nefructificaţi.

Lumea e mult mai puţin egoistă decât se spune îndeobşte; dovadă e că pare infinit mai preocupată de bafta altora, decât de a ei proprie. Solicitudinea asta au nu purcede din cea mai lăudabilă intenţie? La urma urmei, pentru binele meu îşi face lumea griji. Adevărat, neavând vreodată de-a face cu bani, singur de capul meu, numai prostii aş comite. Mai ales că şi cazul meu e aparte. Când un cetăţean se duce la Pavilion de Flore, ca să-şi încaseze în secret o tranşă din lozul cel mare, el nu are de dat socoteală nimănui. Eu însă, în fiece dimineaţă, simt aţintiţi asupra mea ochi iscoditori. Cu aerul că nu se amestecă unde nu le fierbe oala, oamenii vor să ştie ce plănuiesc, ce fac cu tot bănetul ăsta.

Acum că pot judeca situaţia din perspectiva trecutului, şi întrucât am profitat de judicioasele sfaturi

34 Continui să socotesc în franci vechi.

care mi-au fost date de nenumăraţi consilieri benevoli, sunt, din fericire, în măsură să văd limpede şi să-i fac şi pe alţii să beneficieze de pe urma experienţei mele. Această experienţă mi se pare suficientă pentru a-mi permite să conchid că pentru a face avere, există cinci mijloace:

1 Punând bani deoparte
2 Cumpărând valori
3 Cumpărând aur
4 Cumpărând tablouri
5 Cumpărând pământ.

Posedând aceste cinci chei ale bogăţiei, te simţi alt om. Ee dau în vileag cu dragă inimă, încredinţat că nu există niciun motiv să le păstrez numai pentru mine. Sub acelaşi raport, nu mă simt îndrituit să tăinuiesc ceea ce pomenita experienţă mi-a dezvăluit, şi anume că – lucru şi mai tulburător – există, de asemenea, cinci mijloace de a pierde tot ce posezi, şi chiar mai mult:

1 Punând bani deoparte
2 Cumpărând valori
3 Cumpărând aur
4 Cumpărând tablouri
5 Cumpărând pământ[35].

a) ECONOMIILE

Când se iscă problema cum să-şi păstreze banii, prima soluţie care tentează minţile simpliste şi chiar minţile mai puţin simpliste e să-i pună deoparte, sau, cum se mai zice! a ciorap. În acelaşi timp, primul sfat pe care-l primesc de la experţii în materie e să nu-i ţină la ciorap. Cum pot fi armonizate aceste idei antipodice?

Crescut fiind în cultul marelui Benjamin Franklin, ai lui Jacques Laffitte şi al celorlalte ilustre figuri universale, am debutat pe scena socială strângând ban cu ban la puşculiţă, aşa cum ni se arată pilduitor în Lecţiile Vieţii. Am cunoscut şi eu frigurile economiei când puneam deoparte tot ce-mi cădea în mână: căpeţele de sfori vechi, sau becuri arse. Exemplul lui Laffitte, care şi-a început prodigioasă carieră de financiar aducând la bancă un ac cu

35 Variantă posibilă : cursele. Vezi pag. 15S.

gămălie găsit pe stradă, m-a urmărit dintotdeauna. O experienţă destul de depărtată m-a învăţat, totuşi, că cinstea nu e totdeauna platnică, cum s-ar cădea să fie. Aveam treisprezece ani când am dus la comisariatul de poliţie un portofel pe care-l găsisem pe jos: rezultatul a fost că m-am pomenit tratat cu: *„Derbedeule*! *pungaşule*! *haimana*!*”* Fiindcă portofelul era gol, m-au învinuit că am sfeterisit banii ce se aflau în el. Adevăratul hoţ a fost găbjit trei zile mai târziu, dar de atunci m-am ferit să mai ridic ceva de pe jos.

De altminteri, lucrurile s-au schimbat simţitor de la Jacques Laffitte încoace. Lucrurile sau banii. Aş fi curios să asist la primirea ce i s-ar face azi la Societatea generală, sau la Creditul lyonez, pietonului căruia i-ar veni năstruşnica idee de a aduce un trombon, sau un ac cu gămălie găsit în faţa sucursalei! Dacă altă dată îţi puteai permite să pui sub saltea 20.000 de franci, fără să-ţi atragi dezaprobarea unanimă, încearcă să faci la fel astăzi cu un milion şi să nu te simţi dezonorat!

N-am să uit multă vreme privirea compătimitoare pe care mi-a aruncat-o un expert financiar când, răspunzând întrebării sale: *„Şi, mă rog, ce aveţi de gând să faceţi cu banii*?*”* i-am mărturisit *„Vreau să-i pun bine…”*

Era limpede că în ochii lui apăream ca un ageamiu, sau ca un ţicnit. Pe loc îmi demonstră că nu există ceva mai primejdios. E ca şi cum ai ţine în casă o tonă de nitroglicerină, sau o pilulă radioactivă. Prin urmare, bănişorii aceştia, pe care atâta amar de vreme a pregetat Pronia să mi-i trimită, adevărată comoară picată din cer, trebuie, cu orice preţ, şi cât mai repede, să mă descotorosesc de ei, sub ameninţarea de a-i vedea tepindu-se ca un bloc de gheaţă. Păstrânau-i acasă, îi expuneam să sufere efectele devalorizării, să aibă soarta unei blăni de râs atacată de molii. Fără zăbavă trebuie să le dau o folosinţă practică, să-i transform să cumpăr indiferent ce, dar să cumpăr ceva, valori de exemplu:

„Valori serioase, *fireşte*, îmi spuse expertul. *Hârtii solide Există*. *Ajunge să fii bine sfătuit…”*

b) VALORILE

Povăţuit eram 1. Eram chiar în aşa grad, şi de atâţia oameni, încât astăzi, dacă aş avea de dat un sfat, ar fi să-i desfătuiesc pe dătătorii de sfaturi.

Când vreun nou-venit la Bursă începe să-i prindă iţele, foarte curând a învăţat cele câteva principii fundamentale, care constituie A.B.C.-ul carierii financiare. Principii foarte simple, uneori enunţate într-o manieră delicioasă, chiar şi în versuri. Primul, bunăoară: *„Cumpăraţi când sumbru tunul răsună, Vindeţi când dulce viorile sună”*. Nu-i aşa că, pe cât e de limpede, pe atât e de frumos?

Am aşteptat, aşadar, ca tunul să bubuie undeva în lume, ca să cumpăr. N-am avut mult de aşteptat. Numai că era un bubuit de păcăleală, în vânt. În zilele noastre se trage cu tunul pentru un da sau un nu – uneori pentru amândouă, şi spre deosebire de felul cum se petreceau lucrurile acum cincizeci de ani, consecinţa nu e neapărat o conflagraţie universală. În ziua aceea, aşadar, Bursa era calmă. Trei săptămâni mai târziu, tunul bubuia de-a adevăratele, undeva în Africa, şi dragile mele valori scăzură vertiginos. Cât priveşte viorile – vă închipuiţi că stăm cu urechile ciulite, dar până acum n-am auzit nimic îndemnător. Epoca noastră – e un lucru ce trebuie spus – nu e tocmai violonista. Totuşi, într-o zi, părându-mi-se că aud niscai ecouri favorabile, am vrut să vând. M-am grăbit. Era prea devreme.

Expertul m-a consolat cu încă una din axiomele lui familiare: *„Totdeauna* să vă *amintiţi că Rothschild* a *făcut avere vânzând prea devreme*...” Ideea de a fi asimilat unui Rothschild mi-a dat pentru o clipă un agreabil simţământ de confort şi securitate, dar astea sunt simţăminte trecătoare, ce nu lasă mare lucru în urma lor. După ce mi-a mai amintit că, în definitiv, trebuie *„să urli ca lupii”*, specialistul a încheiat: *„... Prea sunteţi grăbit... Prea grăbit să cumpăraţi... Prea grăbit să vindeţi... Valorile*? *Păstraţi-le. Aşezaţi-vă pe ele şi nu vă mai gândiţi la nimic. În domeniul Bursei, un singur lucru e pozitiv*: *portofoliul”*.

Prin urmare, Bursa face parte şi ea din locurile unde nu există, precum mereu ţi se spune, decât un singur lucru pozitiv. Din păcate lucrul nu e niciodată acelaşi. Ca peste tot. Numai Dumnezeu ştie de câte ori am auzit spunându-se: *„Un singur lucru e pozitiv*: *copiii*”. Sau când nu-i cazul: sănătatea, o soţie gospodină, un pat bun, o masă bună, sau viaţa la ţară. În ce priveşte Bursa, *singurul lucru pozitiv* e pentru noi portofoliul, pentru alţii speculaţiile asupra petrolului, pentru ceilalţi plasamentele în întreprinderile de exploatare a minelor de aur. Şi întrucât toţi experţii sunt oameni foarte inteligenţi, e neîndoielnic că fiecare din ei are dreptate, iată de ce, aşa după cum se recomandă să ai o soţie gospodină, copii şi sănătate, e bine să posezi petrol, produse chimice şi mine de aur.

„De ce – mi-a sugerat unul din sfetnicii mei – n-a/ *cumpăra puţin rodor*? 1 *Ai ceva rodor*?”

Nu am şi n-am cumpărat niciodată rodor la Bursă. Tehnicianul aruncă o privire pe lista acţiunilor mele:

„Mi se pare că sunteţi cam încărcat cu petroluri – îmi spuse, ca şi cum aş fi avut limba încărcată. *Chiar şi de cupruri n-ar strica să vă mai uşuraţi. Am putea face un arbi*

Adică acţiuni de ale Societăţii care are monopolul acestui produs. (N.T.).

trai, înlocuindu-le cu ceva cimenturi. Cu acestea şi cu *rodorul, vă realizaţi perfect untul. x*”.

Obiectând că acest arbitraj ar fi în detrimentul meu, având în vedere scăderile survenite la cupru, expertul îmi oferi o altă axiomă: *„Sunt momente când e nevoie să ştii să-ţi tai un braţ*! *dureros, îmi dau seama, dar dacă trebuie trebuie*!”

Mi-a tăiat deci un braţ de cupru – şi Bursa a continuat să se învârtească. Cimentul, parcă-mi spunea ceva. Are ceva solid în el. Şi apoi nu e minunat să poţi să schimbi – graţie unui simplu telefon – petrolul şi cuprul, cu ciment şi rodor? Am luat niţel din amândouă. Şi parcă mă simt mai betonat. De unde şi respectul meu pentru străvechea zicală: *„Nu-i bine să pui toate ouăle în aceeaşi*

coşarcă[3637]*”*.

Cu portofoliul rostuit, ar fi trebuit, vorba expertului, *„să mă aşez pe el”* şi să nu mă mai gândesc la nimic. Probabil că nu sunt om de portofoliu. Îmi place să văd lucrurile mişcându-se, şi numai în sensul bun. După câteva săptămâni, iar m-a apucat mania de a da ordine la Bursă. Poate că din pricina acelei obscure şi mici bucurii pe care o simt când spun la telefon: *„Vindeţi!”* Deseori am visat să fiu un magnat din aceia care, posedaţi la un moment dat de o intuiţie bumbăcărească (colonieră adică), pun mâna pe receptor şi telefonează, în pijama, dintr-un mare hotei din California, provocând imediat un „boom” la Sidney, dacă nu un crah la Wall-Street, în timp ce-şi iau baia în cada de marmoră. Visul acesta mi l-am împlinit, dar în felul şi pe măsura mea. Hotărât să vând o valoare, cam prea staţionară după dorinţa mea, e de ajuns să-i telefonez agentului meu de schimb, pentru ca imediat Bursa să intre în panică; cursurile se prăbuşesc. Şi-n ziua respectivă se vinde ia cele mai scăzute cote. Şi dacă, din întâmplare, ochesc o valoare ce mi se pare promiţătoare şi mă hotărăsc s-o cumpăr, nu e nevoie decât să dau un telefon şi hop!... titlul de rentă de care nimeni nu vorbea începe să se urce, depăşind plafonul cel mai ridicat al cotei sale din ultimele şase luni. (Uneori, vrând să mă joc cu destinul în secret, îmi zic: *„Hai să facem ca şi cum azi aş cumpăra... Nimeni nu va şti în afară de mine... Le arătăm noi!”* Ei bine, în ziua aceea Bursa e proastă: puteam cumpăra nu fictiv, ci efectiv, în cele mai bune condiţii. Şi dacă, în ziua următoare, cumpăr de-adevăratelea, cursurile se urcă fulgerător.)

că forţe misterioase uneltesc împotriva mea, prevenind, s-ar zice, piaţa*: „Împiedicaţi-l cu orice preţ să*

---

36 In Franţa untul e strîns legat de bunăstare („Şi-a pus unt pe pline" dacă nu „in spanac". „Apoi în ielui acesta o să-ţi crească dividendele, ca untul In tigaie I..." „La preţul de azi al untului I" etc.). Unii experţi fac o asemenea consumaţie de unt în vocabularul lor, încît am senzaţia, cînd mă despart de ei, că-s uns cu unt.

37 Tot chestie de băcănie.

cumpere r – nu mă îndoiesc. Dar după ce-am ajuns să cred că exercitam personal o nefastă influenţă asupra Bursei, a trebuit să admit că, totuşi, cazul meu nu era excepţional. Agenţii de schimb sunt categorici în privinţa asta: toţi au printre clienţii lor doi sau trei indivizi de genul meu, care sosesc totdeauna sau prea devreme, sau prea târziu. Indivizii aceştia au tot atâta „nas" cât şi ceilalţi, numai că ai lor e deviat. Cunosc un agent de Bursă care a făcut în doi ani avere executând cu punctualitate, în contul şi profitul lui personal, taman contrariul operaţiunilor pe care le efectua pentru un client. Şi jocul acesta echivoc merge înainte. Căci specia asta de încăpăţânaţi, printre care mă prenumăr, nu se descurajează niciodată.

În cele din urmă m-am dus să-l caut pe sfetnicul meu – tipul cu portofoliu. De data aceasta eram hotărât *„să mă aşez pe el"* – aşa cum mă povăţuise, dar voiam totuşi să ştiu cât timp anume... Mi-a răspuns cu un gest evaziv: „Zece *ani... Douăzeci de ani... Cu devalorizările care se ţin lanţ, sigur că nu rămâneţi în pagubă..."*

Să şezi douăzeci de ani pe un portofoliu, mi se părea peste puterile mele. Şi cine-mi garantează că peste douăzeci de ani am să pot vinde? Nu trebuie să vinzi niciodată la „baisse". Şi nici la „hausse", să nu te pripeşti să vinzi. Atunci, când? Păi niciodată I Numai aşa ajungi bogat. *„Se cheamă că eşti bogat, când trăieşti din veniturile veniturilor tale"*.

Acţiunile astea îmi frigeau degetele. În cele din urmă le-am vândut – în pierdere. Şi m-am năpustit asupra celei mai înţelepte dintre soluţii:

La drept vorbind, mă gândeam la aur încă înainte de a avea... arginţii. Unul din unchii mei – unchi cu principii ca nimeni altul – propovăduia, ca atâţia alţi jucători la Bursă: *„Nu strică niciodată să ai puţintel aur"*. (Se simte cât de colo că oamenii care vorbesc aşa au mai „multişor".) *„Mai târziu, dacă ai bani* – m-a învăţat el – *cumpără aur. Pune-l* într-*un săculeţ de pânză, coase-l*, bagă-l *sub saltea şi păstrează*! *Aurul tău e ca şi căţelul tău*: *trebuie să se ţină după tine pretutindeni. Într-o zi ai să te minunezi...*

răpăie undeva în lume o mitralieră şi uite că aurul tău se urcă… În momentul acela, parcă te *aud ca zici*: «*Avea dreptate unchiu-meu!*»”.

Acest unchi, care profita de tihna vieţii sale de pensionar, ca să-şi cultive portofoliul, avea o deosebită veneraţie pentru „amidoanele din Luzenac”.

„*Le-am luat la 317. Azi fac 17.000. Mi s-a spus răspicat*: «*Vinde*!» *Le-am păstrat. Le voi păstra până la moarte, şi când voi trage pentru totdeauna oblonul, moştenitorii* tare *s-or mira de ceea ce au să găsească în besacteaua mea*”.

Unchiul muri amidonat din plin, iar copiii lui trăiră liniştiţi.

Gândindu-mă la el, mi s-a năzărit, în cele din urmă, să cumpăr aur. Vorbind drept, nici sfaturile nu mi-au lipsit. „*Cumpăraţi aur*! m-a povăţuit expertul. *În felul acesta sunteţi acoperit. Prevăd că în curând o să-mi aduceţi veşti bune*”.

Nu e mult de când i le-am adus. Era radios:

— Aşa-i că sunteţi mulţumit?

— Cum mulţumit? Mulţumit că pierd 500.000 franci *I*[38]

— Că pierdeţi, nu contest… Dar recunoaşteţi… ce sentiment de securitate I…

— …?

— E aşa cum vă spun! Dacă aurul scade, înseamnă că toate merg bine. Situaţia financiară a statului e zdravănă, primejdiile de război au dispărut, în sfârşit, puteţi răsufla uşurat… Asta nu merită 500.000 de franci?

— Totuşi, dacă-i câştigam în loc să-i pierd…

— Ar fi fost o dovadă că toate se duc de râpă, că suntem în pragul falimentului, al războiului sau revoluţiei. Mai ştii?… Puteaţi fi şi la închisoare!

Ferecat, pentru o clipă, în această sumbră perspectivă, m-am simţit înviorat de raţionamentul profesionistului. Când m-am întors acasă, mă înseninasem de-a binelea. Ah, miraculoasă putere a aurului! Dacă aş fi

38 Vechi.

irosit, oameni buni, 500.000 franci la curse, sau la bacara, remuşcările m-ar fi chinuit ca pe ăia de la Lecţiile Vieţii. Dar să te ruinezi cumpărând aur e, într-adevăr, cel mai serios mod de a face prostii. (Moş Grandet nu prevăzuse această eventualitate...) Deci, cu zâmbetul pe buze i-am spus Thérèsei:

— Ai văzut?... Aurul scade!... E admirabil!

Şi, pentru că m-a întrebat puţin grijulie dacă mă simt bine, i-am destăinuit extraordinara mea senzaţie de securitate. Nu părea s-o convingă.

— Nu-mi mai pomeni – îmi replică ea – de sovereii1 tăi! (înainte zicea „ai noştri”.)

Ţineam în palmă şi mă uitam la mica şi frumoasa monedă, una din acelea achiziţionate atât pentru haina de vizon cât şi pentru o eventuală apendicită, şi a cărei putere de cumpărare părea că scapătă spre iepure şi amigdale. Britania, nepăsătoare la speculaţiile de „baisse”, continua să-şi *ruleze*[39] senină wawes[40] [41]-uri! e, în timp ce sfântul Gheorghe îşi vedea mai departe de trebuşoara lui cu suliţa.

— N-aveai decât să vinzi la timp, e la mintea cocoşului!

Uşor de zis. Dar ca să existe oameni care să vândă ia timp, trebuie musai să existe şi alţii ca mine – care să cumpere în pagubă.

— Până una alta, cu cei 500.000 de franci pe care i-ai pierdut, am fi putut cumpăra...

Urmă o avalanşă de lucruri de primă necesitate, şi altele cu totul inutile: hăinuţe pentru copii... o maşină de spălat rufe... un echipament pentru schi... başca câteva rochiţe pentru ea... Puteam cumpăra ¡urnea toată cu cei 500.000 de franci! auzi dumneata! Păi să nu-ţi vină să crezi că prima condiţie a unei judicioase întrebuinţări a banilor e să nu-i ai? Având în vedere că aventura mea cu aurul a ţinut destul, m-am hotărât să mă retrag de la Bursă.

E adevărat că între timp am avut şi un intermezzo...

---

39 Lira sterlină adică, pe care vocabularul snob al Thérèsei o exprimă

40 reprezentată printr-o femeie (Britania) şi sfîntul Gheorghe. (N.T.).

41 Valurile (în !b. engl.). (N.T.).

INTERMEZZO: CURSELE

Dacă s-a nimerit să vorbesc de curse după Bursă, n-o fac pentru a respecta ordinea alfabetică, cele două surse ale ruinei şi profitului nedeosebindu-se, la urma urmei, decât cu o literă. Mai curând mă întreb dacă nu trec cumva printr-o perioadă a vieţii în care, pe tot ce pun mâna se strică, ţinând seama că ultimul lucru pe care l-am defectat, după Bursă, a fost tocmai această superbă maşinărie denumită cal de curse.

Printre atâtea idei câte, de la concurs încoace, mi-au trecut prin cap, unde, din păcate au înţepenit, mi-a venit şi aceea de a compăra un cal pur sânge. Acest vis, pe care cu dragoste îl mângâiam în întunericul întâiului meu stadiu social (nu se fac visuri frumoase decât pornind de la o realitate mediocră), mana cerească a milioanelor de acum îmi permitea să mi-l împlinesc. Urmând sfatul unui prieten, care mă prevenise: *„La curse, dragul meu, e bine să nu voiajezi sărăcăcios”* – am cumpărat un doi-ani pur sânge, care m-a costat mai scump fiindcă tocmai ieşise câştigător. I s-o fi părut calului că preţul nu-i destul de mare. Nu i-o fi plăcut mutra noului său proprietar, când m-am dus să-l văd la Maisons-Laffitte? Fapt e că din momentul când începu să poarte culorile mele, bidiviul n-a mai pus – cum se spune în jargon hipic – o copită înaintea celeilalte.

Ah! cât de frumoasă e ziua când vii, pentru întâia oară, să-ţi admiri roibul în boxa lui! Cum îi luceşte părul! Ce aer nobil are! îngrijitorul îi vorbeşte prietenos…

— Asta zic şi eu că galopează I te încredinţează ei.

Există oare şi cal pur sânee care nu galopează?

— Ăă… Şi participă la toate marile competiţii?

— La toate, domnule, după cum vedeţi şi dumneavoastră…

Îţi întinde lista cu nume mirifice: *Premiul Lupin*, *Derbiul din Epsom*, *Jockey-Club*, *Marele Premiu… O*, tu noule proprietar, profită cât mai intens de clipa aceasta, când calul tău zboară spre victorie prin faţa reginei Angliei şi când te vezi felicitat în *Royai Enclosure1*! Adevărat, e înscris… dar din zece pur sânge, opt sunt înscrişi încă de

la naştere, iar în clipa când visul tău îl duce mirific spre potou, alţi şase sute de cai sunt angajaţi în cursă. Nu vor fi decât douăzeci în momentul pornirii. Longchamps, Chantilly, Epsom… glorioase hipodromuri, unde culorile tale nu vor străluci decât pe piste splendide ale visului.

„Mâine alergăm la Tramblay!” – mi-a telefonat pe neaşteptate antrenorul.

Bizar… Mi s-a spus: *„Şi, mai ales, nu vă pripiţi*! *E preferabil să alegeţi* o *cursă mai micuţă, care să vă convină mai bine…*” Pare-se că roibul acesta, al cărui calm mi-a fost lăudat, se agită în boxa lui I *Trebuie alergat*. Va alerga. Aleargă. Dar, ciudat lucru: am fost prevenit că acest produs al lui Atys nu se simte în largul lui decât pe 1600 de metri. Şi iată-l că e pus să alerge pe 2500. În fine… vom vedea… Faptul de a vedea numele lui Blot figurând pe program, între acela al prinţului Ali Kahn şi al domnului Marcel Boussac2, mă gâdilă plăcut. Şi inima mea bate când, pentru prima oară în viaţa mea, pătrund în „*paddock*” spre a da instrucţiuni jocheului ţie voi repeta, bineînţeles, pe acelea ale antrenorului), iată-mă laolaltă cu „barosanii” – cu ăia adicătelea la care până mai ieri mă uitam din partea cealaltă a „bordurii albe”, amalgamat în gloata anonimă ce muşluieşte de la distanţă, ca prepelicarii, mirosul proprietarilor de cai, căutând să prindă vreo vorbă din preţioasele lor palavre turfistice. Trebuie să fac un efort ca să nu mă uit la toate chipurile acelea care se uită la mine, printre care aproape că aş încerca să descopăr şi chipul meu… cel de odinioară… ca să văd impresia ce mi-aş produce-o. Mă simt totodată satisfăcut şi neliniştit. La numai doi paşi, un Rothschild… O[42]

palmă mai departe, baronul de Waldner… şi eu, Blot… Aş vrea ca timpul să se oprească, alergarea să întârzie, vraja să nu se rupă… Dar dacă, Doamne fereşte, calul meu ajunge ultimul?

Jocheul şi-a scos cascheta pentru a-mi fi prezentat.

---

42 Spaţiul îngrădit de lîngă tribuna regală. (N.T.).

1 Mare fabricant de textile. (N.T.).

„Bună ziua, Gravelot!” – am rostit pe un ton pe care l-aş fi dorit cât mai degajat, dar a cărui artificială familiaritate mi-a adus aminte ce acel *„Bună ziua, neică!”*, bineţe pe care târgoveţii tinereţii mele le adresau ţăranilor, vara. Gravelot mi-a răspuns surâzând: *„Bună ziua, dom Blot!”* – după care a ascultat instrucţiunile antrenorului. *„Care va să zică ne-am înţeles? îi dozezi bine efortul şi nu-l soliciţi prea mult înainte de ultima sută de metri… Menajează!…”*

Uitându-mă la calul care trecea ţinut de îngrijitor, am spus – ca să nu se cheme că nu spun şi eu ceva: *„Se prezintă bine”*. Antrenorul a făcut remarca: *„Da, se prezintă bine, o să facem o cursă bună. Totuşi, dunga mizeriei* e cam *prea pronunţată”*. Când ai de-a face cu cai, rar să nu se ivească ceva care să nu fie tocmai în regulă: „dunga mizeriei”, „tendoane obosite”, „spline forţate” (aceiaşi invariabil potop de cuvinte tehnice, cu care specialiştii se complac să-i inunde pe profani. Trebuie să ai aerul că înţelegi). Pentru a avea aerul acesta, m-am făcut că ştiu unde-i sălăşluită dunga mizeriei… *„Da*, am încuviinţat, e *un pic cam prea pronunţată…”* Antrenorul n-a adăugat nimic. Dacă nu mi-ar fi atras atenţia el întâi, şi dacă eu i-aş fi zis: „Găsesc că are *dunga mizeriei mult accentuată”* – s-ar fi uitat la mine uluit, de parcă aş fi spus nu ştiu ce bazaconie. Cu cine am mai resimţit o senzaţie de jenă similară?… A, da, cu garajiştii-Caii s-au îndreptat spre pistă. M-am dus să-mi ocup locul în tribuna proprietarilor. În drum, m-a acostat un necunoscut: *„V-am văzut la televiziune, domnule Blot… Nu-i aşa că putem juca pe el?”* Am schiţat un gest evaziv. Omul l-a interpretat probabil, ca pe un răspuns afirmativ, căci, întorcându-se spre însoţitorul lui, i-a spus: *„E-n regulă!… l-am simţii eu /… Nu vrea să spună nimic, dar merge pe el… Nu te mai perpeli degeaba! Când îţi spun că merge pe el!…”*

Se dă semnalul de plecare. Nu numai că „eu” n-am rămas la potou, dar am satisfacţia să văd culorile mele în frunte. Şi chiar megafonul citează, o dată, numele calului meu. Din păcate, pentru ultima oară. La turnantă, e absorbit de grămadă. La sosire, *nu-s nicăieri* (neplasat,

adicătelea). *„Nu întoarce bine pe dreapta*!” – conchide antrenorul.

Cincisprezece zile mai târziu, a doua cursă, pe un alt teren, coarda pe stânga. Acelaşi rezultat. Mânzul ăsta care n-o suceşte nici la dreapta, nici la stânga, oare numai în boxă ştie să se sucească? Nu. *„Meteahna lui e că nu repetă în cursă ce a lucrat dimineaţa*” – îmi explică antrenorul. În felul acesta aflu că există cai cărora nu le place să alerge după-amiezile. Cu toate că s-au organizat curse nocturne, nu s-au organizat, pre cât ştiu, alergări matinale. Fapt e că nărăvaşului ăstuia îi displace mulţimea. *„Are şi el trac… ca actorii r* – mi se spune.

De remarcat că nici singurătatea nu-i place. Numai în compania iepelor se simte bine. Prea bine chiar: când aleargă, are obiceiul să rămână în spatele lor. Se întâmplă, pare-se. Cam supărător lucru. Trebuie jugănit? Antrenorul îmi declară: *„Căluţul dumneavoastră ar fi bun la obstacole…”*

Acest „căluţ” îmi sună cam ciudat în ureche. Cât de departe suntem de „calul care galopează”! Niciodată nu mi s-a pomenit nici de căluţ, nici de obstacole.

Trebuie să adaug că roibul nu suportă *povara*, că picioarelor sale fragile nu le prieşte nici terenul uscat; că îi place să alerge în frunte, dar că o cursă efectuată astfel riscă să-i consume mijloacele pentru sosire; în sfârşit, că-i trebuie un jocheu destul de viguros ca să-l echilibreze şi să-l aibă ferm în mână şi totodată destul de suplu ca să evite folosirea cravaşei – nerecomandabilă temperamentelor sensibile.

Câte lucruri nu înveţi în viaţă dar – ca şi cu automobilele cumpărate în *stare perfectă* – le înveţi prea târziu.

Dacă aş cere părerea jocheului? El trebuie să ştie ce incuri se ascund în animalul ăsta!

— Între noi… dumneata ce crezi?

…O clipă de şovăire, pe urmă:

— Ei bine, între noi… n-aş vrea să vă jignesc, domnule Blot… e, cum să zic? cam muzică uşoară!

Atins, ripostez:

— Totuşi, antrenorul mi-a spus…

— Oho I dacă o să credeţi tot ce vă spun antrenorii 1

Cu destulă prudenţă am transmis antrenorului părerea jocheului.

— Oho! dacă o să credeţi tot ce vă spun jocheii! în concluzie, numai asupra unui singur punct antrenorii şi jocheii sunt de acord, şi anume, că proprietarii sunt cu toţii nişte ageamii.

d) PICTURA

Dacă eram singur, puteam scăpa. Cu Thérèse lângă mine, exclus. Aşadar, am început să cumpăr pictură abstractă. împotriva voinţei mele, fără convingere, cu reticenţă chiar. A trebuit însă să mă execut. Averea a stabilit între mine şi Thérèse anumite convenţii: ea nu-mi pomeneşte de cal, eu n-o cicăâesc pentru tablourile ei… Totuşi, am motivele mele să mă arăt reticent nu numai faţă de pictura abstractă, dar chiar şi faţă de pictură în general. E mult de când bunurile părinţilor mei au fost prefăcute în praf şi pulbere de o şarjă de cavalerie. S-ar părea că nu există niciun raport de la cauză la efect. Aparent aşa ar fi dacă şarja de cavalerie nimicitoare n-ar fi fost semnată Meissonier[43]. Nu pot preciza în ce anume împrejurări acest Meissonier cu cincisprezece cai a apărut în familia noastră, cam în jurul anului 1860. Ceea ce ştiu însă e că, după ce l-a ridicat pe străbunicul meu în stima cunoscătorilor, ilustrul tablou i-a ţinut pe strămoşii mei, timp de aproape un secol, în sclavie. Caii maestrului – obiecte ale celor mai costisitoare asigurări, restaurări şi lipiri pe alte pânze, au avut parte de mai multe îngrijiri decât oricare biped al familiei. Pentru ca acest tezaur să nu sufere de atingerea cu soarele, salonul în care ocupa locul de onoare era lăsat într-o veşnică penumbră, ceea ce a avut drept consecinţă că bunica a căzut în melancolie, şi pe urmă în mania cârpirii rufăriei, un pic mai veselă. Vara, tata-mare punea el însuşi tabloul la adăpost, în Place de l’Opéra, într-un seil al Societăţii generale.

43 Pictor francez (1815—1891), specializat în scene de bătălii.(N.T.)

Când izbucni războiul din 1914, Meissonier – care s-a bucurat de onorurile Salonului din 1887 şi era pe atunci evaluat la douăzeci de milioane franci – pribegi la Bordeaux, înaintea tuturor, sub paza unui om de încredere, aprod la Camera Deputaţilor. Războiul l-a terminat la Brive, în dulapul unui unchi. Cu toate că familia trecuse prin grele încercări, ideea de a vinde Meissonierul i s-ar fi părut un sacrilegiu.» *Armata franceză nu e de vânzare*" – spunea tata-mare.

Când muri – prea târziu ca să fi putut să-l vândă la cota cea mai ridicată, prea devreme ca noi să ne fi pierdut iluziile meissoniere – cota celebrului pictor scoborâşe considerabil. Când veni clipa împărţelii – două ramuri Blot îşi disputau moştenirea – Meissonierul mai cântărea încă atât de greu în balanţă, încât părinţii mei, pentru a-l obţine, au renunţat la mobilier, la argintărie şi la lenjeria de masă. În ziua când blestematul tablou fu urcat la etajul apartamentului nostru – ne aflam în plină perioadă dada – preţul lui scoborâşe vertiginos. „*Nu vă faceţi griji* – îi spuse un negustor tatălui meu – *într-o zi tot se va urca din nou*!"

Când s-a ivit criza din 1929, tata, frânat de nu ştiu ce respect atavic, tot nu se hotăra să-l vândă. Ehei, nu te desprinzi uşor de ideea că tabloul a valorat cândva douăzeci de milioane, şi nici nu te obişnuieşti cu gândul că merită doar un singur milion. Aşa se face că bruma de lucruri de valoare care ne mai rămăseseră au fost vândute pe un preţ de nimic, în timp ce caii lui Meissonier continuau să galopeze în sufragerie – singurii martori ai modestelor noastre bucate – din compoziţia cărora calul nu era totdeauna absent.

Când îmi veni şi mie rândul să adăpostesc tenacele tablou, el nu mai valora decât cincizeci de mii de franci – preţui unui cal la abator. „*Şi mai va* – îmi spuse un expert de la Sala de licitaţii – *mai întâi să găsim amatori cărora să nu le fie frică… Cavaleria, azi, nu mai are căutare. A fost bună pe vremuri*! *Azi, s-a isprăvit cu aşa ceva…*"

„*Aşa ceva*"! Bunicii mei s-or fi răsucit de oroare, în mormântul lor. Şi apoi aveam prea mult respect pentru

familie şi armată, ca să-l cedez la cincizeci de mii.

Aşadar, am păstrat tabloul. Mai zilele trecute însă, Thérèse, care, fără a fi în mod deosebit atrasă de şarjele de cavalerie, nu manifestase contra acesteia nicio ostilitate prea vădită, îmi anunţă pe un ton categoric că nu le mai vrea. Probabil că vreun snob oarecare i-o fi spus că posesia unui Meissonier te „categoriseşte" fără apel. „*Militarii ăştia* – mi-a declarat ea – sunt *pur şi simplu caraghioşi*".

Până la urmă, am exilat Meissonierul în pod. Atât de sus nu se mai urcase de cincizeci de ani.

Uneori, mă duc să-l văd. Nu era totuşi atât de rău pictat… Şi apoi, pe vremea aceea, pentru a reprezenta o şarjă de cavalerie, pictorul nu se sfia să pună cai (asta, bineînţeles, rămâne strict între noi. N-am chef să-şi bată careva joc de mine). Fapt e că astăzi suntem atât de departe de Meissonier, încât îţi vine să te întrebi dacă el picta într-adevăr pe aceeaşi planetă.

Mai ştii? S-ar putea întâmpla ca, într-o bună zi, să se „desemneze" o reacţie împotriva abstracţionismului. Cine ar putea prezice că Meissonier nu se va întoarce aşa cum a plecat – în galop.

Până atunci, se va înţelege de ce, în materie de pictură sunt plin de îndoieli. Nu poţi avea flerul întregii lumi. Am zis clar: al întregii lumi. De când uşa mi-e deschisă la oameni care au în casă tablouri de Gauguin de Matisse sau de Modigliani, n-am întâlnit încă pe nimeni care să-mi fi spus: „*Asta m-a costat bani grei*".

Nu-i de mirare că atâţia pictori, chiar şi din cei mai alintaţi, mor în mizerie. În casa unui cunoscător, un Boldini îmi atrage privirea… „*Aa*! *vă uitaţi la micul meu Boldini*? – îmi spuse amfitrionul strălucindu-i ochii. *L-am dibăcit la hala cu vechituri… şi n-o să mă credeţi, cu 800 de franci*!"

Se pare că, în felul lui, flerul meu e excepţional. Neavându-l pe cel al mulţimii, nu pot avea pretenţia să fac avere cu pictura, chiar sub oblăduirea Thérèsei. Sub raport financiar, pictura nu constituie pentru mine decât ceva accesoriu. Din fericire există şi lucruri mai solide ca, de pildă:

e) PĂMÂNTUL

Cum de nu m-am gândit mai devreme? Că de sfaturi, slavă Domnului, n-am dus lipsă! Nu era zi în care oamenii întâlniţi întâmplător să nu-mi ofere exemplul unor prieteni, înavuţiţi numai graţie pământului: *„X... şi-a cumpărat* o *moşie de 200 de hectare în Soiogne... A luat-o cu cinci milioane în 1938... Ştiţi cât i s-a oferit în '58? Optzeci de milioane*!*"*

Pământul... încă unul din panaceurile despre care ni se spune: *„Numai asta e pozitiv*!*"*... Ca şi cum toate celelalte de pe lume ar fi transcendentale!... *„E ceva solid*, *e în faţa ta*, e *sigur*. *Şi pe urmă*, *ce Dumnezeu*! *e ceva care îţi aparţine*! *Ah*, *să poţi bate pământul cu talpa ta*, *zicându-ţi*; «*al meu I*» *Elabar n-ai ce înseamnă aşa ceva*!*"*

Pe globul acesta, pe care ne aflăm în trecere şi nu ne aparţine nouă, singurele lucruri ce ni se flutură pe dinaintea ochilor, şi care ne aparţin, sunt numai cele veşnice.

În lumina celor de mai sus, sunteţi în drept să credeţi că nici cu pământul n-am prea brodit-o. Există atâtea moduri de a te ruina cu pământul! Ajunge să te laşi ispitit să-l faci să rodească, sau să te lansezi în creşterea castorilor! Ei bine, nu! Nu regret petecul de pământ pe care l-am cumpărat şi pe care, scutindu-mă de orice capriciu de a întreprinde ceva nepotrivit – predecesorii mei au făcut să crească o... căscioară. E adevărat că, din toate lucrurile pe care le-am cumpărat mulţumită concursului, acesta e singurul pe care încă n-am căutat să-l vând.

XIV SCUMPA MEA TRANSPARENTA

C

Ine mai vorbeşte de răsunătorul concurs? Ultima *oală* când a revenit pe tapet, tare mi-ar fi plăcut să nu se mai vorbească de el! Un anume Gruchot, care se ţinea scai de coada mea cu un 2, 05, nu s-a sfiit să revendice premiu! întâi, prin mijlocirea unui avocat, sub pretextul că funcţia mea de actuar îmi îngăduise să cunosc statistici inaccesibile muritorilor de rând. Până la urmă procesul n-a mai avut loc. Dar o bănuială tot încolţise în mintea

publicului. Şi, întrucât, în acelaşi timp izbucnise în Statele Unite un scandai în jurul jocurilor televizate, numaidecât s-a purces să se vorbească de un concurs măsluit. Şi, cu toate că aceste insinuări nu aveau nici cel mai mic temei, ele au stârnit foarte repede vântul clevetirilor, totdeauna gata să se dezlănţuie. N-a fost nevoie de mai mult pentru ca poştaşul să nu mai pridideascâ cu aducerea scrisorilor… anonime, ai căror autori nu uitau să sublinieze că totdeauna au ştiut ce pramatie sunt. Mai are vreo importanţă faptul că buna mea credinţă e evidentă? în ochii unora voi trece de-a pururea drept un mistificator. Până şi la birou mi-au ajuns la ureche cuvinte neplăcute. Când mă apropii, colegii încep să şuşotească. *„M-am mirat*

T615

fi eu… îmi spuneam: «*Omul ăsta nu-i în stare…*» *E ceva necurat aici…*”

Din aceeaşi clipă, Providenţa a devenit pentru mine Fatalitate. Aceste fluctuaţii ale norocului le cunosc destul de bine – cel puţin le cunoşteam la proporţiile mele minuscule. De o bună bucată de vreme m-am obişnuit să-mi clasez zilele în verzi şi roşii. Dacă în aceeaşi dimineaţă mă tai când mă rad, dacă primul număr de telefon pe care îl formez e ocupat, dacă portarul mă ţine cu vorba pe scară, dacă vânzătorul de ziare îmi spune: *„Tocmai acum am vândut ultimul ziar*!”, dacă, din şirul taxiurilor în staţie, îl aleg tocmai pe acela care merge cei mai încet – ştiu că ziua respectivă va fi roşie. Mă jenează să mărturisesc că în calitatea mea de actuar, având de făcut mereu şi mereu calculul probabilităţilor, am ajuns să-l fac pentru orice lucru – fie pentru a evalua şansele de a trece poarta automată a metroului înainte de sosirea garniturii, sau de a şti dacă automobilul ce mă precede se va opri la standul de benzină înaintea mea…1

Ocupaţiile astea pot părea copilării, dar ele nu sunt totdeauna inutile: experienţa m-a învăţat că de şaptezeci şi nouă de ori din o sută biciclistul pe care vrei să-l depăşeşti, în loc s-o ia spre şanţul şoselei, va oblici spre mijlocul ei.

Din clipa când Gruchot a făcut reclamaţia, am înţeles

că mă aflam pe roşu. Pe toate tablourile. Calculasem că există o singură şansă la 66 miliarde, pentru ca una din acele „felicitări aniversare" imaginate de mine să sosească la domiciliul asiguratului în chiar ziua morţii sale. Ei bine… imposibila eventualitate s-a produs. Iar familia n-a pregetat să scrie Preşedintelui-director general, pentru a-şi exprima mirarea faţă de o atât de penibilă coincidenţă. Imediat expedierea felicitărilor cu bucluc a fost suspendată. Încrederea de care mă bucuram – şi aşa clintită din pricina falsului scandal cu concursul – a primit o nouă lovitură.

„*Cu timpul, toate acestea* se vor *uita* – mi-a spus Barnage cu un aer protector. S-a *vorbit prea mult despre dumneata. dragul meu Blot… Vei regreta epoca în care trăiai*

Fără să mai pomenesc de acele partide de pocher dice pe care ¡e joc singur, în secret, ca să-mi evaluez după zaruri, şansa din ziua aceea.

retras… Până atunci ce-ai spune de o mică raită de inspecţie prin Auvergne? *Inspecţia are farmecul ei… Doar ştii şi dumneata*: *ai mai făcut inspecţii pe vremuri. Avem în regiunea Saint-Flour un agent care…*"

„*Cu timpul, totul trece…*"

Uitarea, din care într-o bună zi Providenţa m-a scos, acum mi se cere să mă îngrop în ea.

S-au dat de trei ori peste cap… şi s-au făcut nevăzuţi…

Mă întorc dintr-o călătorie într-o lume care nu era a mea. Societatea aceasta care mi-a întredeschis uşile sale şi care acum mi le închide în nas, mi-am dat foarte repede seama că nu eram făcut pentru ea. Nu-s născut să strălucesc, *să par*, să mă izmenesc veşnic pe scena mondenităţii. Şi dacă mai păstrez încă nostalgia succesului meu efemer, nu înseamnă că regretele mele nu sunt cu prisosinţă compensate. Nu voi mai fi obsedat de spectrul propriei mele exhibiţii, de tracul actoricesc, de grija pregătirii subiectelor de conversaţie, de ceea ce trebuie să spui ca să nu pari inactual. Nu voi mai fi obiigat să mă

supraveghez când intru într-un salon, pentru că electricitatea mea umană nu-i suficientă ca să mă pună la voltajul celorlalţi oaspeţi. Oricum, ce bine e să nu mai fi constrâns să *joci jocul*. Ce odihnitor să nu mai fi nevoit să cauţi necontenit ceva nou de spus. Ce minunat e să te aşezi într-un fotoliu şi să fii tu însuţi, fără să-ţi fie teamă să mărturiseşti că n-ai făcut nimic din câte se fac, că n-ai văzut nimic din câte se văd şi că ai mâncat la un restaurant care nu era nici Jeffries, nici Pişcatelli. Să fii pur şi simplu tu însuţi, fără să te sinchiseşti de ceea ce gândesc ceilalţi; să nu scoţi o vorbă din gură, fără să te întrebi dacă dorinţa de a tăcea nu va fi interpretată ca o neputinţă de a face faţă unei conversaţii, ca o dovadă de prostie, sau de indiferenţă.

Am impresia că am rămas singur pe o plajă de pe care marea s-a retras. Invitaţiile s-au rărit. Noii prieteni au dispărut. Când le telefonează Thérèse, sunt plecaţi, pleacă, vor pleca. Calul continuă să alerge „de umplutură”. Acţiunile mi le-am vândut. Thérèse şi-a păstrat mica ei maşină, eu însă de a mea m-am descotorosit. Nu-mi pare rău: e atât de plăcut să te plimbi pe străzile Parisului fără să fii tratat de concetăţenii tăi cu „*Împuţitule*!”, „*Pezevenchiule 1*[44] Abia dacă nişte facturi neachitate mai vin să-mi aducă aminte că, într-o zi, m-am putut crede şi eu un om bogat. Copiii, din ce în ce mai absorbiţi de viaţa lor personală, nici nu observă schimbarea. În ce o priveşte pe Thérèse, dezamăgită, se despăgubeşte cu opera în care totdeauna a excelat: gospodăria… şi cu ultimul nostru

---

44 ♦

Myriam... escapadele extraconjugale... concursul... domnul Paparakis şi contele de Rieussec... cît de departe sînî toate acestea !... Zilele se deapănă una după alta, se aştern ca o cenuşă pe dispărutele vremi cînd concursul m-a ridicat ia rangul de vedetă. Se apropie şi clipa cînd nimeni nu-şi va mai aminti de ele.

* #

încă şi mai hulpavă decît zeităţile aztece, Zeiţa Actualităţii cere neîncetat capete noi. Gata oricînd să înscăuneze regine şi regi, e şi mai grăbită să le zvîrle la rebut. Nume

născut, poreclit Virgulă.

* * *

Barnage nu-şi dă seama câtă dreptate are când ţine să mă convingă că eram mai fericit în epoca în care trăiam retras, înzestrându-mă din născare cu o fire nebătătoare la ochi, cerul mi-a dat poate cheia unei norociri pe care n-o puteam preţui îndeajuns. Ignorat de lume, aceeaşi lume s-a apucat să mă remarce exagerat. Cu osebire femeile. Ceea ce trebuia să se întâmple s-a şi întâmplat: în viaţa mea a intervenit din nou o femeie… O altă Myriam…

Din nou hărţuit între viaţă şi teatru, am jucat încă o dată una din acele scene ale cărei peripeţii le-am descris mai sus. Am regăsit vocabularul. Am auzit aceleaşi reflecţii. Am folosit aceleaşi tertipuri. Numai cadrul escapadelor mele s-a schimbat, s-a lărgit: Veneţia, în loc de Lavandou. Dificultăţile însă au rămas aceleaşi – ba au sporit chiar prin faptul că fizionomia mea, care odinioară nu spunea nimănui nimic, acum grăia unora prea mult. Şi povestea aceea s-a dus… Şi a venit ziua când nu m-am mai simţit îndeajuns de tânăr ca să trăiesc într-o veşnică clandestinitate, nici destul de vânjos sub raportul nervilor ca să mai pot trage firul minciunii, unu! câte unul, la fiece absenţă a mea adulterină, ca să mai pot organiza reţeaua complicităţilor. Fibra pensionarului a început să se îngroaşe în mine. Vârtejul resemnării m-a înhăţat. Nu-mi displăcea că îmbătrânesc: mă simţeam împăcat.

În modesta căsuţă de ţară, tot ce mi-a mai rămas de pe urma concursului, care mi-a permis să mă chivernisesc, ceva mai devreme, am început să îndrăgesc o viaţă nouă, poate singura adevărată… nu aceea a micilor plăceri mondene care pretind un mare efort cerebral pentru o minusculă gâdilitură de amor propriu, ci viaţa cu păsările, cu flori, cu natură. Nu-mi displace, aşa cum m-a făcut să întrevăd expertul acela în plasamente funciare, să bat pământul cu tălpile mele, spunându-mi: „E al meu…” Dar ceea ce iubesc aici mai presus de orice e acei lux suprem al epocii noastre, bunul cel mai sfânt, dar şi cel mai siluit: liniştea. Deşi concursul şi fasturile care-l însoţeau îmi

permiteau să voiajez în căutarea unor paradisuri îndepărtate, pretutindeni zgomotul s-a ţinut scai de mine. Oricât preţ ai pune pe indiferent ce călătorie, nu poţi avea garanţia că în Ţara Focului sau în Insulele Galápagos nu va veni peste tine vreun turist din ăia care nu se simt bine decât atunci când căsăpesc liniştea pe o rază de 100 metri în jurul lor, cu acel mic şi adorabil instrument de tortură denumit tranzistor. Doamne, cât e de desfătător să auzi, pe lacul Guardia, în asfinţit, dulcea cantilenă şoptită la ureche: „*Spălaţi rufele cu produsul VaxA* şi cât de mândri suntem de epoca noastră când, pierduţi în contemplarea muntelui Cervin, ne trezim deodată cu glasul crainicului de la Pentagon: „*Alo*, *alo*, *domnul Dupont*, vă *cheamă Washingtonul*!”

Stăpân absolut al unui domeniu minuscul, sunt şi stăpânul undelor herţiene. Şi nimeni n-o să se încumete să-mi picure cu forţa în timpan o melodie, sau o voce pe care n-am chef să le ascult. Nu-i puţin lucru.

proaspete sunt febrii reclamate pentru prima pagină a ziarelor, figuri inedite pentru coperţile revistelor ilustrate.

În micul hotel din să-i nt-Flour unde mă aflu în trecere, chipul meu zace mutilat pe măsuţa de brad, în teancul de *Magazine* veştejite ale salonului de lectură. Eu am fost cândva ăla. În „color”. Totuşi, când i-am întins hotelăresei fişa mea de pasager, nici numele, şi nici figura mea n-au avut darul să-i spună ceva. Probabil că m-am decolorat. Încă un pumn de cenuşă…

Pe zi ce trece redevin tot mai mult acelaşi Blot de odinioară, acelaşi Blot a cărui fizionomie scapă din undiţa privirilor, acelaşi Blot care trece printre cei doi ochi ai lumii Curând, uitat va fi până şi motivul care m-a făcut să ies, pentru o clipă, din tenebrele anonimatului. Până în momentul când, îndeplinind toate condiţiile pe care soarta mi! c-a pus la pornire, mă voi spălăci de-a binelea…

Fuse şi se duse…

CUPRINS

I Mare concurs dedicat francezului mijlociu… 5
II Viaţa de toate zilele 13
III Viaţa de toate zilele (urmare) 33
IV Viaţa conjugală 42
V Copiii bi»
VI Ceilalţi ’4
VII Onorurile 34
VIII Viaţa politică… 90
IX Metamorfoza 100
X Ucenicia vieţii mondene 113
XI împărăţia snobilor 120
XII Arta de a-i face pe ceilalţi să vorbească… 140
XIII Cheile bogăţiei 130
XIV Scumpa mea transparenţă 167

Redactor responsabil: ANGELA CIŞMAŞ
Tehnoredactor: AURICA IONESCU
Dat la cules 10.06.1966. Bun de tipar 09.09.1966. Apărut 1966. Tiraj 40.155 ex. broşate. Hârtie tipar înalt B mat de *63 gim2. Format 540X840116. Coli ed. 9, 59. Coli tipar 11. A. nr. 6.987. C.Z. pentru bibliotecile mari 84. C.Z. pentru bibliotecile mici 84 – 31 = R.*
Întreprinderea Poligrafică, 13 Decembrie 1918”.
Str. Grigore Alexandresca nr. 89 – 97, Bucareti.
Republica Socialistă România
Comanda nr. 3538

— Mi se spune deseori: „*Dumneata, care eşti actuar, stai bine cu cifrele*. În teorie da. Mă pricep la calculul procentelor, al dividendelor, al randamentelor. Dar când e vorba să ghicesc factorii psihologici caredetermină urcările sau scăderile la Bursă, asta nu e de competenţa mea. Nu ajunge să fii contabil pentru ca cifrele să nu-ţi joace vreun renghi, sau să fii bancher ca să nu dai niciodată faliment.